

TARİHTE

İLGİNÇ GERÇEKLER

YAZAR
REMZİ ÇAVUŞ

3

TARİHTE İLGİNÇ
GERÇEKLER

Hazırlayan: Remzi ÇAVUŞ

TARİHTE İLGİNÇ GERÇEKLER

Hazırlayan: Remzi ÇAVUŞ

TARİHTE İLGİNÇ GERÇEKLER

Copyright © Yitik Hazine Yayınları, 2005

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Salih GÜLEN

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj
Necmi TOPAL

ISBN
975-00368-0-8

Yayın Numarası
01

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ekim 2005

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Yitik Hazine Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.hazineyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN	7
MISIR TARİHİ.....	9
YUNAN TARİHİ	17
ROMA TARİHİ	23
ÇİN TARİHİ.....	27
HİNDİSTAN TARİHİ.....	33
BİZANS TARİHİ	35
CAHİLİYE DEVRİ	39
DÖRT HALİFE DEVRİ.....	41
EMEVİLER VE ABBASİLER.....	45
ENDÜLÜS	47
GAZNELİLER.....	51
EYYUBİLER	53
BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ	55
OSMANLI SİYASİ TARİHİ	61
OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ.....	83
AVRUPA TARİHİNDEN SAHNELER	99
YAHUDİ TARİHİ.....	115
ERMENİ TARİHİ.....	119
AMERİKA TARİHİ	123
RUSYA TARİHİ	129
YAKIN TARİH.....	136
KAYNAKÇA	140

BAŞLARKEN

Saatlerce dinlediğimiz konferanslardan, seminerlerden, sohbetlerden vs. geriye ne kalıyor? Söylenenlerin çoğu unutuluyor. Birkaç ilginç örnek hafızamızda yer ediyor; onları hatırladığımızda pek çok konuyu öğrendiğimizi fark ediyoruz. Karşılaştığımız onca insanı birbirinden nasıl ayırt ediyoruz? Farklı yönleriyle.

Devletler ve topluluklarla ilgili yazılanların çoğu birbirinin aynı gibi görünüyor: Şurada kuruldu, burada yıkıldı, şu savaşları yaptı, bu antlaşmaları imzaladı vs. Bunların çoğu da unutulup gidiyor. Devletleri ve toplulukları zihnimizde yer ettirecek olan onlara ait ilginç ayrıntılardır.

Bu çalışmada devletlerin ve toplulukların tarihlerini uzun uzadıya anlatmadık. Amacımız bütün bir dünya tarihini anlatmaktan ziyade bu tarihin satır aralarında kalan bazen hazin, bazen komik, bazen zekice, bazen bilgisizce gerçekleşen ilginçlikleri derlemektir. Bunun için de devletleri ve medeniyetleri birbirinden farklı kılan ve hafızalarda kalıcı hale getiren ilginç ayrıntıları seçtik. Bu olayların günümüze benzer taraflarını vurgulamaya çalıştık. Bu kitap, yaklaşık üç yıl süren, dört yüzden fazla kitabın taranmasıyla oluşturulan bir çalışmadır bütün tarih dostlarının faydalanabilmesi dileğiyle...

Remzi ÇAVUŞ
Sorgun /YOZGAT

MISIR TARİHİ

Firavunların Yönetim Sırrı

Halkı zulüm ile yöneten firavunlar, halkın uyanmaması için kendilerinde ilahi özelliklerin olduğunu ilan ederlerdi. Firavunlar bazı dönemlerde kendilerini “tanrının oğlu” bazı dönemlerde “tanrı” bazı dönemlerde ise halk ile tanrı arasında “aracı” olarak tanıtmışlardır.¹ Halkı da bu safsatalarına inandırmak için çaba harcamışlar; bu konuda putperest din adamlarının da desteğini almışlardır. Tabi ki bu destek karşılıksız değildir. Din adamları da firavunlardan istedikleri ayrıcalıkları kopararak lüks bir hayat sürmüşlerdir.

Firavunların Köleleri

Mısır halkının inancı âdeta firavunları yüceltmek ve onlara ebediyen hizmet etmek üzerine kurulmuştu. Çünkü onlar halkın gözünde birer tanrıydı(?). Bu sapık inanıştan gücünü alan firavunlar, dilediklerini yapmakta serbestlerdi.² Ahali onlardan hesap soramazdı. Halk firavunun her dediğini yapmak zorundaydı. Bu, âdeta saplantı haline gelmişti.

Mısırlılar, firavun için her hizmeti en güzel şekilde yapmaya hazırды. Muazzam piramitlerin yapılması halkın birçoğunun firavunları korumaya isteğinden kaynaklanıyordu. Eski Mısırlıların inancına göre firavunların hükümdarlığı öldükten sonra da devam ederdi.³

Piramitlerin Sırrı

Eski Mısırlılar öldükten sonra bedenini gökyüzüne çıkıp Ra'ya (Güneş tanrısı) ulaşacağına(!) inanırlardı. Piramitler de tanrıya ulaşacak bir merdiven olarak görülürdü.⁴ Kendilerini “tanrı” ve halk için bir

1 Baines, John ve Malek, Jaromir; Eski Mısır, İst., 1986, İletişim, Sayfa: 206

2 Diakov, V.; Kovalev, S.; İlkçağ Tarihi 1, V Yayınları, Sayfa: 149

3 Özer, Ord. Prof. Yusuf Ziya; Mısır Tarihi, TTK, Ankara, 1939, Sayfa: 135

4 Genç Larousse, Cilt: 11, Sayfa: 3328

kurtarıcı olarak tanıtan firavunlar bu inançtan da en iyi şekilde faydalanmayı bilmişler ve kendileri için bugün bile hâlâ ayakta duran devasa piramitleri yaptırmışlardır.

Dördüncü sülalenin, ikinci firavununa ait olan Keops Piramidi dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilir. Hacmi 2.515.000 metreküptür. Yüksekliği 147 metredir.⁵ Bu piramidin yapımı 20 yıl kadar sürmüş ve yapımında 100 bin işçi çalışmıştır.⁶ En hafifleri 20, bazılarının ise 30 tona ulaştığı bu taş blokların nasıl taşındığı, bunların üst üste nasıl konduğu, inşaatın nasıl yapıldığı ise hâlâ önemli bir soru olarak durmaktadır. Fakat bilinen bir şey vardır ki o da binlerce insanın büyük işkencelere ve zorluklara maruz kalarak bu taşları taşımak zorunda kalmasıdır. Tanrı olarak tanıdıkları firavunlar, onlara merhamet etmiyordu.

Tarım zamanında tarlalarında çalışan köylüler, diğer zamanlarda firavunların piramitlerini yapmak için çaba sarf etmişlerdir. O dönemlerde hiçbir getirisi olmayan bu taş yığınları için binlerce insanın alın teri ve ekonomik geliri harcanmıştır.

Bazı piramitlerin içindeki ilginçlikler de hâlâ tam olarak çözülebilmiş değildir. Bu ilginçlikler şöyle sıralanabilir: İçine maya katılmadığı halde piramidin içine bırakılan sütün yoğurt olması, suyun losyon haline gelmesi, jiletlerin keskinleşmesi, hayvan leşlerinin uzun süre çürümeden durabilmesi, firavunun mezarına yılda iki defa güneş ışığı gelmesi (doğduğu ve tahta çıktığı günde), piramitlerin içinde radyasyon izlerine rastlanması, içinde hiçbir iletişim aracının çalışmaması, vs.

Eski Mısır'da halkı meşgul etmek için piramitlerin yapımında çalıştırmak yerinde bir uygulama olsa gerek. Maksat, gerçekleri araştırmayan, hayatı sorgulamayan, hesap soramayan bir toplum oluşturmaktır. Günümüz toplumu, kendisini geliştirmekten alıkoyan hangi firavunlara, hangi piramitleri yaptığının farkında mıdır acaba?

Yardımcı Haşereler

Eski Mısırlılardan bazıları, ölüye yardımcı olacağına inanarak mezara balık, yılan, hamamböceği ve diğer bazı böcek türlerini koyarlardı. Rahiplerin hazırlayarak sattığı Ölüler Kitabı'nı da mezara koymak vazgeçilmez bir uygulamaydı.⁷ O dönemde ölümden bile para kazanan yine putperest din adamları oluyordu.

5 Genç Larousse, Cilt: 11, Sayfa: 3328

6 Ana Britannica, Cilt: 25, Sayfa: 288

7 Afet İnan, Prof. Dr.; Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti, TTK, Ankara, 1992, Sayfa: 231

Mısır'da ilahi dinleri yaymak için çaba gösteren peygamberlerin önündeki en büyük engel, putperest din adamlarıydı. Çünkü yeni bir dinin yayılması eski dine mensup din adamlarının bütün çıkarlarının sona ermesi demekti.

Mumyalar

Öldükten sonra dirilmeye inanan eski Mısır halkı, ölümlerini mumyalayarak gömerdi. Firavunların cesetleri en iyi şekilde mumyalanırdı. Onların mezarına değerli eşyalar ve günlük hayatta kullandığı araç gereçler de konulurdu. Bu mezarların hırsızlardan korunması için mezarın yerinin gizlenmesine çok özen gösterilir, ilgili mimar ve işçiler öldürülürdü. Öldürülenlerin tanrıya kurban verildiği söylenerek işlenen cinayete de iyi bir kılıf bulunmuş olurdu.

Ölü Ticareti

Eski Mısır din adamları, halkın dini inançlarını suiistimal ederek zenginleşiyordu. Bu zenginlik ve güç o hale gelmişti ki firavunlar bile bazı dönemlerde din adamları ile başa çıkmakta zorlanıyordu.

Mısır halkının tamamının aynı inancı paylaşmadığı muhakkaktır. Bazı dönemlerde her nasılsa mezarlar bulunmuş ve soyulmuş, mumyalar yerlerinden alınarak paramparça edilmiştir. Öldükten sonra tanrıların arasına karışacağına inanılan firavunlar, kendi cesetlerini bile koruyamamışlardır.

Yirminci yüzyıl başlarında, birçok mumya çalınarak müzelere taşınmıştır. Açıkça ölü ticareti yapılmaktadır, fakat meraklılarına satılan mumyaların hepsi çok da eski değildir. Kızgın çöllerin kumu cesetleri birkaç senede kurutarak mumyalanmış gibi yapmaktadır. Eski Mısır devri ile hiçbir ilgisi olmayan bazı cesetler kızgın kumlardan alınarak bantlara sarılıp satılmıştır.⁸

Gerçekleşen Rüya

Firavun II. Ramses⁹, bir gece rüyasında büyük bir ateş görür. Kudüs'ten çıkan ateş büyüyerek Mısır'a yaklaşır ve İsrailoğullarının evleri hariç, diğer evleri yakar. Firavun, rüyasını tabircilere anlattığında, onlardan İsrailoğullarından çıkacak bir kişinin Mısır'daki kurulu düzeni bozacağını öğrenir. Bunun üzerine II. Ramses, İsrailoğullarının bundan

8 Tarih Mecmuası-Hayat, Yıl: 1965, Sayı:6, Sayfa:81

9 Bucaille, Dr. Maurice ve Fatoohi, Dr. Louay ve Al-Dargazelli, Prof. Dr. Shetha; Musa ve Firavun Çıkış Kitabı, Gelenek, 2003, Sayfa: 136

sonra doğacak olan bütün erkek çocuklarının öldürülmesini emreder.¹⁰ Bu emir üzerine binlerce masum bebek öldürülür.

İsrailoğulları arasında çıkan bir hastalık da özellikle çok sayıda yetişkin erkeği öldürmüş ve kadınların çoğu dul kalmıştır. Firavunun, erkek çocukları öldürtmesi ve hastalıktan da yetişkin erkeklerin ölmesi iş gücü olarak kullanılan İsrailoğullarının nüfusunu çok azaltmıştır.¹¹

İsrailoğullarından bir anne yeni doğurduğu bebeğini firavunun adamlarının cinayetinden kurtarmak için bir sepetin içine koyarak Nil Nehri'nin sularına bırakıverir.¹² Nehir, firavunun sarayının yakınından geçmektedir. Nehrin üzerinden yüzerek akıntı yönünde gitmekte olan sepetin içindeki bebek fark edilir ve firavunun yanına getirilir. Bu çocuk Hz. Musa'dır. (a.s.)

Firavun, eşinin ısrarlı ricası üzerine bu çocuğu öldürmekten vazgeçer ve onu sarayında büyütür.¹³ Yüceler Yücesi, firavunun düzenini alt üst edecek peygamberi firavunun sarayında büyüttürmüştür. II. Ramses, yıllar sonra kendisini perişan edecek kişiyi sarayında büyüttüğünün farkında bile değildir. Rüyanın yorumunu yaptırmış, gerçeği öğrenmiş, ürkmüştür. Başına gelebilecekleri bilmesine rağmen buna engel olamamıştır.

Kurulu düzeni dağılmış; Hz. Musa (a.s.) ile girdiği mücadele sonucunda ölmüştür.

Kurbanlık Kızlar

Mısır, etrafı çöllerle kaplı bir ülkedir. Nil, bu ülkenin hayat damarı gibidir. Hayat âdeta bu nehrin etrafında şekillenir. Nehrin taşmadığı yıllarda büyük kıtlıklar görülür. Nil'e duyulan aşırı ihtiyaçtan kaynaklansa gerek, Mısır halkı zamanla onu tanrılaştırmıştır(?).¹⁴ Suyun asıl kaynağını unutup da çeşmeyi önemseyen akli kıtlar gibi davranmışlardır. Hediyeleyen kralı unutarak elçiye hürmet eden bedbaht misali...

Mısır'ın Müslümanların elinde olduğu dönemdir. Amr b. Âs Mısır valisidir. Bir gün yerli halktan bir grup valinin yanına gelir. "Ey kumandan! Bizim Nil Nehri için eskiden beri uyguladığımız bir âdetimiz

10 Kazancı, Doç. Dr. Ahmet Lütü; Peygamberler Tarihi, Cilt: 2, Zaman, Sayfa: 132,133

11 Kazancı, Doç. Dr. Ahmet Lütü; a.g.e., Sayfa: 133

12 Kazancı, Doç. Dr. Ahmet Lütü; a.g.e., Sayfa: 135

13 Kazancı, Doç. Dr. Ahmet Lütü; a.g.e., Sayfa: 137

14 Özer, Ord. Prof. Yusuf Ziya; Sayfa: 12

var. Onu yapmazsak nehir taşmaz. Bunun sonucunda ise kuraklık olur.” derler. Vali, “Bu âdet nedir?” diye sorar. Onlardan biri şu cevabı verir: “Biz, haziran ayının on ikinci günü, bekâr bir kızı, anne ve babasını razı ettikten sonra alır, güzel bir şekilde süsleriz. Sonra da onu Nil Nehri’ne atarız.” der. Bunu duyan Amr b. Âs, “İslam da böyle bir şey yoktur! Bizim dinimiz böyle batıl âdetlerin hepsini ortadan kaldırmıştır.” der. Böyle canice bir uygulamaya izin vermez.

Mısır’da olagelen bir yanlış uygulama daha böylece sona erer.¹⁵ Zalimce olan bu gelenek Mısır’ın ilk dönemlerinden beri görülmektedir.¹⁶ Kim bilir kaç masum kızcağız nehirdeki timsahlara yem olmuş veya Nil’in sularında boğulmuştur.

Napolyon’un Oyunları

Osmanlılar, 1517’de Ridaniye Zaferi sonunda Mısır’ı Memluklulardan almıştı. Mısır Avrupalı devletler tarafından Uzak Doğu’ya ve Afrika’ya açılan bir kapı olarak görülüyordu. Bu bölgeyi işgal etmek için harekete geçen ilk Avrupalı devlet ise Fransa olmuştu. Kendilerini güçlü, Osmanlıyı zayıf olarak görmeleri onları cesaretlendirmiş ve Napolyon’u büyük bir ordu ile bölgenin işgali ile görevlendirmişlerdi.

Napolyon, Mısır’ı elde edebilmek için, yalan yanlış aklına her geleni söylemekten çekinmemişti. Fransızların Müslüman olduğunu, Mısır’ın işgalinin Osmanlı’nın isteği üzerine yapıldığını ve asıl niyetinin Kölemen beylerini etkisizleştirmek olduğunu ileri sürmüştü(!) Yalan ve aldatici sözlerle bölgeyi ele geçirmeyi amaçlamıştı.¹⁷ Bölgedeki valilere yazdığı mektuplarda dost gibi görünmüş onları kandırabilmek için birbirinden süslü kelimeleri seçmişti. Yalana, hileye, dolandırıcılığa alışkın olmayan Müslüman halk, Napolyon’a kanmıştı.

Osmanlı ordusunu küçümseyen, Avrupa’yı kasıp kavuran Napolyon, aynı başarısını (!) Türk ordusu karşısında gösteremedi. Akka’da, Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu karşısında ilk ve en büyük mağlubiyetini yaşadı. (1799) Ne gariptir ki onu mağlup eden ordu “Nizam-ı Cedit” denilen ve Fransız usulünde kurulan bir orduydü.¹⁸ Sistem aynı olsa da ruh farklıydı, yürekler farklıydı.

15 Sahabiler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa:238

16 Özer, Ord. Prof. Yusuf Ziya; a.g.e., Sayfa: 13

17 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi; Cilt: 11, Çağ, Sayfa: 271

18 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi; Cilt: 11, Çağ, Sayfa: 299

Bu yenilgiyi bir türlü sindiremedi Napolyon. Kahire'ye döndüğünde yenilmediğini bile iddia etti, fakat inandırıcı bulunmadı.¹⁹ Ziya Paşanın dediği gibi: “Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz.”

Mısır'da başarılı olamayan ve can telaşına düşen Napolyon, 22 Ağustos 1799'da orduyu generallere bırakarak Mısır'dan gizlice kaçtı.²⁰

Bir zamanlar kendisine, “Hükümdarlar asil sülalelere dayanırlar, hâlbuki sizin böyle bir geçmişiniz yok.” diyenlere, “Benim soyumun asaleti de benimle başlar.” demektedir Napolyon. Bu hırslı generalin ömrünün bir dönemi çok parlak gibi görünse de sonu çok perişan olmuştur. Son günlerini geçirdiği haphane hücrelerinde ona gardiyanlar bile acır duruma gelmiştir. Kim bilir belki de kaç defa, “Hey gidi günler!” demiştir.

Taşlar

Mehmet Ali Paşa, III. Selim dönemindeki karışıklıklardan istifade ederek Mısır'a vali olmayı başaran kurnaz, hırslı ve isyankâr bir insandır. Böyle bir kişinin Mısır'a vali olması Fransa'yı bölgeyi sömürebilme konusunda ümitlendirmiş ve Fransız devlet adamları onunla dost geçinmeye çalışmıştır.

1801'de Mehmet Ali Paşa, İngiliz ve Fransız erkânından iki yetkili şahısla İskenderiye civarında gezinirken, onlara Eski Mısır döneminden kalma iki büyük taş sütunu göstererek bunları İngiltere ve Fransa'ya hediye etmek istediğini söyler. Her iki yetkili, Avrupa devletlerinin Mısır'dan getirdikleri taşlarla ülkelerinin önemli meydanlarını süslediklerini hatırlarlar. Zaten sömürmeyi düşündükleri bir bölgenin yöneticisini kırmanın hiç de uygun bir davranış olmayacağını düşünerek, M. Ali Paşanın teklifini hemen kabul ederler. Bu taşları memleketlerine götüreceklerdir.

Her iki devlet de hazırlıklara başlar. İngiltere çok büyük masraflar yapmasına rağmen 250 ton ağırlığındaki sütunu ülkesine taşıyamaz. Büyük bir ekonomik zarara uğrar. Hâlbuki Fransa'dan bu iş için kullanmak üzere büyük paralarla gemi bile almıştır. Fransa ise bu işi iyiden iyiye gurur meselesi yapar ve sütunları taşımaya kesin karar verir. Bu iş için özel gemi inşa eder. Sütun, dikdörtgen prizma olduğu için, çölde yuvarlamak zor olacaktır. Bu yüzden büyük çabalar harcanarak sütun

19 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi; Cilt: 11, Çağ, Sayfa: 299

20 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi; Cilt: 11, Çağ, Sayfa: 300

yuvarlak hale getirilir. Bu iş aylarca sürer. Sütun Nil’de bekletilen gemiye yüklenecektir. Taşın yüklenmesiyle gemi birden dibe oturur. Gemiye kurtarmak 7 ay kadar sürer. Bine yakın kişi bu işle 4 yıl boyunca meşgul olur. Hiçbir getirisi olmayan bu taş Fransız ekonomisini büyük zarara uğratarır.²¹

Mısır Valiliği

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşanın Osmanlıya karşı gösterdiği isyankâr tavır, Mısır’ı sömürmek için fırsat kollayan Avrupalı devletlerin işine yaramıştır. Mısır, özerk bir valilik olduktan sonra Avrupalı devletler burayı yavaş yavaş kontrol altına almaya başlamış ve 1882’de bölgede İngiliz yönetimi resmen başlamıştır.

1848’de Mısır’da yönetime geçen I. Abbas, misyonerlerin faaliyetlerini engellediği için “katı yürekli” olarak nitelendirildi. Sait Paşa (1854-1863) misyonerlerin faaliyetlerine müsamaha gösterdiğinden “eşsiz adam” olarak nitelendirildi.²² (Aynı dönemde II. Abdülhamid’de de düşmanları tarafından “Kızıl Sultan” lakabı takılmıştır.)

Kavalalı Hidiv İsmail Paşa idareyi ele alınca ona Avrupa devletleri bol bol yardımda (borç) bulundular. Ancak sonra da birdenbire borcunu ödemesini istediler. İsmail Paşa ise borçlarına karşılık Mısır Hükümetinin Süveyş Kanalı üzerindeki hisselerini sattı.²³

---

21 Pala, Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 45,46

22 Halidi, Prof. Dr. Mustafa; Ferruh, Dr. Ömer; Misyonerler Siyonizm ve Sosyal Hayat, Araştırma Yayınları, İst., 1991, Sayfa: 15

23 Halidi, Prof. Dr. Mustafa; Ferruh, Dr. Ömer; a.g.e., Sayfa: 15

YUNAN TARİHİ

Baskın

Eski Yunan komutanlarından İfkrat, bir ovada ordugâhta idi. Spartalıların gece baskını düzenleyeceğini öğrendi. Akşam saatlerinde ordusunu ordugâhın yakınındaki bir bölgede gizledi. Ateşler yakılarak ordugâhta asker olduğu görünümü sağlandı. Geceleyin Spartalılar boş ordugâha baskın yapınca Yunan askerleri gizlendikleri yerlerden çıkarak Sparta ordusunu kuşattılar.²⁴ Kimin kime baskın yaptığı karıştı. Baskın yapmayı amaçlayanlar, baskına uğramışlardı.

Köleler

Eski Yunan'da kölecilik oldukça yaygındı. M.Ö. 311 yılında yapılan bir sayıma göre sadece Atina'daki kölelerin sayısı 400 bin civarındaydı.²⁵ Savaşlar köle edinmenin bir yoluydu, fakat bu kölelerin hepsi savaş esirlerinden edinilmiş değildi. Eski Yunan'da hür insanların köle durumuna düşebilme ihtimali vardı. Mesela fakirlik köleliğe giden bir yoldu. Belli miktarda tarım üretimini sağlayamayan işçi de köle durumuna düşebiliyordu.²⁶ M.Ö. IV. yüzyıl sonunda 20 bin civarında Atina vatandaşı fakirlik sebebiyle vatandaşlık hakkını kaybetmiştir.²⁷

Eski Yunanistan'da insan, varlığını kaybettiğinde, eşya gibi alınıp satılan, yargılamaya bile gerek duyulmadan öldürülebilen bir "hiç" oluveriyordu.

İlk Çağ medeniyetlerinin çoğunda kölecilik vardır. Kölelere yaklaşım tarzı ve onlara yapılan muamele toplumdaki topluma değişiklik gösteriyordu. Hititler, köleleri "yarı insan" kabul etmiş, Roma ve

24 Bilgişever, Evrim; Savaş ve Hile, Işık, İst., 1992, Sayfa: 53

25 Malay, Doç. Dr. Hasan; Çağlar Boyu Kölelik, Gündoğan, Ankara, 1990, Sayfa: 61

26 Levi Peter; Eski Yunan, İletişim İst. 1987 Sayfa: 92

27 Levi Peter; a.g.e., Sayfa: 17

Yunanlıların bazı dönemlerinde köleler insan yerine bile konmamıştır. Satacakları köleleri kıyafetsiz bir şekilde teşhir etmeleri²⁸ Yunanlıların kölelere verdikleri değeri kısmen de olsa ortaya koyan farklı bir uygulamadır.

Savaş esirlerine kötü muamele yapılması Eski Çağla sınırlı kalmamıştır. Yakın tarihimizdeki savaşlarda da masum insanlara zulmedilmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Rus askerleri Almanya’da; Almanlar, Doğu Avrupa ülkelerinde; Amerikalılar, Filipinlerde on binlerce kadının namusunu kirletmişlerdir.²⁹ Sırplar 1992-1993’de Bosna’da aynı çirkinliğini tekrarlamışlardır³⁰ ve bütün bunlar, insan haklarının çokça konuşulduğu bir dönemde olmuştur.

Ay Gibi İşaret

İlk Çağ medeniyetlerinin genelinde anlam verilemeyen tabiat olaylarından çekinme ve onlara kutsiyet atfetme oldukça yaygındı.

Eski Yunan komutanlarından Nikias, Syrakusa’da askerî harekâtı bir ay tutulması yüzünden ertelemiştir.³¹ Gerçekleşen ay tutulması ilahî bir ikaz gibi veya uğursuzluk olarak yorumlanmıştır.

Medlerle Lidyalıların savaştığı bir gün (M.Ö. 28 Mayıs 585), Thales’in daha önceden de tespit ettiği gibi, güneş tutulması olmuştu. Gün geceye dönüşmüştü âdeti. İki taraf da bunu ilahi bir ihtar sayarak, savaşta sonra erdirip barış yapmışlardı.³²

İnsan ve Kıyafeti

Eski Yunan generallerinden Flopinin kılık-kıyafetine pek özen göstermezdi. Bir gün Atinalılardan birinin evine yemeğe davet edildi. Davet edildiği yere, ev sahibinden önce gidince pejmürde giyinişli generali evin hanımı karşıladı. Evin hanımı Flopinin’i odunları kesmeye gelen kişi zannederek ona odunları kestirmeye başladı. Az sonra gelen ev sahibi bu durum karşısında şaşkına döndü ve generale, “Ne yapıyorsunuz, general?” diye sorunca pişkinliğini bozmayan general, “Kıyafetsizliğimin cezasını çekiyorum.” dedi.³³

28 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı’da Harem, OSAV, İst., 1997, Sayfa: 83

29 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 385

30 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 385

31 Levi Peter; a.g.e., Sayfa: 128

32 Memiş, Prof. Dr. Ekrem; Eskiçağ Türkiye Tarihi, Özegitim, Konya, 1995, Sayfa: 180

33 Ahmed Refik; Tarih-i Umumi, Cilt: 2, Sayfa: 277

Vatandaş Olmak

Bazı kaynaklar Eski Yunanlıların özgürlükçü düşünce ve demokrasi anlayışında Avrupa'ya öncülük ettiğini söylese de Eski Yunan'da, yaklaşık olarak, toplumun sadece %5'i vatandaş statüsüne sahipti.³⁴ Eski Yunan demokrasi anlayışında kadınların söz hakkı yoktu.³⁵ Borçlarını ödeyemeyen insanlar borç aldıkları kişilerin kölesi durumuna gelebiliyorlardı.³⁶

Kılavuzu Hayvan Olanlar

Eski Çağ medeniyetlerinden bazıları hayvanlara da kutsiyet atfetmiş ve onların hareketlerinden manalar çıkarmışlardır. Eski Mısırlıların alacakları kararlarda, özenle korudukları “apis öküzü”nün hareketleri etkili olurken, Romalılar kutsal saydıkları bir tavuk cinsinin, yemini yeyip yememesine göre savaşa çıkıp çıkmamaya karar veriyorlardı.

Yunan asıllı Spartalılar, ordularının önünde kutsal bir hayvan yürütürlerdi. O hayvan nerede oturursa ordu orada konaklardı. Yeni şehir kurmak için de bu metodu kullanırlardı. Hayvanın yattığı yere şehir kurulurdu.³⁷

Hinduizm de ise “inek” kutsal kabul edilir. Onun kesilmesi veya herhangi bir zarara uğratılması yasaktır. O, insan olmayan bütün mahlukatın sembolü olarak kabul edilmiştir. İnek, yolun ortasına yatsa, taşıtlar onu rahatsız etmemek için yolunu değiştirir.

Hindistan'da Müslümanlar ile Hinduların arasını bozmak isteyen batılı casusların en çok kullandıkları provokasyon, Müslüman kıyafeti giyerek, Hindu mahallesinde kurban bayramında inek kesmeleri olmuştur. Bu gibi olaylar üzerine başlayan iç çatışmalar aylarca sürerdi ve iş sadece casusların faydasına olurdu.

Ava Giden Avlanır

Tarihin her döneminde savaşlarda hile yapmak çok önemlidir. Ancak yapılacak hilenin başarısı o hilenin daha önce yapılmamış olmasına bağlıdır. Bu konuda İskender'in yaptığı hile çok dikkat çekicidir.

34 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 83

35 İplikçioğlu, Prof. Dr. Bülent; Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, Marmara Üniversitesi Yayınları, İst., 1992, Sayfa: 25

36 Tarih 1-Ders Kitabı, MEB, 1993, Ankara, Sayfa:32

37 Levi Peter; a.g.e., Sayfa: 91

M.Ö. 333 yılında Büyük İskender Şam civarında bulunan Sur Kalesi'ni az bir kuvvetle kuşattırıp asıl orduyu gizledi. Kaledeki düşman askerleri karşılarında az sayıda askeri görünce cesaretlenerek dışarıdaki askerin üzerine taarruza geçtiler. Düşman askerlerinin tamamen dışarı çıktığını gören İskender gizlediği birlikleri de harekete geçirdi ve kaleyi almayı başardı.³⁸ Başarılı kişilerin sırları da farkları değil midir? Farklı düşünüp, farklı çalışıp, farklı davranmaları...

Yunanlıları Kurtaran Zihniyet

Yunanlılar Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında yüzyıllarca rahat bir şekilde yaşamışlardı. XIX. yüzyılın başlarında Avrupalı devletlerin kışkırtmaları sonucunda Osmanlıya karşı isyan etmişler ve yine bu kışkırtmalar sonucunda bağımsız bir devlet kurmuşlardı.

1897'de Osmanlının Yunanlılar ile yaptığı Dömeke Savaşı'nda, Yunan güçleri Osmanlının karşısına çıkamayacak şekilde mağlup edilmiş ve Atina'nın yolu Osmanlıya açılmıştı. Yunan Devleti'nin sonra ermesi kaçınılmaz hale gelmişti. Avrupalı büyük devletlerin araya girmesi Yunan Devleti'ni bir defa daha kurtardı. İmzalanan İstanbul Antlaşması ile Osmanlı, savaş öncesi sınırlara dönmek zorunda kalmıştır. Osmanlının kazandığı zafer yok sayılmış meydana savaşı kazanan Osmanlı masa başında kaybetmişti.³⁹

Kan mı Petrol mü

İngiltere'nin, I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlıdan kopardığı petrol bölgelerine rahatça yerleşebilmesi için Türkleri oyalaması gerekiyordu. Yunanlıları, Anadolu'yu alabilecekleri vaadiyle harekete geçirdi. Yunanlıların, orduları dağılmış bir ülkede bile tam bir başarı sağlamayacağını bilen İngilizler, onları her fırsatta desteklemekten geri durmadılar. Yunanlılar ve yerli Rumlar bu hayalin peşine takılarak Batı Anadolu'da binlerce masum Türk'ü, kadın-çocuk, yaşlı hasta demeden öldürdüler.

Petrol uğruna binlerce Türk ve Yunan insanı kayıp verilmişti. Yüzyıllarca kardeşçe yaşamış olan bu iki milleti XIX. yüzyılın başlarında Rusya kendi emelleri için birbirine düşürmüştü; sonra da İngilizlerin ihtirasları bu iki milleti birbirine kırdırmıştı. Petrolün değeri kanın önüne geçmişti.

38 Bilgisever, Evrim; a.g.e., Sayfa: 20

39 Uçarol, Dr. Rifat; Siyasi Tarih, Filiz, İst.,1995, Sayfa: 370,371,372

Churchill, Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada bu durumu açıkça teyit ediyordu: “Efendiler, şunu iyi biliniz ki bir damla petrol, bir damla kandan daha kıymetlidir.”⁴⁰

Maymunun Zaferi

Bazen bela hiç umulmadık yerden gelir. Düşmanın ve dostun kim olduğu fark edilemez. Yardımın da nereden ve ne şekilde geleceği kestirilemez.

Yunan Kralı Aleksandros, İngiltere’den aldığı yardıma da güvenerek Türkiye’nin işini bitireceğine inanıyordu. Türkiye üzerine geniş çaplı bir saldırıyı düşündüğü günlerde düzenlediği bir eğlence ortamında, “Gelecek hafta İstanbul’da vereceğim ziyafete hepiniz davetlisiniz.” demişti.

O gece Yunan kralının taşkınlıkları sabaha kadar devam etmişti. Büyük bir zaferin hayaliyle yaşayan Aleksandros o gecenin sabahında hava almak için bahçeye çıkmıştı. Bahçede kendi halinde duran maymun bir anda kralın üzerine atıldı.

Yanındaki adamları maymuna engel olamamışlardı. Maymun, kralın kolundan ısırılmıştı. Kral bu küçük yarayı ilk anda pek önemsemedi. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra kral çılgılık çılgılığa bağırmaya ve etrafına saldırmaya başladı. Gerçek anlaşılmıştı: Yunan Kralı Aleksandros kudurmuştu. Doktorların da tavsiyesi ile kral bir odaya kilitlendi. Odada kafasını duvarlara çarpa çarpa ve çılgınlık atarak can verdi. Böylece Avrupa’nın yardımları ile şımaran bir kralın sonunu bir maymun hazırlamıştı.

Zulmü ile tanınan, Hz. İbrahim’e karşı mücadele eden Nemrut’u bir sivrisinek, Yunan kralını da bir maymun öldürmüştü. Çevresine karşı kendini çok büyük görenler, çok küçük şeylerden dolayı dünyadan ayrılmıştı.

---

40 Kocaoğlu, Prof. Dr. Mehmet; Petro-Strateji, Türkeli, Ankara, Sayfa: 80

ROMA TARİHİ

Roma, bütün Akdeniz havzasını ele geçirmeyi başarabilen bir imparatorluktu. Bu imparatorluğun bünyesinde hür sayılabilecek insan oldukça az olmuş ve bağlı eyaletlerin geneline “sömürge” muamelesi yapılmıştı. Devlet hazinesi bağlı eyaletlerden alınan vergilerle doldurulmuştu. Roma’nın eyaletlerine uyguladığı vergiler o kadar ağırdı ki vergisini ödeyemeyen kişiler bazen kendilerini bazen de çocuklarını köle olarak satmak zorunda kalıyorlardı.⁴¹

Roma İmparatorluğu kurulduğu dönemden 313 yılına kadar çok tanrılı bir inanca sahip olmuştu. Romalılar putperest oldukları dönemde tanrıların heykellerini yapmışlar ve onları tıpkı bir insan gibi tasvir etmişlerdi. Filistin’de ortaya çıkmış olan Hristiyanlığa Roma, önce çok sert bir şekilde karşı çıkmış ve bu dinin taraftarlarını yok etmeye çalışmıştı. Hristiyanlığın yönetim kadroları arasında da yayılmasının bir sonucu olarak bu din 313 yılında Milano Fermanı’yla serbest bırakılmıştı. Yüzyıllarca putperest olarak yaşayan Romalılar için eski inançlarını terk etmek pek de kolay olmamış, Hristiyanlığa eski inanışlarından kalma uygulamaları da katmışlardır.

Roma’da Baba Olmak

Roma’nın eski dönemlerinde ailede, tam bir baba otoritesi vardı. Bütün aile üzerinde baba, mutlak otorite sahibiydi. Çocuklarını ve eşini isterse köle olarak satabilirdi. Oğullar en üst makamlara bile gelseler varlık sahibi olamazlar, bütün varlıkları babalarının sayılırdı. Baba isterse yetişkin oğlunu bile kendi hükmü ile öldürtebilirdi. Buna devlet karışmazdı.⁴² Baba ölene kadar çocukları onun kölesi gibiydi.⁴³

41 Malay, Doç. Dr. Hasan; Çağlar Boyu Kölelik, Gündoğan, Ankara, 1990, Sayfa: 33

42 Demircioğlu, Prof. Dr. Halil, Roma Tarihi, TTK, Ankara, 1998, Sayfa: 49

43 Blanck, Horst; Eski Yunan ve Roma’da Yaşam, Arion, İst., 1999, Sayfa: 184

Gladyatör

Romalılar, savaşlarda esir aldıkları güçlü kuvvetli esir erkekleri gladyatör olarak yetiştirir ve onları eğlence günlerinde arenalarda dövüştürürlerdi. Gladyatörler ölümüne dövüşürdü. Galip olan mağlup olanı affedecek olsa da halkın baskısı sonucu mağlubun öldürülmesi gerekirdi. Halk, gladyatörlerin birbirlerini öldürmesini seyretmekten zevk alırdı. Er ya da geç arenalarda öldürüleceğini bilen gladyatörlerden bazıları intihar ederdi.⁴⁴

Ölüme mahkûm edilen insanlar, günlerce aç bırakılan aslan ve kaplanların önüne atılırdı. Halk için insanların vahşi hayvanlar tarafından parçalanarak yenmesi ayrı bir zevk idi.⁴⁵

Dünyevi bütün zevkleri sonuna kadar tüketen insanları zamanla artık hiçbir şey tatmin etmez olmuş, Romalılar insanı insan yapan hasletleri kaybetmişlerdi.

Roma'yı Kim Yaktı

Roma, 18 Temmuz 64 gecesı büyük bir yangın yaşamıştı. Halk bundan Neron'u sorumlu tuttu. Halkın imparatora karşı bakış açısı iyice kötüleşti. Neron, üzerindeki kötü bakışları başka alana kaydırmak için yangından Hristiyanları sorumlu tuttu. Ardından Hristiyan avı başlattı. Onları vahşi hayvanların önüne atarak⁴⁶ bir taşla iki kuş vurdu. Hem kendisini temize çıkardı hem de pek hoşlanmadığı Hristiyanları cezalandırdı.

Roma, bu dönemde putperestti. Tanrılarını insan şeklinde düşünürler ve onların heykellerini yaparlardı. Tanrıları oldukça fazlaydı. Hristiyanlar azınlıktaydı. Söz sahibi değillerdi. Haklarını arayamıyorlardı. Adalet güçlünün yanındaydı.

Saygı Dediğın

Roma imparatorları kendilerini büyük görme eğiliminde oldukları gibi halkın da kendilerine karşı olağanüstü bir saygı göstermesini beklemişlerdir. Bazı dönemlerde kendilerine "tanrı" (deus) diye hitap edilmesini isteyen imparatorlar bile çıkmıştır.⁴⁷

44 Malay, Doç. Dr. Hasan; a.g.e., Sayfa: 125

45 Malay, Doç. Dr. Hasan; a.g.e., Sayfa: 123

46 Akşit, Prof. Dr. Oktay; Roma İmparatorluk Tarihi, İ. Ü. E. F. Y., İst., 1985, Sayfa: 114

47 Akşit, Prof. Dr. Oktay; a.g.e., Sayfa: 164

Devlet adamları sürekli olarak saygı görme ve hatırlanma ihtiyaçlarından kaynaklansa gerek ülkenin çeşitli yerlerine heykellerini yaptırılmışlardı. Onlar için halk tarafından hatırlanmak çok önemliydi. Unutulmak acı bir durumdu. “hatıralardan silinmenin” bir ceza olarak da uygulandığı görülürdü. Mesela İmparator Maximinus, bu cezaya çarpıtılanlardandır.⁴⁸

Eski Roma’da, imparatorlara gösterilen saygı çok abartılmıştı, İmparator Tiberius zamanında, imparatorun adı ve resmi kazanmış sikkelerle tuvalete girmenin çok büyük cezası vardı. Bu hareketi yapanlar, imparator aleyhtarı sayılır ve görüldükleri yerde hemen yakalanıp hapsedilirlerdi.⁴⁹

Pompei’nin Sonu

Pompei halkı bedenî zevklerini tatmin konusunda sapıklığa varacak şekilde ileri gitmişti. Onlardan bugüne ulaşan kalıntılar bile onların nasıl bir rezil hayatın içinde yaşadıklarını göstermektedir.

İmparator Titus (79-80) zamanında Pompei’de, önce bir deprem olur. 24 Ağustos 79’da Vezüv yanardağı patlar.⁵⁰ İnsanlar yanarak can verir. Pompei harap olur. Şehrin üzeri yanardağın kızgın külleri ile kaplanır. Fuhşun iyice yaygınlaştığı bu toplum, tamamen ortadan kalkmıştır. Aynı dönemde Roma’da üç gün devam eden bir yangın ve peşinden veba salgını yaşanır.(80)⁵¹

İlk Çağın Köleci Devleti

Kitle köleciliğine dayanan iş sistemi, Roma devlet ve ekonomisinin bel kemiğini oluşturdu. Devletin veya özel şahısların malı sayılan köleler, bütünüyle hukuksuz bırakılmış ve Roma’da kölelere temel insan hakları hiçbir zaman tanınmamıştı.⁵² Köleler eşya gibi görülürdü.⁵³ Diğer kavimlerin kendilerine köle olarak yaratıldıklarını düşünen Romalılar⁵⁴, kölelere karşı merhametsizce davranırlardı. Efendisinin intihar etmesine mani olamayan köleler de öldürülürdü.⁵⁵

48 Akşit, Prof. Dr. Oktay; a.g.e., Sayfa: 381

49 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1967, Sayı: 7, Sayfa: 39

50 Malay, Doç. Dr. Hasan;a.g.e., Sayfa: 125

51 Akşit, Prof. Dr. Oktay; a.g.e., Sayfa: 155

52 İplikçioglu, Prof. Dr. Bülent; Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, Marmara Üniversitesi Yayınları, İst., 1992, Sayfa: 61

53 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı’da Harem, OSAV, İst., 1997, Sayfa: 85

54 Malay, Doç. Dr. Hasan; a.g.e., Sayfa: 13

55 Malay, Doç. Dr. Hasan; a.g.e., Sayfa: 181

Unut Gitsin

Sezar, ekonomik durumun kötüye gittiği dönemde büyük eğlenceler tertipleyerek halkın dikkatini dağıtmaya çalışmıştı.

Günümüzde iflasa doğru sürüklenen şirketlerin aşırı biçimde reklam yaparak kendilerini iyi durumdaymış gibi göstermeleri Sezar'ın bu taktiğine ne kadar benzemektedir.

Din ve Ölüm

Roma İmparatoru I. Theodosios, Hristiyanlıktan ayrılmanın veya ona karşı gelmenin ölüm cezasını gerektirdiğini ilan etmişti.⁵⁶ Bu sayede din değiştirmelerin önüne geçilmişti. Dinlerini değiştirenler ölüm cezasına çarptırılmamak için, bu durumu gizlemek zorundaydı.

Katil Prenses

452 yılında Attila, Roma üzerinde üstünlük kurmuş ve bu devleti kendisine bağlama çalışmalarına başlamıştı; ancak papa, Roma İmparatoru ve Hristiyan dünyası adına, Roma'yı kendilerine bağışlaması için yalvarınca, Attila, Roma'yı, Hun Devleti'ne bağlamaktan vazgeçmişti.⁵⁷ Attila, Roma dönüşünde ağzından kan gelerek ölmüştü. Ölümünden Roma'dan gelen bir prenses sorumlu tutulmuştu. Yine hile kazanmıştır savaşı. Koskoca devletlerin yapamadığını bir kadın başarmıştı.

Ateşe Saygı

Romalıların Kapitol'deki tapınaklarında sürekli yanmasına özen gösterdikleri bir ateş vardı. Bu ateşin sürekli yanmasını temin eden görevlilerden birisinin ihmali sonucunda ateş sönecek olursa sorumlu kişi diri diri mezara gömülürdü.

---

56 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 238

57 Tarih 1-Ders Kitabı, MEB, 1993, Ankara, Sayfa:38

ÇİN TARİHİ

Kurbanlı Mezarlar

Eski Çin’de Şang Sülalesi zamanında insan kurban etme geleneği vardır. Kral ölünce bazı insanlar kurban edilerek kralın mezarına konulurdu.⁵⁸ Kurbanlar genellikle kralın yakınlarından olurdu. Hükümdar ve soylular öldükleri zaman, karıları, cariyeleri, hizmetçileri, köleleri, atları ve köpekleri ile beraber gömülürdü.⁵⁹ O günlerde çevresindeki kişiler kralın daha uzun ömürlü olması için gayret sarf ederlerdi; çünkü hayatları onun hayatına bağlı idi.

İnsanları kurban etme uygulaması çok nadiren de olsa eski toplulukların bazılarında görülmüştür. Bu uygulamanın, işlediği cinayetlere kılıf bulmak isteyenler tarafından başlatıldığı sanılmaktadır.

Önce Kurtlar Doysun

Altı Sülale Devri (220-581) şeflerinden biri, halkın, kurtların açlıktan insanlara saldırmak onları yediklerini söyleyip şikâyet etmesi üzerine; “Hayvanlar aç, karınları doyarsa artık sizleri yemekten vazgeçerler.”⁶⁰ demiştir.

18. yüzyılda Fransa Kraliçesi Marie Antoinette’nin halkın “Açız, yiyecek ekmek bile bulamıyoruz!” sözlerini ileten elçiye karşı “Ekmek bulamıyorlarsa, pasta yesinler.” dediği rivayet edilir. Bu davranışlar idarecilerin halktan ne kadar uzak olduğunun en acı örnekleridir. Oysa Türk-İslam tarihi halkın içinde halkla beraber olan yöneticilerin hikâyeleri ile doludur.

---

58 Gelişim Ansiklopedisi, Cilt: 6, Sayfa: 26,27

59 Baban, Cihad; Çin Tarihi, İst., 1983, Sayfa:8

60 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:39

Damgalı Askerler

Çin İmparatorlarından Çu Wen, askerlerin yüzlerini kıtalarının numarası ile damgalatıyordu. Böylece askerlikten kaçanlar kolaylıkla tespit edilip başları kesilerek öldürülüyordu. Askerlerin alınlarını damgalatarak onlara işkence eden Çu Wen, kendi oğlu tarafından öldürüldü.⁶¹

Çin İnceliği

Çinlilerin en belirgin özelliklerinden biri düşünce ve davranışlarda inceliğe özen göstermeleridir.

Eski Çin'de öğretmen, talebenin omzuna elini dayayıp kulağına bir şeyler söylemek isterse, talebe eliyle derhal yüzünü kapatırdı ki nefesinden öğretmeni rahatsız olmasın.⁶²

Çin halkı ince düşüncesi ve nezaketi ile de bilinir. Zulmü ile ün salan yöneticilerin davranışlarını bütün halka teşmil etmek haksızlık olur.

Örnek Öğretmenler

Çin halkı büyüklerinin tecrübelerine önem verirdi.

Bu düşünceden kaynaklansa gerek, Eski Çin'de yüksek okullarda üç ihtiyar barındırılırdı. Böylece hem çalışamayacak durumda olan üç yaşlı insana sahip çıkmış hem onların tecrübelerinden istifade edilmiş hem de bu yaşlılar çocuklara örnek teşkil etmiş olurdu.⁶³

Selam

Çin âdetlerine göre yabancı elçilerin Çin imparatoruna üç defa selam verip, imparatorun önünde otuz defa eğilmeleri gerekiyordu. XVII. yüzyıl ortalarında Rus ve Hollanda elçileri bu geleneğe uymadığından Çin imparatoru tarafından kabul edilmediler.⁶⁴ Elçilerin muhatap olacakları devletin gelenek ve göreneklerini bilmesi gerekir; tabi bir de sayı saymasını.

Sınıflandırmanın Faydası

Çin Medeniyeti'nin en önemli özelliklerinden biri, buldukları bölgedeki halkı Çinlileştirmesidir. Çin'de azınlıkta kalan Moğol

61 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:54

62 Fikret,Dr. Halil; Terbiye ve Tedris Tarihi, Cilt: 1, M.E.V, İst., 1930, Sayfa:32

63 Fikret,Dr. Halil; a.g.e., Sayfa:31

64 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:109

Kubilay Hanlığı, halkı sınıflara ayırdı. Sınıflar arası geçişleri ve evlenmeleri yasakladı. Böylece Moğol halkını muhafaza etmeye çalıştı. En alt tabakadaki Çinlilerin Moğolca öğrenmesi bile yasaklandı.⁶⁵

Sömürgeciliğin Böylesi

Hindistan'ı sömürgesi altında tuttuğu yıllarda İngiltere, Çin'e de afyon (uyuşturucu) satarak para kazanıyordu. İngiliz şirketlerinin Çin'e açık ve gizli şekilde afyon sokması Çin ile İngiltere'yi karşı karşıya getirdi. Bu savaş (Afyon Harbi) İngiltere'nin zaferi ile sonuçlandı. 1842'de imzalanan Nanking Muahedesi ile İngiliz şirketleri icraatlarına devam etme hakkı kazandı.⁶⁶ Afyon satışları antlaşma ile garanti altına alınmış oldu.

Afyon Mektubu

Çin yöneticilerinden Lin Tse'in 1839'da İngiltere kraliçesine şöyle bir mektup yazmıştı:

“Haber aldığıma göre sizin memleketinizde afyon kullanmak yasaklanmış ve kullananlar ceza görürlermiş. Bunun nedeni de afyonun İngiltere halkına fenalık yapması imiş. Kendinize kötülük yapmak istemediğinize göre, başkalarının da bu kötülüğe maruz kalmalarını elbet istemezsiniz. Çin'e sattığımız afyonlar bize zarar veriyor. Çin'den aldığınız bir tek mal var mı ki size zarar versin?”⁶⁷

Sömürge ve Din

Avrupa devletleri sömürmek istedikleri ülkelere önce misyonerleri gönderiyorlardı. Böylece sömürülecek ülke daha iyi tanınıyor, yerli işbirlikçiler ediniliyor, Avrupa devletlerine karşı sempati oluşturuluyordu. Bundan sonra ise sömürülecek ülke ile ticari ilişkiler artırılıyordu. Ortam oluştuktan sonra ise sömürgecilik başlıyordu.

Bu durumun farkına varan Çinliler bazı dönemlerde misyoner rahiplere pek de iyi davranmamışlardır.⁶⁸

Amaç

Çin, her nedense tarih boyunca dış etkilere kapalı yaşamayı yeğlemiştir. Bu sayede kendi kültürünü korumayı başarmıştır.

65 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:85

66 Halidi, Prof. Dr. Mustafa ve Ferruh, Dr. Ömer; Misyonerler Siyonizm ve Sosyal Hayat, Araştırma Yayınları, İst., 1991, Sayfa: 99)

67 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:120,121

68 Baban, Cihad; a.g.e., Sayfa:123,124

Yabancılar karşı ihtiyatlı davranan Çin halkını, misyonerlerin faaliyetleri zamanla tedirginleştirmişti; çünkü iyi niyet kötüye kullanılmıştı. Çin, 845'te bütün yabancı dinleri ülkesinde yasaklamıştı.⁶⁹

Çin Setti'ni de Aşarlar

Türk-Çin ilişkileri yüzyıllar öncesine dayanır. Türk baskıları, bazı dönemler de Çin'i o kadar zor durumda bırakmıştır ki Çinli yöneticiler Türk saldırılarından korunmak maksadıyla yüksekliği 15 metre, genişliği 9 metre, uzunluğu ise 1845 kilometre olan ünlü Çin Setti'ni yapmışlardır. Bu settin yapımı M.Ö. 214 yılında tamamlanmıştır.⁷⁰

Türkler bu setti de aşmışlar; fakat Çin hilelerini aşmayı başaramamışlardır. Çinliler Türk hükümdarlarına hediye ettikleri prensesleri vasıtasıyla Türkler arasına aylık tohumlarını ekmeyi başarmışlardır. 1845 kilometre uzunluğundaki settin durduramadığı hükümdarları, birkaç kadın durdurmuştur.

İlginç Yaptırımlar

Eski Çin'de bazı yasalara uymayanlar köleleştiriliyordu. Bu ceza bazen kişinin bütün ailesini ve komşularını bile kapsıyordu. Yani Çin Devleti, vatandaşlarını birbirinin kefilisi olarak kabul ediyordu.⁷¹ “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.” sözü Çin halkı için geçerli değildi.

Çin İşi Cezalandırma

Çin'de idamlık kişi ayak uçlarıyla tahtaya basabileceği şekilde boynundan bir iple asılırdı. Böylece kişi dayanma gücü bitinceye kadar ayak uçları üzerinde durmaya çalışırdı. Takati kalmayınca kendisini salıverir ve boynundaki ip vasıtasıyla boğulurdu.⁷²

Su damlası ile cezalandırma usulü de ilginçtir: Mahkûm, saçları kazınarak sessiz bir yere sıkıca bağlanır ve kafasına üstten su damlatılmaya başlanırdı. Özel bir düzenek sayesinde bu işlem uzun süre devam ederdi. İlk dakikalarda cezanın ağırlığı pek hissedilmez. Zamanla mahkûmun bütün dikkati, sessiz ortamda, su damlalarına kilitlenir. “Tıp tıp” sesleri zamanla gonk sesine dönüşürdü mahkûmun kafasında. Bunun uzun süre devam etmesi mahkûmun acılar içinde ölmesi için yeterli olurdu.

69 Gelişim Ansiklopedisi, Cilt: 6, Sayfa: 37

70 Kafesoglu, Prof. Dr. İbrahim; Türk Millî Kültürü, Boğaziçi, İst., 1991, Sayfa: 58

71 Diakov, V.; Kovalev, S.; İlkçağ Tarihi 1, V Yayınları, Sayfa: 283

72 Blunden, Caroline ve Evlin, Mark; Çin, İletişim; İst., 1989, Sayfa: 198

Aile Hâkimiyeti

Eski Çin'de evladın anne ve babaya itaatine önem verilirdi. Baba veya -baba ölmüşse- anne, oğulları kendilerine karşı kusur işlediği zaman idamını isteyebilirdi ve yargıç da buna uymak durumundaydı.⁷³

---

73 Blunden, Caroline ve Evlin, Mark; a.g.e., Sayfa: 214

HİNDİSTAN TARİHİ

Hindistan'ı M.Ö. 2000'li yıllarda Ari kavimleri istila etmiştir. Sayıları az olan Ariler, asimile olabileceklerini düşünerek, toplumu mesleklere ve sosyal statüye göre birbirine geçiş kabul etmeyen sınıflara (kastlara) ayırmışlardı. Kişi kendi kastını seçemezdi. Kast doğuştan belliydi. İnsanlar; din adamları, hükümdar sülalesi ve askerler, tüccar ve esnaf, çiftçiler ve işçiler olarak ayrılmıştı. Ariler, böylece hem kendilerini muhafaza etmişler hem de birleşmesi çok zor olan bir toplum oluşturmuşlardı. “Kast Sistemi” denilen bu uygulamadan dolayı Hindistan'da uzun yıllar millî birlik oluşmamıştır.

İlk Çağ devletlerinin çoğunda görülen sınıf ayrımı Hindistan'da binliçli ve planlı bir şekilde yapılmış ve halkın bu sistemi benimsemesi sağlanmıştı.

Günümüzde sınıf ayrımlarının sürekli körüklenmesi, bazı kitlelerin değişik propaganda yöntemleri ile yalnızlığa itilmesi ve bazı milletlerin birbirinden uzaklaştırılmaya çalışılması kast sistemine ne kadar benzemektedir.

Kadının Sadakati

Eski Hindistan'da kocası ölen kadının, kendisini ateşe atarak intihar etmesi bir gelenektir. Büyükçe bir ateş yakılır ve kocası ölen kadın bu ateşin içine atlardı. Dul kadının, kocasının ölü bedeniyle birlikte, cenaze ateşinde kendini yakması, kadının iyilik veya iffetini kanıtlanması olarak değerlendirilirdi.⁷⁴

Eski Hint anlayışına göre, dul kalan kadın yeniden evlenemezdi; ölen kocalarının öbür dünyada da onların sevgisine ihtiyacı olduğu düşünülerek(!), dul kadınlar yakılmak suretiyle ölüme mahkûm edilirdi.⁷⁵

74 Güngör, Celalettin; Sömürgeci Ulusa Hint Milliyetçiliğinin Kökenleri, Gazi, S: 21

75 Türklerde İnsanî Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:1, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., 1992, Sayfa: 238

Ünlü seyyah İbn Batuta'nın gözleri önünde üç kadın peşi peşine ateşin içine atlamışlar, kadınların çığlıkları ve yanık kokusuna daha fazla dayanamayan İbn Batuta baygınlık geçirmişti.⁷⁶

İbn Batuta

1304'te Tanca'da doğan İbn Batuta, 1325'te hac ibadetini yapmak üzere Fas'tan Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Batuta'nın 1325'te başlayan dünya turu 1356'ya kadar devam etmişti. İspanya'dan Çin'e, Afrika'dan Kırım'a kadar çok geniş bir coğrafyayı gezen İbn Batuta 31 yılda 20.000 km yol almıştı.

O günlerde yeterli iletişim araçları olmadığından krallar, beyler, valiler vs. yöneticiler için değişik bölgelerden bilgiler veren İbn Batuta gibi seyyahlar çok değerliydi. Seyyahların değerini bilen yöneticiler değişik hediyelerle onları ödüllendiriyordu. Böylece seyyahların yol masrafları da çıkmış oluyordu. Tabi ki seyyahlık pek de kolay değildi. Riskliydi. Seyyahlar, kendilerini her an bir savaşın içinde bulabilirler, eşkıyaların saldırılarına uğrayabilirler, büyük bir fırtınada kaybolup gidebilirlerdi.

Kölelikten Hükümdarlığa

1210'da kurulan Delhi Türk Hükümdarlığının kurucusu İltutmuş, kölelikten gelen bir komutandı. Celaleddin Harzemşah devletine göz dikince, İltutmuş kendisine gönderdiği anlamlı mektupta, "Sizin gibi asil bir şehzadeye bu ülkenin iklimi yaramaz." diyerek Celaleddin'e ince bir mesaj vermişti.

İltutmuş, 1234'te Betva nehri kıyısında bulunan Bhilse şehrindeki 94,5 metreyüksekliğindeki bir put haneyi yıktırmıştı. (Bu put hanenin yapımının 3 asır sürdüğü bilinmektedir) Mahakal Deo put hanesinin yıkıntısından çıkan taşlar Cuma Mescidi'nin giriş kapısının önüne gömülmüştü.⁷⁷

Tevazu Sultanı

Babür Devleti, Hindistan'da 1526 ila 1858 yılları arasında hüküm sürmüştü. Devletin hükümdarlarından Âlemgir ölmeden şu vasiyette bulundu: "Ben dünyaya eli boş geldim, yine öyle gitmeliyim. Cenazem için külfet lazım değildir. Kabrim, fakara mezarı gibi yaptırılsın. Evlatlarım üzerime türbe inşa etmesin."⁷⁸ diyerek hayatta iken gösterdiği tevazuu öldükten sonra bile örnek olmaya devam etmiştir.

76 Keşifler Ansiklopedisi, Tercüman, Sayfa: 251

77 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, a.g.e., Sayfa: 385,386,387

78 Doğuştan Günümüze Büyük İslam tarihi, a.g.e., Sayfa:507

BİZANS TARİHİ

Bizans, Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucunda (395) İstanbul merkez olmak üzere kurulmuştu. İmparatorluğun batısı Roma'da, doğusu (Anadolu, Suriye, Mısır vs.) ise Bizans'ta kalmıştı.

Roma ve Bizans, mezhep olarak da birbirinden ayrıydı. Katoliklik, Roma'nın; Ortodoksluk ise Bizans'ın mezhebi olmuştu. Katolikliğin dinî liderine "papa", Ortodoksluğun dinî liderine "patrik" denilmekteydi.

İki mezhep arasındaki kavgalar uzun yıllar devam etmişti. Papa ile patriğin birbirlerini aforoz ettiği (dinden çıkardığı) bile görülmüştü. (1054)⁷⁹

Geçen zaman, iki kilise arasındaki ayrılıkları iyice keskinleştirmişti. Bu kavgalar bazı dönemlerde büyük katliamlara dönüştü. 1204 yılında yapılan IV. Haçlı Seferi esnasında Latinler İstanbul'u işgal etti; şehir aylarca yağmalandı ve binlerce Ortodoks acımasızca öldürüldü.

Bizans'ta, tahta geçme hususunda, sağlıklı bir veraset sistemi yoktu. Bu yüzden sık sık hükümdar değişikliği yaşanmış; iç savaşlar, entrikalar, isyanlar vs. imparatorluğu yıpratmıştı. 395 yılı ile 1453 yılı arasında Bizans, 65 ihtilal ile sarsıldı. 107 imparatorun 65'i, tahtlarını bırakmaya zorlanmış; boğulmuş, kör veya kötürüm edilmiş veyahut da türlü işkencelerle kafaları kesilerek öldürülmüştü.⁸⁰

X. yüzyılda Bizans sarayındaki sofralarda taslar ve tabaklar altın ve gümüşlendi. XIV. yüzyılın sonlarında, fakirleşmenin sonucu olarak Bizans sarayında artık topraktan yapılmış kaplar kullanılmaya başlanmıştı.⁸¹

Zulüm ile Abat Olan

Bizans İmparatorlarından Andronikos, yönetimde olduğu dönemlerde bazı çevrelerin nefretini kazanmıştı. Andronikos, otoritesini

79 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 12, Sayfa: 343

80 Bailly, Auguste; Bizans Tarihi, Cilt: 2, Tercüman, Sayfa: 296

81 Rice, Tamara Talbot; Bizans'ta Günlük Yaşam; Göçebe, İst., 1998, Sayfa: 53,54

halka zulmederek sağlıyordu. Yapmış olduğu zulmün bedelini, nefretini kazandığı çevrelerin çıkardığı bir isyan sonucunda tahtından indirilmekle ödedi.

Devrik hükümdar, tahtını kaybetmekle kalmadı; boynuna bir zincir ve ayaklarına da demirler bağlanarak zindana konuldu. Dövüldü, dişleri kırıldı, saçları yolundu. Kadınlar tarafından tokatlandı.

Türlü işkencelere uğrayan Andronikos bu perişan haliyle bir deveye bindirilerek teşhir edildi. Halkın çeşitli hakaretlerine maruz bırakıldı. Kafasına pislikler atıldı. Deveden indirilerek ayaklarından bir sütuna asıldı. Ardından da öldürüldü.(1185)⁸²

Demokles'in Kılıcı

Demokles, M.Ö. IV. yüzyılda Syrakusai Kralı olan Dionysios'un nedimlerinden biriydi. Dionysios kısa zamanda devletini güçlendirdi. Dionysios, yanında sürekli olarak bir kılıç taşır ve gerektiğinde kullanmaktan çekinmezdi. Demokles, kral olmanın çok rahat olduğunu düşünüyordu. Bir gün bu fikrini krala açtı. Nedimine ders vermek isteyen kral, "Senin bir süre krallığın nimetlerini tatmanı istiyorum. Yarın bütün gün benim tahtıma sen otur ve ülkeyi dilediğince yönet." dedi

Dionysios, o gece sürekli yanında gezdirdiği kılıcını at kuyruğundan koparılan bir kıl ile tahtın üzerine astırdı. Demokles, ertesi gün tahta oturduğunda başında düştü düşecek şekilde sallanan kılıcı gördü. Krallığın astığı kılıcı indirmeye de cesaret edemedi. Kral daha sonra gelip, "Nasıl, Demokles, krallığın tadına vardın mı?" deyince, Demokles, "Haşmetmeap, krallık tatlı olacaktı ama yazık ki kılıç Demokles'in değildi." dedi.⁸³

Her nimetin kendisine göre de külfeti ve tehlikesi vardı. "Demokles'in kılıcı" deyimi de bu duruma işaret etmekteydi.

Rusların Din Değiştirmesi

Bizans'ın, Rusları Hristiyanlaştırma girişimleri 860'lı yıllara kadar dayanmaktadır. Rus akınları Bizans için tehlikeli olmaya başlayınca Bizans farklı bir yol izleyerek, Rusları Hristiyanlaştırmak için harekete geçti.

82 Bailly, Auguste; a.g.e., Sayfa: 354,355

83 Pala, Prof. Dr. Iskender; İki Dirhem Bir Çekirdek, L&M, İst. 2003, Sayfa: 68, 69

Rus hükümdarlarından Prens Vladimir, Bizans İmparatoru II. Vasilius'un kız kardeşi Anna ile evlenmek istiyordu. II. Vasilius, Rusların Hristiyan olması şartıyla kız kardeşini Vladimir'e verebileceğini açıkladı. 989 yılında bu evlilik gerçekleşti. Rus halkı da hızlı bir şekilde Hristiyanlaştırılmaya başlandı.⁸⁴

Sistemli bir çalışma başlatıldı ve başarıya da ulaşıldı.⁸⁵ Bizans bu politikası ile hem düşmanını etkisiz hâle getirdi, hem de düşmanını kendine dost yaptı.

Bizans İmparatoriçesi Eirene

797'li yıllarda Eirene, tahtı ele geçirmek için tahtın sahibi olan öz oğlu Konstantinos'un gözlerine mil çektirmişti.⁸⁶ Eirene, Bizans tahtına geçen ilk kadın olmuştu. İmparator olabilmek için kendi oğluna zulmeden Eirene'nin imparatorluğu da çok sürmedi. Eirene, bir isyan sonucunda tahtından indirilip sürgün edildi. Sürgün yaşadığı Midilli Adası'nda da acımacak bir halde öldü.⁸⁷

Taht kavgaları ve entrikalar bazı dönemlerde o kadar şiddetlenmiştir ki yöneticiler devlete ve halka sahip çıkamamıştır; hazine taht yolunda kullanılan rüşvetlerle tüketilmiştir.

Attila'nın Kölesi

Hun İmparatoru Attila ile başa çıkamayan Bizans, onu suikast ile ortadan kaldırmayı düşünmüştü. Attila bunu adamlarından Edekon vasıtasıyla öğrendi. Suikast için gelen Bigila ve yanındaki heyete suçlarını itiraf ettirdi. Onlara herhangi bir zarar vermedi. Kendisine suikast düzenlemek için adam gönderen Bizans imparatoruna şu mesajı gönderdi: "Theodosios, Attila gibi, asil bir babanın oğludur. Attila babası Muncuk'tan aldığı asaleti muhafaza etmiş, fakat Theodosios Attila'nın haraç-güzarı olmakla köle durumuna düşmüştür. Kölelik haysiyetini de koruyamamıştır. Çünkü efendisi olan Attila'nın canına kıymak istemiştir."⁸⁸ Bu söz ile Attila, İmparator Theodosios'u oğlu gibi görerek küçümsemiş ve onun şahsında Bizans'ı tamamen kendi idaresine bağlı kabul ettiğini göstermişti.

⁸⁴ Bailly, Auguste; a.g.e., Sayfa: 258

⁸⁵ Yıldız, Prof. Dr. Hakkı; Bizans Tarihi, Sayfa: 454

⁸⁶ Rice, Tamara Talbot; a.g.e., Sayfa: 45

⁸⁷ Yıldız, Prof. Dr. Hakkı; a.g.e., Sayfa: 450

⁸⁸ Kafesoğlu, Prof. Dr. İbrahim; Türk Millî Kültürü, Bogaziçi, İst., 1991, Sayfa: 76

Piskoposun Soygunu

Bizans'ın Margos (bugünkü Dubrovica) piskoposu, etrafındaki insanları doğru yola ve iyi insan olmaya çağırmakla görevliydi. Oysa piskopos, Konstantia Surları civarında, kıymetli madenlerden yapılmış silahları ve ziynet eşyaları ile birlikte gömülen Hun büyüklerinin mezarlarını soymuştur.⁸⁹

Nike İsyanı

Bizans İmparatoru Justinian'ın adaletsiz kararları üzerine Nike İsyanı'nı çıkmıştı. Zor günler yaşayan Bizans İmparatoru Justinian, komutanlarının da planları doğrultusunda isyan öncülerinin bazılarını yanına çekmeyi başardı. Böylece isyancılar bölünmüş oldu. Bütün isyancıların hipodromda bir araya gelmesi sağlandı. Hipodromda bir araya gelen 35 bin isyancı kılıçtan geçirildi.⁹⁰

Patrikhanenin Patriksiz Günleri

Patrik II. Anastosios, Bizans'ın son imparatoru XI. Konstantinos'un Katolik ve Ortodoks kiliselerini birleştirme teşebbüsünden dolayı istifa ettiğinden İstanbul fethedildiğinde(29 Mayıs 1453) patrikhanenin başında patrik yoktur ve patrikhane altı ay boş kalmıştı.⁹¹ Kiliselerin birleşme ihtimalini düşünen Fatih, patrikhanenin başına yeniden patrik seçilmesini sağlamıştı.⁹²

---

89 Kafesoğlu, Prof. Dr. İbrahim; a.g.e., Sayfa: 75

90 Zaporozhets, N.; Svanidze, A.; Tarih ve Mitolojide İsyân, Yurt, Ankara, 2002, Sayfa: 50,51,52

91 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 12, Sayfa: 343

92 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 12, Sayfa: 343

CAHİLİYE DEVRİ

Cahiliye dönemi Arap toplumunun yaşantısı incelendiğinde, İslam dininin bu topluma neler kazandırdığı çok daha iyi anlaşılır.

Cahiliye dönemi Arap Yarımadası'nda siyasi birlik yoktu. Küçük devletçikler ve kabileler birbirleri ile sık sık savaşırlardı. Kişi hak ve özgürlükleri yok denecek kadar azdı. Adalet gücünün yanında. Halkın insanlığa yakışmayan davranışlarından hayvanlar bile zarar görüyordu.

İslam dininin yayılması sonucunda yarımada siyasi birlik sağlanmış, halk içinde huzur temin edilmiş, kendi içinde birlik sağlamaktan yoksun olan Arap toplumu çevresinde de etkili olmaya başlamıştır.

Kendin Yap Kendin Tap

Cahiliye devri Arapları kendi elleri ile yaptıkları putlara taparlardı. Putlar genellikle taştan yapılırdı. Daha güzel taşlar buldukça eski putun yerine yenisini yaparlardı.⁹³ Her kabilenin⁹⁴, her hanenin kendisine has bir putu vardı.⁹⁵ Kendi elleri ile yaptıkları bu putlara saygı gösterirler, onlardan korkarlardı. Helvadan bile put yaptıkları olurdu. Çölde yaptıkları yolculuklar esnasında acıkınca da helvadan yapmış oldukları putları yerlerdi.

Bu Ne Perhiz

Cahiliye devri Araplarının bazen bir puta koyun adadıkları olurdu. Adağa konu olan tehlike geçtiğinde, “O bir taştır; koyun ile geyiği fark edemez.” deyip avladıkları bir geyiği puta kurban ederlerdi. Böylece adak işi ucuza getirilmiş olurdu.⁹⁶

Zalimler

Cahiliye devrinde bir kısım zümreler tanrıları ve yaptıkları cinleri için bazen insan kurban ederlerdi.⁹⁷ Araplar, doğan çocukları erkek

93 Dânişmend, İsmail Hâmi; İzahlı İslam Tarihi Kronolojisi, C:1, S:271

94 Dânişmend, İsmail Hâmi; a.g.e. C:1, S:266

95 Dânişmend, İsmail Hâmi; a.g.e. C:1, S:270

96 Dânişmend, İsmail Hâmi; a.g.e. C:1, S:271

97 Ateş, Doç. Dr. Ali Osman; a.g.e., Sayfa:212

olduğu takdirde şenlik yaparlar, iftihar ederlerdi. Kız olduğu zaman sıklıkla, utanır, bahtsız yavruyu aile için felaket sayarlardı. Kız evladı hakkındaki bu telakki, Araplar arasında yeni doğan kız çocuklarını diri diri gömmek gibi bir caniliğe kadar yol açmıştı.⁹⁸

Baba, birkaç yaşındaki kız çocuğunu gezmeye çıkarmak bahanesi ile annesine hazırlattırır, elinden tutup onu diri diri gömeceği yere götürürdü. Zavallı çocuk babası ile gezintiye çıktığını zannedip sevinirdi. Ölüm çukuru kazılırken, oyun oynadıklarını zannederek, babasına yardımcı olurdu. Babanın elleri ile çukura konduğunda bile başına geleceklerin farkına varamazdı. Üzerine toprak atan babasının kendisi ile oyun oynadığını zanneder ve babasına gülücükler atardı. Ölümü gülümseyerek karşılardı. Bu bir hikâye değil, sahabelen birinin Müslüman olduktan sonra anlattığı, cahiliye dönemine ait acı bir hatırasıdır.

Hayvanlara Yapılan İşkenceler

Cahiliye devri Araplarının bir kısmı canlı hayvanlardan et kesip yerlerdi. Develerin hörgüçlerini, koyunların kuyruklarını keserlerdi.⁹⁹ Bazıları diri hayvandan akıttığı kanı içer,¹⁰⁰ bazıları hayvan leşi (kendi kendine ölen hayvan) ve yırtıcı hayvan eti yerdi.¹⁰¹ Cafer b. Ebu Talip, Müslüman olmadan önceki hallerini hatırlayarak, Habeş Hükümdarına, “Ey Melik! Biz, leş yiyen kan içen bir kavimdik...” demiştir.

Arapların Cahiliye Dönemi yaşantısı göz önüne alındığında, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) o bölgede İslam Dinini yaymak için verdiği mücadele daha iyi anlaşılır. İnsanlık seviyesinin altına düşmüş olan insanlar öyle seviyelere çıkarılıyor ki âdeta mekleşiyor. Öz evladını öldüren insanlar, bir sineği bile öldürmekten çekinir hale geliyor. Ömrü kölelikle geçmiş, küçücük çocuklardan bile korkan insanlar, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) eğitiminden geçtikten sonra birer aslan kesiliyorlardı. Muta Savaşı’nda Müslümanların üç bin kişilik mevcuduna karşılık Bizans askerinin sayısı yüz bin civarındaydı. Bir Müslüman’a 33 Bizanslı düşüyordu. Bu savaşa gözlerini kırpmadan girmişlerdi.

98 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:1, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., 1992, Sayfa: 247,248

99 Ateş, Doç. Dr. Ali Osman; a.g.e., Sayfa:215

100 Ateş, Doç. Dr. Ali Osman; a.g.e., Sayfa:215

101 Ateş, Doç. Dr. Ali Osman; a.g.e., Sayfa:468,469

DÖRT HALİFE DEVRİ

Bu dönem bazı alimlerce “Cumhuriyet Dönemi” olarak tanımlanır. Çünkü halifeler seçimle iş başına gelmişler ve hiçbir zaman halka hesap vermekten çekinmemişlerdi. Günümüzde onlarca devletin alanı kadar büyüklüğündeki bir ülkeyi yöneten Hz. Ömer, üzerine giydiği elbisenin bile hesabını halkına vermişti. Hesap verilemeyecek bir durumları da yoktu zaten. Küçük bir çocuk bile halifenin bütün varlığını parmaklarıyla hesaplayabilirdi.

Bu kitapta Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden bahsedilmeyişi dikkatinizi çekmiştir, çünkü o dönem, kendi içinde bir bütünlük arz etmektedir. İnsanlığın İftihar Tablosu, Sonsuz Bir Nur’dur ve mutlaka bu nurun sırrına erenlerden öğrenilmelidir.

Hürriyet Bağıslamak

Bedir Savaşı sonucunda esir edilenlerin bir kısmı fidye karşılığında serbest bırakılmıştır. Yoksul olan bir grup esir, fidye bile alınmadan hürriyetlerine kavuşturulmuş, okuma yazma bilen esirler ise okuma yazma bilmeyen on Müslümana okuma yazmayı öğretmesi şartıyla serbest bırakılmıştır.¹⁰² Huneyn Savaşı’ndan sonra da Müslümanlar, 6000 civarındaki kadın ve çocuk esiri serbest bırakmıştı.¹⁰³

Hız. Peygamber (s.a.s.) bilgi almak amacıyla bile olsa esirlere işkençe yapılmasına izin vermemiştir.¹⁰⁴ İslam dinine göre köle azat etmenin büyük bir sevap olarak görülmesi Müslümanları köleleri hürriyetine kavuşturmaya yönlendirmişti. Hız. Ebu Bekir servetinin önemli bir kısmını köleleri zalim sahiplerinin elinden kurtarmaya harcamıştı. Bilal-i Habeşî, Hamâme, Âmir b. Führeyre, Ubeyys, Ümmü Ubeyys, Ebû Führeyhe, Zinnîre, Nehdiye ve Übeyne kurtardığı kölelerden birkaçıdır.¹⁰⁵

102 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 383

103 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 384

104 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 385

105 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 10, Sayfa: 102

Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in Maaşı

Hz. Ebu Bekir (r.a.) halife olduktan sonra da geçimini sağlayabilecek şekilde ticaret yapıyordu. Kendisine maaş bağlanmak istendiğinde, “Aldığım paranın karşılığını ödeyememekten korkarım.” diyordu. Devlet işlerinden başka meşguliyetinin olmasının devlet işlerini ihmal etmesine sebep olabileceği söylenerek maaş almaya ikna edildi. Halifelikte kaldığı iki yıl boyunca maaş aldı. Vefat etmeden önce, aldığı maaşların tamamının hesap edilerek hepsinin bıraktığı mirastan hazineye devredilmesini vasiyet etti.¹⁰⁶ Hz. Ebu Bekir bu davranışıyla bir yöneticinin nasıl olması gerektiğini bütün dünyaya gösteriyordu.

Hz. Ömer (r.a.) Hassasiyeti

Hz. Ömer (r.a.), bir defasında yol kenarından bir insanın dilendiğini gördü. Yanına yaklaştı. Bu bir gayrimüslimdi. Niçin dilendiğini sordu. İhtiyar, cizye verdiğini, bu sebeple fakir düştüğünü, cizye verecek durumda olmadığını söyledi. Hz. Ömer, onu yanına aldı, hazineden kendisine maaş bağladı ve sonra da şöyle dedi: “Genç iken bunları çalıstırıp, yaşlandıklarında da sokağa atamayız.”¹⁰⁷

Bal Tutan Parmağını Yalar mı

Hz. Ömer, Ümeyr B. Saad'ı Humus'a vali tayin etmişti. Aradan bir yıl geçtikten sonra vali Hz. Ömer'i görmeye geldi. Elinde bir sopa, yalın ayak ve belinde dağarcık (meşin torba) ile Hz. Ömer'in huzuruna girdi. Hz. Ömer kendisine:

– Ey Ümeyr, bu ne kıyafet, bizi aldatmak mı istiyorsun? Yoksa bulunduğun memleket çok mu fakirdi, dedi.

Vali, halifeye cevap verdi:

- Valilikte neye sahip isem onu getirdim.
- Peki, getirdiğin nedir?
- Bir değnek ile bir de dağarcık.
- O halde valiliğin esnasında ne yaptın?
- Zekâtı, zekât verenlerden, cizyeyi gayrimüslimlerden alarak fakirlere dağıttım. Onlardan elimde bir şey kalsaydı, onu size getirirdim.
- O halde gene valiliğine devam et, senden memnunum.¹⁰⁸

106 Sahabiler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa:50

107 A.g.e. Cilt: 1, Sayfa:64

108 Kotan, Necati; Tarih Fıkraları, MEB, İst., 1992, S: 45

İslam devletleri, zenginlerden zekâtı toplar ve ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Böylece hem fakir halkın dilenmesi önlenmiş olur hem de fakirlerin zenginler karşısında minnet altında kalmasının önüne geçilmiş olurdu. Ümeyr gibi valilerin, Hz. Ömer gibi halifelerin yönettiği devlette huzur hâkimdi.

Cahiliyenin Çeşitli Yönleri

Hz. Ömer, Müslüman olduktan sonra, bazen cahiliyye devrini hatırlar ve şunu söylerdi: “Hatırladığım iki şeyden birine ağlar, diğerine de gülerim. Ağladığım şey, kızımı diri diri toprağa gömdüğümüdür. Güldüğüm de helvadan putlar yapar, acıkınca onları yerdik.”¹⁰⁹ Bir zamanlar öz evladını kendi elleri ile öldüren Hz. Ömer, Müslüman olduktan sonra bir sineği bile öldürmeye kıyamaz hale gelmişti.

Halife Hassasiyeti

Hz. Ömer koyduğu yasakları önce ailesine duyururdu. Aile efradını toplar ve onlara: “Ben bu şeyi yasakladım. İçinizden kimin bunu yaptığını duyarsam, onu başkalarına vereceğim cezanın iki misli ile cezalandırırım.” derdi.¹¹⁰

Hz. Ömer bir gün aralarında dava olan bir sahabe ile bizzat kendisinin “kadı” makamına getirdiği Zeyd b. Sabit’in huzuruna gitti. Zeyd, bir an kendini halifenin ağırlığı altında hissedip, “Şöyle buyurun.” diyecek oldu. Hz. Ömer (r.a.) ayrıcalıklı muamele görür gibi hissedince, “Huzurunda halife ile halktan birisi, eşit olmadığı müddetçe, sen bu makama layık olamazsın! Hâkim, vazife başında iken halifenin değil, Allah’ın emrini ve hükmünü yerine getirmelidir.” dedi.¹¹¹

Zincirli Cesaret

Kadisiye Savaşı’nda (636) İslam ordusunun mevcudu 34 bin, Sasanî ordusu ise 200 bin civarındaydı. Sasanîler 30 bin askeri, kaçmaları için, zincirlerle birbirlerine bağlamışlardı.¹¹² Kadisiye’de İran ordusunun, 120 bini aktif olarak savaşa girmiş, 80 bini ise yedekte tutulmuştu. Bu savaşta Müslümanlar 8 bin civarında şehit verirken Sasanî ordusu 120 bin kayıp vermiştir.¹¹³ Ölenler arasında İranlıların efsaneleştirdiği Rüstem de bulunmaktadır.

109 Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa:59

110 Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa:61

111 Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa: 62

112 Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 2, Sayfa:538

113 Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 2, Sayfa:540

İran Tahtının Parçalanışı

İran Kralı Perviz, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) göndermiş olduğu mektubu parçalayıp atmıştı. Resulullah da, "Ya Rabbi, nasıl o benim mektubumu parçaladıysa sen de onu ve onun mülkünü parça parça et!" diye dua etmişti. Oğlu Şirviye öz babası olan Perviz'i hançer ile öldürmüş; Hz. Ömer de Sasani devletini parçalamıştı.¹¹⁴

Ak Sakalın Hatırlattıkları

Hz. Ömer ölümü kendisine hatırlatacak bir adam tutmuştu. Bu adamın her gün halifeye ölümü hatırlattığı rivayet edilir. Halife, saçına beyazlar düştükten sonra, vazifelendirdiği bu zata, "Artık sana ihtiyaç kalmadı." demiştir.¹¹⁵

Hz. Ömer (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.s.)'in tavsiyeleri doğrultusunda ölümü kendisine vaiz yapmıştı. Sürekli ölümü hatırlamak istiyordu. Kur'an-ı Kerim'de de belirtildiği gibi insanoğlu gafildir. İnsanoğlunun bu özelliği onun hata yapmasında etkili olur.

Hz. Ömer gaflete düşmek istemiyordu. Ona göre, dünya, bir yolcunun durakladığı gölgelik misali idi; bütün sermayesini orada harcamak, daimi kalacakmış gibi orada mekânlar tutmaya çalışmak, gideceği gerçek mekânı unutmak akıl kârı değildi.

Savaş ve Hile

Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, Tunus'u fethetmek isteyen Müslüman bir komutandı. Hz. Osman'ın (r.a.) da onayı ile sefere çıkıldı. (648)

Savaşın ilginç bir yönü vardı. Savaş öğleye kadar devam ediyor, öğle vaktinde mola veriliyor ve askerler istirahataya çekiliyordu. Abdullah b. Zübeyr'in aklına bir hile geldi. Madem öğle vakti bütün askerler yoruluyor ve mola veriliyor; öyleyse ordunun bir kısmı savaşa sokulmayıp da öğle saatinde harekete geçirilirse Bizans ordusunun işi bitirilebilirdi. Müslümanlara göre sayısı çok olan Bizans ordusunun başka türlü bitirilebileceği de yoktu. Ebi Serh bu fikri beğenerek uygulamaya koydu. Ertesi gün öğle saatlerinde her iki tarafın askerleri de dinlenmeye çekildiğinde Ebi Serh sabahtan beri savaşın içine sokmadığı atlı birliği harekete geçirdi ve Bizans ordusunu perişan etti.¹¹⁶

114 Sahabiler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 2, Sayfa:538

115 Sahabiler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1, Sayfa: 60

116 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 4, Sayfa: 16, 17, 18

EMEVİLER VE ABBASİLER

Ömer b. Abdülaziz

Ömer b. Abdülaziz, Emevi halifelerindendir. Hz. Ömer (r.a.)'in torunu olan Ömer b. Abdülaziz, hilafeti dönemindeki icraat ve davranışları ile Dört Halife Devrini sanki yeniden canlandırmıştır. Bu dönemde halkın maddi durumu oldukça iyi bir hâle gelmişti. Devlet, topladığı zekâtı vereceği fakir bulmakta güçlük çekmekteydi; fakat Ömer b. Abdülaziz devlet hazinesinden kendisine yetecek kadar bile maaş almamaktaydı.

Ömer b. Abdülaziz'e, "Ya Emirel- Mü'minin! Allah Teâlâ sana ih-san buyurdular, biraz giyinip kuşansanız olmaz mı?" dediklerinde, "Şüphesiz yok ki iktisadın efdali (tercih edileni) varlık zamanında olanıdır." demişti.

Ömer b. Abdülaziz 2 yıl 5 ay halifelik yaptı. Emevi soyundan gelen bir halife idi. Kendisinden sonra bu iş için kendi soyundan gelen birini değil de en uygun olan kişiyi belirlemek istedi ve yerine Ebu Bekir (r.a.)'in oğlu Kasım'ı tavsiye etti. Ne var ki bu durumu hoş karşılamayanlar çıktı. Bu hoşnutsuzlar, Ömer b. Abdülaziz'i hizmetçisine zehirlettiler.

Halifenin ölüm döşeginde yattığı bir gün kayınbiraderi Mesleme b. Abdulmelik geldi. Kız kardeşi, Fatıma'ya eniştesinin üzerindeki kirli gömleği göstererek onu yıkamasını söyledi. Mesleme, ertesi gün tekrar geldiğinde Ömer b. Abdülaziz'in üzerinde aynı gömleği kirli halde görünce kardeşi Fatıma'ya neden söylediğini yapmadığını sordu. Fatıma, "Vallahi başka gömleği yok ki onu giydirelim de bunu yıkayalım." dedi. Bu dönemde Ömer b. Abdülaziz milyonlarca kilometrekarelik toprağa hâkim bir devletin hükümdarıydı.

Yazılı Tazminat

Abbasi Halifesi Harun Reşid, Ankara'yı aldığıında, Halife Me'mun ise Bizans İmparatoru III. Mihael'i mağlup ettiğinde, savaş tazminatı olarak eski el yazması kitapları istemişlerdir.¹¹⁷ Bu idareciler ilim öğrenmenin, binlerce altın ve gümüşten daha kıymetli olduğunun farkına varan talihli insanlardır.

---

117 Ayvazoğlu, Beşir; "Kitaba, Kütüphane ve Kitap Kurtlarına Dair"; Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 252

ENDÜLÜS

Kadisk Savaşı (711)

Emevi komutanlarından Tarık b. Ziyad, İspanya'nın fethi ile görevlendirilmişti. Müslümanlar ilk defa Avrupa'ya ayak basacaktı. Septe Boğazı geçilince farklı bir toplulukla karşılaşılacaktı. Dikkatli olunmalıydı. Karşılarına nasıl bir topluluğun, ne kadar askerin, hangi şartların çıkacağı belli değildi.

Tarık b. Ziyad İspanya'ya ilk geçirdiği birlikleri için ticaret gemilerini kullandığından yerli halk ilk birlikleri tüccar kabileleri zannetti ve tedirginlik göstermedi.¹¹⁸

İspanyollar karşılarında o zamana kadar karşılaşmadıkları Müslümanları görünce şaşırılmışlardı. Todemir isimli vekil, bölgenin yöneticisi olan Kral Rodrich'e yazdığı mektupta: "Ülkemize gökten mi indikleri yoksa yerden mi çıktıklarını bilmediğimiz bir kavim geldi."¹¹⁹ diyordu.

İspanyollar Müslümanlara karşı ordu toparlamakta pek de gecikmediler. Müslümanlar, İspanya'ya az bir kuvvetle çıkmışlardı. İspanya ordusu yaklaşık 40 bin iken İslam ordusu sonradan gelen yardımcılarla 12 bine ancak ulaşabilmişti.¹²⁰ İslam ordusunu zor bir savaş bekliyordu. Ya muzaffer olacaktı ya da öldürüleceklerdi. Geri dönüş yoktu. Çünkü bazı kaynaklarda belirtildiğine göre, Tarık b. Ziyad, karaya çıkar çıkmaz gemileri yaktırmıştı. Askerlerinin geriye dönüş ümidini kırmıştı. Bilinen bir şey var ki gemi sayısı, ordunun tamamını bir iki seferde alamayacak kadar azdı ve bu durumu askerlerin tamamı biliyordu. Onlar, İspanya'ya çıkmakla ölümü göze almışlardı. En büyük sermayeleri canlarıydı ve bu sermayeyi de en iyi şekilde değerlendirmek istiyorlardı. Ya şehit ya gazi olacaktı ama savaştan kaçan olmayacaktı.

---

118 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 4, Sayfa: 34

119 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 36

120 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 36,37

Tarık b. Ziyad askerlere yaptığı konuşmada, zaferden başka çarelerinin olmadığını bu can pazarında en ufak bozulmanın veya çekilmenin felaket getireceğini anlattıktan sonra Allah'ın rızasından, elde edilecek zenginliklerden ve kahramanlıktan bahsetti. Tarık b. Ziyad, ordusunun içinde beklentileri farklı olan insanların olabileceğini düşünerek savaşın olabilecek sonuçlarını geniş bir yelpazede anlatmıştı.¹²¹

Savaş başlamak üzereydi. Kral Rodrich tahtına oturmuş ve kendisini askerlere savaş meydanına doğru taşıtıyordu. Tarık b. Ziyad atına binmiş vaziyette İslam ordusunun önünde ilerliyordu.¹²² Komutanların savaşa başlama şekli zaferin kimden yana olacağını haber vermişti bile. Bir yanda askerlerini köle gibi kullanan Rodrich, öbür tarafta ise ordusunun önünde savaşa girmeye ve ölmeye hazır olan Tarık b. Ziyad vardı. Savaş Müslümanların zaferi ile sonuçlandı. Üç bin şehit verildi.¹²³

Müslümanlar yüzlerce yıl kalacakları bir bölgeye ilk adımlarını attılar. Endülüs'te oluşacak olan medeniyet karanlıklar içinde yüzen Avrupa'nın da çehresini değiştirecekti. Endülüs medreselerinde ilim tahsil eden ve İslam âlimlerinin eserlerini okuyan Avrupalılar ilerde çok gelişmiş bir medeniyet kuracaklardı. Burada eski Yunan eserlerinin incelenmesiyle Rönesans'ın oluştuğunu iddia etmek çok yersiz bir izahattır.¹²⁴

Kul Hakkı Ağırdır

Endülüs Emevi Halifesi II. Hakem, adalet kaidelerine çok değer veren, halkın refahı için çalışan bir kişi idi. Halife, bahçesine bir köşk yaptırmak istiyordu. Ancak tarlasına bitişik mal sahibi malını satmak istemiyordu. Devlet memurları halifeden gizli olarak mal sahibi kadının elinden malını zorla alıp, köşkü oraya yaptılar. Kadın doğruca Kurtuba Kadısı Beşir'e giderek halifeyi şikâyet etti.

II. Hakem, bir gün köşkünde otururken Kadı Beşir eşeği ile çıkageldi. Kadı eşeğinden inip boş olan torbasını toprakla doldurmaya başladı. Torba dolunca halifeye hitaben:

121 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 39,40

122 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 40,41

123 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 43

124 Sezgin Fuat Prof. Dr.; Wissensscha Aft Und Technik Im Islam Wofgang Üniv. Frankfurt 2003

–Bana biraz yardım et de, şu torbayı eşeğe yükleyelim, dedi.

Bunun sonucunda bir şeyler olacağını sezen halife aşığı inerek kadıya yardım etti; ancak torbayı eşeğe yüklemeyi başaramadılar. Bunun üzerine Kadı Beşir halifeye:

– Ey halifem, bak bu torbadaki toprak, halkının birinin elinden zorla aldığı tarlanın ancak küçük bir parçasıdır. Sen bugün bu kadcık toprağı kaldıramazsan, yarın ahirette o koca tarlayı nasıl kaldıracaksın, dedi.

Halife meseleyi anladığında çok üzüldü ve köşkle beraber tarlayı da kadına verdi.¹²⁵

Benzer durum aynı çağda Avrupa’da olsaydı davacı kadıncağızın başına neler gelirdi...

Tenekeli Katırlar

VIII. yüzyılın ortalarında Kulsüm b. İyad’ın Tunus valiliğı döneminde Berberilere karşı girişilen bir savaşta Berberiler, Emevilerin süvari birliğini dağıtmak için kuyruklarına teneke bağlanmış katır sürülerini üzerlerine saldılar. Emevilerin atları alışıık olmadıkları bu gürültüden dolayı ürktü ve Kulsüm b. İyad’ın komutanı Belc orduyu toparlamakta güçlük çekti. Belc’in kuvvetleri bu savaşta büyük kayıplar verdiler¹²⁶ Belc, Endülüs’teki güçlerin yardımı ile ordusunu toparlayabildi.

Berberiler, Emevilerle yaptıkları savaşlarda bazen birbirlerini tanıyamayarak kendi adamlarını öldürüyorlardı. Savaşlardan birinde bu durumu çözmek için bütün Berberiler saçlarını kazıtmışlardı.¹²⁷

Hapı Yutmak

Emevi Halifelerinden II. Abdurrahman’ın (822-852) yardımcılardan Nasr, II. Abdurrahman’ı öldürmek isteyenlerle işbirliği yaptı ve sarayın doktoruna zehirli bir ilaç hazırlattırdı. Hükümdar ara-sıra ilaç kullanmaktaydı. Hükümdara ilaç yerine zehir verilecekti. Ne var ki saray doktorunun vicdanı rahat etmedi ve bu durumu hükümdara haber verdi. Abdurrahman ilaç istediğinde önüne ilaç yerine zehir getirilmişti. Halife bu ilacı içmedi. Ertesi sabah, Nasr durumu öğrenmek için geldiğinde ilacın içilmediğini görerek hükümdara neden içmediğini sordu. Hükümdar, Nasr’a “Canım ilaç içmek istemiyor onu sen iç.” dedi.

125 Kotan, Necati; Tarih Fıkraları, MEB, İst., 1992, S: 55,56

126 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 84,85

127 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 87,88

Nasr daha sonra panzehirle kurtulacağını ümit ederek ilacı içti. İçmek zorundaydı. Aksi takdirde çevirdiği tuzak belli olabilirdi. Ne var ki doktor gerekli panzehiri yetiştirmeyince Nasr, kendi kurduğu tuzağa kendi düşmüş oldu.¹²⁸

Sakin Ol

852-886 yılları arasında hüküm süren Muhammed b. Abdurrahman (852-886) bir meselenin perde arkasını iyice araştırmadan hüküm veren başmabeyincisi Haşim b. Abdülaziz'e, "Ey Haşim! Kim aceleyi tercih ederse hata yapar. Eğer biz senin yanlış hükümlerine kulak verseydik ve onlara göre hareket edecek olsaydık, biz de senin suç ortağın olurduk. Onun için acele etme, temkinli ve yavaş ol. Zira sen acele edersen, sana da acele edilir." demişti.¹²⁹

Laboratuvarda Şimşek Çakarsa

Endülüslü bilgin Abbas b. Firnas, laboratuvarda suni bulutlarla gök gürültüsü ve yıldırımın meydana gelişini gösterecek¹³⁰ kadar yüksek ilmî seviyeye ulaşmıştı.

Nobel ödüllü Fransız Fizikçi Pierre Cuirie "Endülüs'ten bize otuz kitap kaldı, atomu parçalayabildik. Eğer yakılan bir milyon kitabın yarısı kalmış olsaydı, bugün çoktan uzayda galaksiler arasında seyahat ediyorduk."¹³¹ demişti.

---

128 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 224

129 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 4, Sayfa: 242

130 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 532

131 Ayvazoğlu, Beşir; "Kitaba, Kütüphane ve Kitap Kurtlarına Dair"; Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 252

GAZNELİLER

Hint Seferleri

Gazneli Devleti en güçlü zamanını Sultan Mahmud döneminde yaşamıştı. Sultan Mahmud, Hindistan'a İslamiyet'i yaymak amacıyla yaptığı seferlerle tanınır. Mahmud, saraylarda istediği gibi yaşayabileceği hâlde ömrünü Hindistan seferlerinde geçirmişti. İklimi ve kültürü farklı olan bu bölgede büyük zorluklarla karşılaşsa da yılmamıştı.

999 yılında Abbasi halifesi el-Kadir Billâh, Gazneli Mahmud'a hilat, taç ve bayrak ile birlikte, hâkim olduğu ülkelerin fermanını gönderdi. Sultan, gönderilenleri aldıktan sonra, "İslam dinine yardım etmek ve İslam düşmanlarını söküp atmak maksadıyla her yıl Hindistan'a sefer yapmayı" vaat etti.¹³²

Mahmud halifeye verdiği sözü yerine getirdi. İlk seferine 1000 tarihinde çıktı. 1001'de ikinci seferine çıktı. Vayhand Racası Caypal'a karşı savaştı. Mahmud'a esir düşen Caypal, halkın gözünden düştüğü (Hindistan'da, esir olan hükümdar halkın gözünden düşerdi) için kendisini ateşe atarak intihar etti.¹³³

Mahmud'un yaptığı seferler vasıtasıyla Hindistan'da İslamiyet yayıldı. İslamiyet'in yayılmasıyla sapık düşünceler ve kast sisteminden kaynağını almış olan sınıf ayrımı ortadan kalkmaya başladı.

Gazneli Mahmud bu seferler esnasında ciğerlerinden rahatsızlandı. Doktorunun ısrarla istirahatı tavsiye etmesine rağmen Mahmud yine de seferlere çıkmaktan geri durmadı.

Cazip ve Acımasız

Sultan Mahmud döneminde Gazneliler, Oğuzlar tarafından rahatsız edilir olmuştu. Mahmud'un komutanlarından olan Tus valisi

132 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ yayımları, Cilt: 9, Sayfa: 231

133 A.g.e. Cilt: 9, Sayfa: 232

Arslan Cazip, Sultan Mahmud'a yakaladıkları Oğuzların sağ el başparmaklarını kesmeyi teklif etmişti. Böylece, parmağı kesilen Oğuzlar ok kullanamayacak, mızrak atamayacak, kılıç tutamayacaktı. Mahmud, Arslan Cazip'in teklifine: "Sen merhametsiz, katı yürekli bir adam imişsin." cevabını vererek¹³⁴ onu engelledi. Ömrünü İslam'ı yaymaya adanmış Hz. Peygamber'in (s.a.s.) adını abdestsiz anmayan bir kişinin böyle canice bir fikri uygulaması mümkün değildi.

Abdestsiz İken

Sultan Mahmud, her gün adıyla hitap ettiği yardımcısına bir gün babasının adıyla hitap etmişti. Kendisine neden böyle yaptığı sorulunca da, "Senin adın Peygamberimizin (s.a.s.) adıdır. Ben o adı hiçbir zaman abdestsiz olarak anmadım. Bu gün ise abdestim yoktu ve bundan dolayı sana babanın adıyla hitap ettim." cevabını verir.

---

134 Doğuştan Günümüze Büyük İslam tarihi, Cilt:9, Çağ Yayınları, Sayfa: 246

EYYUBİLER

Eyyubi Devleti, 1171 yılında Selahâddin Eyyubi tarafından Mısır'da kurulan bir Türk-İslam devletidir. Haçlılara karşı yaptığı savaşlarla ün kazanmıştır.

Selahâddin

25 yıl çadırda yaşamıştı. “Kendinize ev yapsanız.” diyenlere, “Allah'ın evi (Mescit-i Aksa) işgal altındayken ben nasıl evde otururum.” demişti Selahâddin Eyyubi. Yine bir gün, camide, güler yüzlü olmanın faziletlerinden uzun uzadıya bahseden imama, “Hocam, sen sürekli bana nasihat eder gibiydin; Kudüs, Haçlıların işgali altındayken ben nasıl gülebilirim?” demişti. 1187'de Hittin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılardan geri almayı başararak hedefine ulaşmıştı.

Selahâddin Eyyubi toprağa verilirken komutanlarından Mahmud Han elinde tuttuğu kılıcı havaya kaldırarak, gelecekteki hükümdarlara mesaj verirdesine: “Ey cemaat-i Müslimin! İşte hükümdarımızın bütün serveti bu kılıçtan ibarettir.” demişti.

Selahâddin Eyyubi, mal mülk edinemez miydi? Fazlasıyla edinirdi; fakat o, meydanlarda nutuk atmakla davranışları ile örnek olmak arasında dağlar kadar fark olduğunu, halkı süslü sözlerin değil örnek davranışların cezp ettiğini; dünyaya ne kadar değer verilmesi gerektiğini çok iyi biliyordu.

Elinizi Kana Bulamayın

VI. Haçlı Seferini düzenleyen IX. Louis, Mısır'da ilk anda büyük başarılar elde etti. Son Eyyubi hükümdarlarından es-Salih Necmeddin, Haçlılara karşı ihmalkâr davranan yönetici ve askerleri cezalandıracağını bildirdi. Bunu duyan Memluklar, sultanı öldürmek için harekete geçtiler. Emir Fahrettin onlara sultanın hasta olduğunu

-sultan o dönemde ağır hastadır- ve bu sebeple yakında öleceğini ima ederek: “Sabrediniz nerede ise şifayı(!) bulmak üzeredir; ölürse ne âlâ, ölmezse zaten elinizdedir.” diyerek askerleri yapacakları katliamdan vazgeçirmişti.¹³⁵

---

135 Doğuştan Günümüze Büyük İslam tarihi, Cilt:9, Çağ yayımları, Sayfa: 438, 439

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

1040-1157 yılları arasında hüküm süren Selçuklular, sınırlarını Kafkaslardan Basra Körfezi'ne, Seyhun Nehri'nden Kızıldeniz ve Ege Denizi'ne kadar genişletmeyi başaran bir devlettir.

Tuğrul Bey

Tuğrul Bey, Dandanakan Savaşı'nda (1040) Gaznelileri mağlup ederek, Selçuklu Devleti'ni kuran Türk-İslam komutanıdır. Devleti kardeşi Çağrı Bey ile birlikte yönetmişlerdir.

Tuğrul Bey, "Kendime bir köşk yapıp da yanında bir cami inşa etmezsem Allah'tan utanırım." demişti.¹³⁶

Malazgirt

Maveraünnehir'de yurt bulmakta zorlanan Selçuklular batı yönünde yurt arayışına çıkmışlardı. Çağrı Bey, ağabeyi Tuğrul Beyin isteği üzerine Anadolu'ya bir keşif seferine çıkmış (1015-1018) ve geri dönüşünde Anadolu'nun yurt edinme bakımından uygun olduğunu söylemişti.

Bizans'ın Anadolu'nun doğu sınırlarına yerleştirdiği topluluklar, Selçuklunun ilerleyişini durduracak güce sahip değildi. Bizans İmparatorluğu'nun yönetiminden memnun olmayan topluluklar, Selçuklu kuvvetlerinin ilerleyişini durdurmak yerine onların Anadolu'da ilerlemesine katkıda bile bulundular. Türklerin Anadolu'da günden güne çoğalması ve batı yönündeki ilerleyişinin hızlanması Bizans'ı harekete geçirdi.

Bizans imparatoru, Malazgirt Savaşı öncesinde, "Biz İsfahan'da, hayvanlarımız da Hemedan'da kışlar." ifadesi ile zafer kazanacağını ima ediyordu. Türk elçisi ise "Hayvanlarınız Hemedan'da kışlar; ama sizin nerede kışlayacağınızı bilemem." demişti.¹³⁷ Gerçekten de Bizans ordusu bozguna uğratılmış, hayvanlar ise Hemedan'a götürülmüştü.

136 Turan, Prof. Dr. Osman; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, Boğaziçi, İst., 1993, Sayfa:328

137 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:181

Yere Saçılan Altın

Bizans imparatoru sayı bakımından fazla olan ordusuna çok güvenmekteydi; fakat bu ordunun askerleri, para karşılığında çevreden toplanmış, aralarında ideal birliği olmayan, gününü gün etme sevdasında olan kişilerdi. Romen Diyojen ordusunun Türkler tarafından çembere alındığı bir anda hazineyi yerlere saçtırmıştı. Türk askerlerinin yerlerdeki altınları toplamaya başladığı bir anda onları gafil avlatacaktı; fakat altın ve mücevherlere Bizans askerleri saldırmıştı ve tabii ki avlananlar da onlar olmuştu.

Alparslan, askerlerinin savaşma konusundaki azmini artırmak için savaş öncesinde, “Burada Allah’tan başka bir Sultan yoktur; emir ve kader tamamıyla O’nun elindedir. Bu sebeple benimle birlikte savaşmakta veya savaşmamak üzere uzaklaşmakta serbestsiniz.” dedi. Bunun üzerine askerler: “Asla emrinden ayrılmayacağız.” dediler.¹³⁸

Alparslan, atına bindikten sonra ise şöyle bir vasiyette bulundu: “Ey askerlerim! Eğer şehit olursam bu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Melikşah’ı yerime tahta çıkarın ve ona bağlı kalın. Zaferi kazanırsak önümüzde çok hayırlı günler olacaktır.”¹³⁹

Malazgirt Savaşı başlamadan önce Bizans ordusunda bulunan Hristiyanlaşmış Uz ve Peçenek askerleri Alparslan’a, “Korkma, ordunun büyük bir kısmı seninle beraberdir.” haberini göndermişler ve savaş esnasında da Selçuklu tarafına geçmişlerdir.¹⁴⁰ Bizans ordusundaki Ermeniler ise Bizans’a karşı olan kinlerinden dolayı Malazgirt Savaşı’nda orduyu terk edip kaçmışlardır.¹⁴¹

Selçuklu ordusu kendisinden kat kat üstün olan Bizans ordusunu “sahte geri çekiliş” taktiği ile mağlup etmeyi başarmıştır. Bizans ordusunun çoğu bozguna uğratıldığı gibi İmparator Romen Diyojen de esir alınmıştır.

Romen Diyojen

Alparslan, Romen Diyojen’e sordu: “Hiç tarih okur musun?” Diyojen, “Hayır okumam; neden?” diyerek karşılık verince Alparslan,

138 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:182

139 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:183

140 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:181

141 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:183

“Çünkü tarih okumayan ve tarihini bilmeyen bir milletin sonu, senin gibi olur.”¹⁴² dedi.

Alparslan esir aldığı Romen Diyojen’e, “İmparator! Müteessir olmayınız; insanların maceraları böyledir. Size esir değil büyük bir hükümdar muamelesi yapacağım.” diyerek onu kucaklamıştır.¹⁴³ Ve ona: “Ben bu duruma düşseydim sen ne yapardın?” diye sorunca, Diyojen: “Düşmana yapılması gerekeni yapardım.” cevabını vermiştir.

Alparslan tekrar, “Şimdi sana ne yapacağımı sanıyorsun?” deyince Bizans imparatoru: “Beni öldürebilirsin; bu kasap işidir. Zaferini göstermek üzere beni şehirlerinde dolaştırır ve satarsın; bu da sarraf işidir. Üçüncü ihtimali söylemek ise bir hayal veya delilik olur.” dedi. Alparslan üçüncü ihtimali öğrenmek için ısrar edince o da, “Beni tahtıma iade edersin; sana dost kalır, yıllık vergi öder ve senin naibin olurum. Çağırıldığın zaman askerlerim ile gelir, hizmet ederim. Beni öldürmekten sana bir fayda yoktur. Aksine yerime başkasını imparator yaparlar; o da sana düşman olur.” dedi. Alparslan ise üçüncü ihtimali kabul edip imparatoru serbest bıraktı. Kendisine 10.000 dinar da yol harçlığı verdi.¹⁴⁴

Romen Diyojen, Alparslan’ın esaretinden dönerken Bizans tahtını ele geçirmiş olan Dukas’ın askerleri tarafından tutuklandı. Diyojen’in iki gözü de mil çekilerek kör edildi.¹⁴⁵ Diyojen, Dukas’ın askerleri tarafından boynuna ip takılmış bir şekilde bir atın peşine bağlanarak İstanbul’a götürüldü. Malazgirt Savaşı öncesinde zafer kazanacağından emin bir şekilde, “Bütün camileri kiliseye çevireceğim.” diyecek kadar hoşgörüsüz olan Romen Diyojen, Alparslan’dan tam bir civanmertlik örneği görmüş fakat kendi adamları tarafından, acımacak bir hale düşürülmüştü.

Alparslan düşmanına bile iyi muamelede bulunarak, inandığı dinin bir gereğini yapmıştı. Alparslan’ın yüzlerce yıl sonraki neslinin Çanak-kale’de, Yemen’de, Sakarya’da düşmanına bile insanca muamelede bulunmasının temelinde atalarından gelen bu insanlık mirası vardır.

Han-ı Yağma

Sultan Alparslan Türk ananesine göre, emir, bey ve askerlere büyük ziyafetler verir ve yemek sofrasındaki saraya ait altın ve gümüş eşyaların yağma edilmesine müsaade ederdi. Bu uygulamaya “han-ı

142 Pala, Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 281

143 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa: 184

144 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa: 184, 185

145 Levçenko, M.V.; Bizans Tarihi, Özne, İst., 1999, Sayfa: 197

yağma” denilirdi.¹⁴⁶ Bu uygulama ile devletle halk arasındaki bağlar güçlendirilir, halkın devletin zenginliğine ve cömertliğine güvenmesi sağlanırdı.

Bâtınilerin değişik kılıklara girerek Türk-İslam büyüklerine ve Selçuklu yöneticilerine suikast tertipledikleri bir dönemde Alparslan’ın bu tür merasimleri düzenlemesi onun cesaretini gösterir.

Depremle Gelen Zafer

Melikşah, Kafkas seferinde Meryem-nişin muhasarasında aciz kalmıştı. Bütün çabalara rağmen kale alınamamıştı. Akşamın olması ile birlikte Selçuklu Ordusu istirahatata çekilmişti. Ertesi gün yine muhasara yapılacaktı. Aynı gece deprem olmuş ve kale yıkılmıştı.¹⁴⁷ Selçuklu ordusu savaş bile yapmadan bölgeye hâkim olmuştu.

Âlimin Ziyaret Farkı

Selçuklu Devleti’ne en ihtişamlı dönemini yaşatan Melikşah, Ali b. Hasan el-Sandalî’ye kendisini neden ziyaret etmediğini sorunca, “Hükümdarların en iyisi âlimleri ziyaret eden; âlimlerin en kötüsü de hükümdarların ziyaretine koşandır.” demişti.¹⁴⁸

Böyle âlimlerin ve hükümdarların olduğu devletlerin ulaştıkları seviyeye günümüzde ulaşabilmiş bir devlet yoktur.

Kervansaraylar

Anadolu’daki kervansaraylarda yolcular zengin-fakir, hür-köle, Müslüman-Hristiyan ayrımı gösterilmeksizin üç gün boyunca ücretsiz bir şekilde ağırlanıyor ve insanlara eşit muamelede bulunuluyordu. Buralarda hastaların tedavi hizmetleri de görülürdü. Yoksulların ayakka-bı ihtiyacı bile giderilirdi.¹⁴⁹ Kervansarayların masrafları hayırsever halk ve devlet tarafından karşılanırdı. Kervansaraylar milletimizin misafirperverliğinin kurumlaşmış bir haliydi.

Ümitsizlik Helvası

Doğu zindanlarında idama mahkûm olanlar, hapsedildikleri yerde idamı beklerken bir gece kendilerine helva ikram edilirse, ertesi gün

146 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:192

147 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:193

148 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:328

149 Turan, Prof. Dr. Osman; a.g.e., Sayfa:360

asılacaklarını anlarlar ve o geceyi tövbe istiğfarla geçirirlerdi. Bu helvaya “ümitsizlik helvası” denirdi.¹⁵⁰

Hasan Sabbah Tarikatı

Batıniler, İslamiyet’i duru haliyle olduğu gibi yaşamak istemeyen insanlardı. Bunlar, X.yüzyıldan başlayarak Müslümanların kafasını üç asır boyunca karıştıran, hedeflerine ulaşabilmek için her yolu meşru gören kişilerdi.

Hasan Sabbah, Bâtınilığın kurucusuydu. O ve onun adamları Türk-İslam devletlerinin değerli devlet adamlarını ve Sünni İslam âlimlerini hedef almışlardı. Böylece güçlü Türk-İslam devletlerini dağıtmak, İslam’ın saffetini bozmak istiyorlardı.

Hasan Sabah 1114’te Mısır’dan İran’a geçti. Kazvin civarında Alamut kalesinde karargâhını kurdu. Hasan Sabbah’ın fedailerine, cinayet görevi verilmeden önce, uyuşturucu (haşhaş) verildi. Böylece emre hazır, düşüncesiz ve cani olabiliyorlardı. Kendilerini feda edebiliyorlardı.

Hasan Sabbah kendi çocuklarını da kendi elleriyle katlettiği için arkasında nesil bırakmadan öldü. (1124)

İkinci Hasan (1162-1166), hicri 559 ramazanında kıyametin koptuğunu ilan etti ve orucunu bozdu. İslami kural ve kaidelerin kıyametin kopması ile kalktığını ve her şeyin mubah olduğunu ilan etti.¹⁵¹ Ona göre günah-sevap olgusu kalkmıştı(!)

Günümüzde çok daha etkili ilaçlar yapılabilmekte, değişik vasıtalar aracılığıyla beyin kontrolü sağlanabilmektedir. İntihar saldırılarının yapılmasında, tanıdık simaların kendilerinden hiç beklenmedik davranışlar göstermelerinde, önemli kişilerin ani ölümlerinde bu tür ilaçların etkisi çok fazladır. Sebebi tam olarak anlaşılamayan bazı hadiseleri bu açıdan da değerlendirmek gereklidir.

150 Pala, Prof. Dr. İskender; a.g.e., Sayfa: 35

151 Günümüzün Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi, Risale, İst. 1990, Sayfa: 81, 82, 83, 84

OSMANLI SİYASİ TARİHİ

Baskın

1364 Sırp Sındığı Savaşı, papanın çalışmaları sonucu Osmanlıya karşı Haçlı birliği oluşturulduğu için yapılmıştı. Yapılan plan gereğince Osmanlıya bir baskın düzenlenecek ve Osmanlı, Rumeli'den sökülüp atılacaktı.

Haçlı birlikleri Meriç sahilinde Sırp Sındığı denilen yerde konaklamışlardı. Hacı İlbeyi, bir gece baskını düzenleyerek, Haçlı birliğini sürpriz bir şekilde yakalayıp perişan etti. Macarlar da Türklerden ilk mağlubiyetini böylece almış oldular.¹⁵² Bu savaşta Osmanlı birliği 10.000, Haçlı birliği ise 60.000 kişiden oluşuyordu.¹⁵³

Osmanlı'nın Rumeli'ye geçtiği yıllarda Balkanlarda siyasi birlik yoktu. Osmanlı orduları bölgede çok rahat ilerliyordu. Balkanların krallığın nimetlerinden kopmak istemeyen yöneticileri Osmanlıya karşı cephe alsa da onların zulmünden ve ilgisizliğinden bıkmış olan halk Osmanlıyı bir kurtarıcı gibi karşılıyor ve gerektiğinde ona yardımcı oluyordu.

Osmanlı ülkesine tarih boyunca kitleler halinde topluluklar göç etmiştir; bu ülkeden dışarıya göç eden ise çok az bir gruptur. Hristiyanların kendi dindaşları olan devletleri değil de Müslüman olan Osmanlı ülkesini tercih etmeleri manidardır.

Nasıl öldü

1402 Ankara Savaşı iki Türk-İslam hükümdarını karşı karşıya getirdi. Cihan hâkimiyeti düşüncesi Timur ile Bayezid'in yollarını keşitirdi.

İki hükümdarın öfkesinin artmasında, bağlı beyliklerin kışkırtıcı tutumu ve karşılıklı olarak gönderilen ağır hakaretlerle dolu mektuplar

152 Tarih 2, MEB, 1993, Ankara, Sayfa: 15

153 Bilgisever, Evrim; Savaş ve Hile, Işık, İst., 1992, Sayfa: 8

etkili oldu. Timur, göndermiş olduğu mektupta Yıldırım'ın kendisine tâbi olmasını isteyince Yıldırım da Timur'a gönderdiği mektupta satırlarına, "Ey Timur denen parçalayıcı köpek ve tekfurlardan daha kâfir olan adam" diye başlamıştı.¹⁵⁴

Çubuk Ovası'nda yapılan savaşta Osmanlı ordusu mağlup oldu ve Yıldırım Bayezid, Timur'a esir düştü. Bir Osmanlı sultanı ilk defa savaş meydanında esir düşmüştü.

Yıldırım'ın esaret döneminde yüzüğünde gezdirdiği zehri içerek intihar ettiği bir iddia olarak ortaya atıldı. Bu iddiayı ortaya atanlar delil gösteremediler.¹⁵⁵ Hoca Sadettin Efendi gibi Osmanlı döneminin büyük tarihçileri Yıldırım'ın intihar ederek öldüğü tezini büyük bir yalan olarak değerlendirmişlerdir.¹⁵⁶

Yıldırım, yaşadığı üzüntüden hastalığa yakalanmıştır. Tedavi için Timur, Celaleddin Arabî ve İzzeddin Mes'ud eş-Şirazi gibi doktorları tayin etmiştir. İyileşemeyen Yıldırım, sıtma, nefes darlığı ve keder sonucunda vefat etmiştir.¹⁵⁷ Günümüzde modern tıp da aşırı üzüntü sonucunda insanın pek çok hastalığa yakalanabileceğini ve hatta ölebileceğini ispatlamıştır.

Kadının Fendi

Bazı devletler güç yetiremedikleri düşmanlarını casuslar vasıtasıyla etkisiz hale getirmeye çalışmışlardır. Eski Çin hükümdarlarının Türk hakanlarına hediye ettiği prensesler "hizmetçi" adı altında birçok casusu da yanlarında getirirlerdi. Abbasi halifeleri ise hakkında bilgi edinmek istedikleri nüfuzlu kişilere, casusluk yapabilecek cariyeler hediye ederlerdi.

Sırp Kralı Lazar, Yıldırım Bayezid'e aynı amaçlarla kızı Marya'yı vermişti.¹⁵⁸ Sırp, savaş meydanlarında durduramadıkları Osmanlı'yı zevk ve sefa bataklığına çekerek bitirmeyi düşünmüşlerdi; ancak o günlerde bunu başaramamışlardı.

Ne Umdu Ne Buldu

Büyük Bulgar Devleti ikiye ayrıldığında İtil Bulgarları İtil Nehri boylarına yerleşirken, Tuna Bulgarları, olarak bilinen grup Tuna boy-

154 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV, İst., 1999, Sayfa: 56

155 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 61

156 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 61

157 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 61

158 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV, İst., 1999, Sayfa: 60

larına yerleşti. Tuna Bulgarları Boris Han zamanında 864 yılında Hristiyanlığı kabul ettiler. Bu dinin etkisi ile zamanla öz benliklerini kaybettiler. Bulgarlar, 1018'de Bizans'ın, 1330'da Sırp'ların, sonra ise Osmanlı'nın hâkimiyetine girmişti. Yüzyıllarca Osmanlı himayesinde yaşayan Bulgarlar 1908'de bağımsızlıklarını ilan ettiler. Osmanlıya karşı isyan etmelerinde, -Balkanlar üzerinden güneye inmeyi düşünen Rusya'nın kışkırtmaları etkili olmuştu.

1433 yılında Macar Kralı Viladislas, topladığı Haçlı birliği ile Osmanlı idaresindeki Bulgarları kurtarmaya geldi. Kurtarmak için geldiği Bulgar halkından yardım göremediği gibi düşmanlık da gördü. Macar kralı, Osmanlı birliği ve Bulgar halkı karşısında tutunamayarak geri döndü.¹⁵⁹

İslamiyet'i kabul eden Türkler öz benliklerini korurken, diğer Türk boyları zamanla asimile olmuşlardır. Bulgarlar ve Macarlar, Hristiyan olduktan sonra Türk kültüründen uzaklaşmışlardır.

Yeminin Kefareti

Edirne Segedin Antlaşması(1444) kutsal kitaplar üzerine yemin edilerek, Osmanlı ile Balkan devletleri arasında, imzalanmıştı. Almanya'da papanın elçiliğini yapan Kardinal Cezarisini, Türklere verilen yeminin bozulmasında bir beis görmüyordu, çünkü Osmanlı'nın başına çocuk denecek yaşta bir padişah geçmişti ve bu fırsat değerlendirilmeliydi. Papa IV. Ojen ise papalığın haberi olmadan yapılan barışın bozulabileceğini söyleyerek Macar Kralı Ladislas'ı Türklere karşı, barışı bozarak savaşa davet etti. Ladislas, papanın dediğini yaptı. Türkler üzerine Balkanlardan topladığı büyük bir ordu ile gitti. Yapılan savaşta Haçlı ordusu mağlup oldu; Ladislas da savaş meydanında öldü. Kardinal Cezarisini de kaçarken girdiği ırmakta üzerindeki altınların ağırlığından dolayı boğularak öldü.

Kazıklı Bela

Fatih Sultan Mehmet, Eflak'ı Osmanlı himayesine almak için ilk ciddi mücadeleyi başlatan Osmanlı padişahıydı. Eflak'ı alarak bölge halkını IV. Vlad'ın zulmünden kurtaracaktı.

“Kazıklı Voyvoda” olarak ün salan Eflak Voyvodası IV. Vlad Drakul, Fatih'in elçi heyetlerinin ellerini ve ayaklarını kestirmiş ve sonra onları bu halleriyle kazıklara oturtmuştu. Fatih'in gönderdiği elçilik heyetinden

159 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 51

haber alınmaması üzerine tekrar elçiler göndermiş ancak ikinci kez giden elçiler de voyvoda tarafından acımasızca kazıklara atılmıştı.

Devletlerin birbirlerinin elçilerine kötü muamelede bulunması milletlerarası hukuka aykırıdır. Osmanlıya karşı öfkeyle dolu olan ve ona güç yetiremeyeceğini bilen Eflak Voyvodası, savunmasız elçilere saldırma tenezzülünde bulunmuştu.

Daha sonra Bulgaristan bölgesine inen Drakula 20 bin civarındaki masum insanı esir alarak bunların da hepsini kazıklara oturtarak öldürmüştü.¹⁶⁰ Fatih yaptıklarının hesabını sormak için Eflak üzerine sefere çıkmış ancak Kazıklı Voyvoda bir türlü yakalanamamıştı. Voyvoda Vlad Drakul'u 1462'de kendi adamları öldürmüştü.

Devletlûya Saygı Düsturu

Sultan II. Murat, oğlu II. Mehmet'e tahtı emanet ettikten sonra onun huzuruna izinle girmiş, karşısında el pençe divan durarak, "Hünkârım!" yahut "Devletlûm!" hitabıyla o da izin verilirse konuşabilmişti. II. Murat burada devleti temsil eden bir hükümdara, 14 yaşında dahi olsa, kim tarafından ve hangi vesile ile tahta çıkarılmış olsa da hürmette kusur edilmemesi gerektiğini göstermekteydi.¹⁶¹

II. Murat, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Başınızdaki kuru üzüm gibi kıvrıkcık saçlı bir siyahi de olsa, dinleyin, itaat edin." emrini yerine getirmekteydi. Zeyd b. Harise azatlı bir köleydi. Hâlbuki Allah Resulü onu, içinde Cafer b. Ebu Taliplerin, Abdullah b. Revahaların ve Halid b. Velidlerin bulunduğu bir orduya kumandan tayin etmiş ve bu orduyu Bizans'a karşı göndermişti. Daha sonraki yıllarda meseleyi daha da kökleştirmek için, yine içinde Hz. Ebu Bekirlerin, Hz. Ömerlerin bulunduğu bir orduya, Üsame'yi kumandan tayin etmişti ki en mübalağalı ifadeye göre o gün Üsame'nin yaşı henüz on yedi, on sekiz idi.

Uzun Hasan'ın Vasiyeti

Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan'ın Osmanlı düşmanlığı Karamanoğullarının telkinleri ile daha da artmıştı. Osmanlı hakkında geniş malumatı olmayan Uzun Hasan, Osmanlı ordusunu mağlup edebileceği düşüncesine kapılmıştı. 1473 yılında Otlukbeli'nde yapılan savaş Akkoyunluların hezimetini sonuçlandı.

160 Armağan, Mustafa; İnsanlığın Son Adası, Ufuk Kitapları, İst., 2003, Sayfa:320

161 Pala, Prof. Dr. İskender; Kahve Molası, L&M, İst. 2002, Sayfa: 21

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ölürken kendi yaptığı hatayı oğullarının yapmaması için onlara: “Osmanoğlu ile asla muharebe etmeyiniz.” diye vasiyet etmişti.¹⁶²

Akıl Akıldan Üstündür

Osmanlının Hersek Valisi Mahmud Paşanın, İskaradin Kalesi’ni kuşatacağını öğrenen Macarlar, birliklerinin bir kısmını kalenin yakınındaki ormanlık alanda gizlediler. Osmanlı askerinin kuşatmaya başladığı bir anda ormanların içinden çıkacak olan Macar birlikleri Türk ordusunu arkadan kuşatarak perişan edecekti. Bu planı öğrenen Mahmud Bey, bir baskın düzenleyerek ormanda gizlenen Macar askerlerini öldürdü. Onların cesetlerini gören kale halkı kendiliğinden teslim oldu.¹⁶³ Macarlar kendi kazdıkları kuyuya kendileri düşmüşlerdi.

Osmanlı Merhameti

İspanyollar Endülüs’ü ele geçirdikten sonra Yahudi-Müslüman ayırt etmeden kendilerinden olmayan herkese zulmetmeye başlamışlardı. Binlerce masum insanı öldürmüşlerdi.

Osmanlı 1492’li yıllarda 300.000 civarındaki Müslüman’ı ve Yahudi’yi katledilmekten kurtarmıştı. İspanya’dan aldığı Müslümanları Fas ve Cezayir’e nakletmişti.¹⁶⁴

Hüzünlü Yıllar

Osmanlı Devleti, merkeziyetçiliğe büyük önem vermiş ve devletin bölünmesine hiçbir şekilde müsaade etmemişti. Yönetimi elinde bulunduran padişahlar bu uğurda öz kardeşlerinden bile fedakârlık etmişlerdi.

Fatih’in vefat haberi Amasya’da sancak beyi olarak bulunan II. Bayezide bildirilmişti. İstanbul’a gelen II. Bayezid, Osmanlı tahtına geçti. (1481) Cem ise Bursa’ya gelerek hükümdarlığını ilan etti. Bundan sonra iki şehzade arasında uzun süre devam edecek olan bir mücadele başladı.

Her iki şehzade de devleti kendisinin daha iyi idare edeceğine inanıyordu. Herhangi birinin hakkından feragat etmemesi mücadelenin devam etmesinde etkili oluyordu.

162 Göze, Ergun; Meşhurların Son Sözleri, Cihan, İst. 1983, Sayfa: 29

163 Bilgişever, Evrim; a.g.e., Sayfa: 20,21

164 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 128

II. Bayezid, ülkeyi bölerek yönetmek isteyen Cem'e, "Kışkırtıcıların sözlerine uyma ve eteğini Müslüman kanıyla lekeleme! Git Kudüs'te, o mübarek beldede otur ve masrafın neyse her ay bizden al!" dedi. Mücadelesinde kararlı olan Cem Sultan, ağabeyinin teklifine ehemmiyet vermedi.

II. Bayezid'e karşı girdiği ilk mücadelelerde başarılı olamayan Cem, careyi Mısır'a gitmekte buldu.

Cem Sultanın, Anadolu'dan Mısır'a yöneldiği zamanda, yolda kendisine ve ailesine saldıranlar oldu. Bu kişiler iltifat alabilmek ümidiyle bu durumu II. Bayezid'e de söylediler. İhsan bekledikleri II. Bayezid: "Siz kim oluyorsunuz ki Cem'e saldırıyorsunuz? Sonra da alçaklığınıza karşılık ihsan istemeye geliyorsunuz." diyerek onları cezalandırdı.

Mısır dönüşünde girdiği mücadeleyi de kaybedince Karamanoğullarının telkini ile Rodos şövalyelerine sığınan Cem, onlar tarafından Avrupa'ya bir koz olarak satıldı; onun, bundan sonraki ömrü zindarlarda geçti.

Papa VIII. Innocent, Cem'i özel olarak yanına kabul etmiş ve kendisine: "Kendi dininizden ayrı bir memlekete gelmekliğinizi nasıl bir mecburiyettir?" diye sordu. Bunun üzerine Cem: "Maksadım, başka bir memlekete iltica etmek değildi. Rumeli'ye geçebilmek gayesiyle Rodos şövalyelerinden yol istedim, ancak söz ve yeminlerine sadakat göstermeyip beni yolda alıkoydular. Tam yedi yıl oldu, hâlâ yoldayım. Hayatım bir yol oldu. Şimdi de yanınızdayım. Sizin insanîyet ve adaletinizi daima duyageldim. Umudum odur ki beni yolda bırakmayıp Mısır'da bulunan anamın ve yavrularımın yanına isal buyurursunuz." Cem bu sözlerin ardından gözyaşlarını tutamadı.

Papa bir defasında da Cem'in Hristiyanlığa girmesine karşılık, Mısır'dan oğlunu getirip, ona kardinallik vereceğini teklif etti. Cem Sultan, bu teklif karşısında buz gibi olmuştu. Ve: "Ben sizden Mısır'ın yolunu istedim; siz bana batıl yol gösteriyorsunuz. Bizlere değil kardinallik, papalık vermek, bütün Roma'yı ayaklarımızın altına serseniz yine de Peygamberimizin (s.a.s.) izinden ayrılmayız. Eğer Hristiyan fakirlerle sadaka vermeliğimizi yanlış değerlendirdiyseniz; biliniz ki bizim dinimizde sadaka fakire verilir. İslam yahut İsevi fark etmez." dedi ¹⁶⁵

Cem Sultan, papanın zehirletmesi sonucu vefat etti. Cem'in ölüm haberi gelince Osmanlı sarayında üç gün matem ilan edildi.(1495).

165 Pala, Prof. Dr. İskender; Kudemannın Kırk Atlısı, L&M, İst., 2002, Sayfa: 55, 56, 57

Gıyaben cenaze namazı kılındı. Cem'in cenazesi ancak dört yıl sonra Bursa'ya getirilerek dedesi II. Murad'ın türbesinin yanına defnedildi.

Mısır Seferi

Memluk Devleti 1250-1517 yılları arasında Mısır'da hüküm süren bir Türk-İslam devletidir. Osmanlı Devleti'nin sınırlarının hızla genişlemesi sonucunda Memluklular ile Osmanlılar komşu oldular. İki devlet Yıldırım Bayezid döneminden itibaren değişik sebeplerle karşı karşıya geldilerse de aralarında çok büyük bir savaş olmamıştı.

Yavuz, dönemine gelindiğinde ilişkiler iyice sertleşti. Bunda Memlukluların, İran'daki Safevîlerle ittifak kurmaya çalışması ve Osmanlıların Maraş'taki Dulkadiroğulları Beyliği'ni topraklarına katması etkili oldu. Yavuz, Türk-İslam birliğini sağlamak ve Memluklu tehlikesini ortadan kaldırmak için fetva alarak 1516'da Mısır üzerine sefere çıktı.

Yavuz, 1515'te Dulkadiroğulları Beyliğini yıkınca, Mısır Sultanı Kansu Gavri, Yavuz'un bu fethini protesto etmek için kendisine elçi gönderdi. Gönderilen elçi Yavuz'a: "Hutbelerde sultanımızın adı okunan memleketi iade ediniz." dedi. Yavuz da: "Var sultanına söyle! Hutbe ve sikke de adının muhafazasını Anadolu'da değil, Mısır'da düşünün." Bu söz karşısında elçi: "Ben bunları kendi sultanıma nasıl söyleyirim; siz bir elçi gönderiniz de o söylesin." deyince. Yavuz: "Elçiye lüzum yok. Mısır'a ben geliyorum." dedi.¹⁶⁶

Mısır Seferi'nden önce Kapıağası Hasan Ağa, bir rüya gördü:

Rüyasında, gece yarısı sarayın kapısı çalınır. Kapıyı Hasan Ağa açar. Gelen, elleri sancaklı, Arap simalı dört şahıs, dört raşit halifedir. Arkalarında ise ashop kalabalık halde toplanmıştır. Yavuz Sultan Selim'e Hz. Muhammed (s.a.s.)'in selamını ve Haremeyn hizmetinin kendisine verildiğini bildirirler. Bu hatırayı Hasan Can'ın oğlu Tacüt Tevarih yazarı Hoca Saadettin Efendi anlatmaktadır.¹⁶⁷

Yavuz, Mısır Seferi'ne giderken Gebze civarında bağlık bahçelik bir arazide mola verdi. Mola bitiminde her ihtimali göz önünde bulundurarak askerlerinin heybelerini arattırdı. Hiç birisinin heybesinden mola verilen bahçelere ait meyve çıkmadı. Bunun üzerine Yavuz ellerini açarak, "Allahım, sonsuz şükürler olsun. Bana haram yemeyen bir ordu lütfettin. Eğer askerimin içinde tek bir kişi sahibinden izinsiz bir

166 Pala, Prof. Dr. İskender; a.g.e., Sayfa: 70

167 Turan, Prof. Dr. Osman; Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi, Ötügen, İst., 2003 sayfa:299

meyve yeseydi ve ben bunu haber alsaydım Mısır seferinden vazgeçerdim.” dedi.

Tih Çölu'nü geçmek zordu. Buraya yağmur yağması nadirattandı. Yavuz ve ordusu 13 günde çölu geçmişti. Osmanlı ordusunun çölu geçtiği esnada yağmur yağdı. Yavuz Sultan Selim bir ara atından inerek yürümeye başladı. Veziriazam Piri Mehmet Paşa, bu davranışının sebebini sorduğunda, “Nasıl binerim! Görmüyor musunuz? Hz. Peygamber (s.a.s.) önümüzde bize yol gösteriyor.” cevabını verdi.

Memluk ordusu, Osmanlı ordusunu Ridaniye'de durdurabilmek için Venedik ve diğer batılı devletlerden aldığı topları kumlara sabitlemişti. Bu toplar sağa ve sola döndürülemeyen sabit silahlardı. Yavuz, aldığı istihbarata göre Memluklu ordusunu yandan vuracak şekilde derhal istikamet değiştirdi. Dolayısıyla da Memluklunun yere sabitlediği toplar etkisiz kaldı.¹⁶⁸ Memluklular büyük masraflar yaparak aldıkları toplarını kullanma fırsatı dahi bulamamışlardı.

I. Selim iki yılda yaptığı seferler neticesinde Osmanlının daha önce iki yüz küsur yılda elde ettiği (8 padişah dönemi) topraktan daha geniş bir toprağa sahip olmuştu. Fakat bu seferlerin sahibi olan Yavuz, gelişi için şenlikler yapılacağını duyunca İstanbul'a girmek için Üsküdar'da havanın kararmasını beklemiş ve şehre gece gizlice girmişti;¹⁶⁹

Gözü Korksun

Kanuni Mohaç Meydan Muharebesi'nde (1526) iki saat gibi kısa bir sürede Macar ordusunu dağıtmayı başarmıştı. Macaristan'ı almak hayaliyle yaşayan Avusturya'nın hayalleri suya düşmüştü. Bundan sonra Osmanlıya karşı cephe almış ve fırsat buldukça Macar topraklarına saldırmışlardı.

I. Viyana Kuşatması (1529) öncesinde Osmanlı ordusunun etrafında gezinip duran bir kişi yakalandı. Yakalanan kişi, Sadrazam İbrahim Paşanın huzuruna getirilince Avusturya Kralı Ferdinand'ın casusu olduğunu itiraf etti ve amacının Türk ordusu hakkında bilgi toplamak olduğunu söyledi. Bunun üzerine İbrahim Paşa etrafındaki adamlarına dönerek: “Bu casusa istediği her şey gösterilsin; sorduğu her şeye cevap

168 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İst. Cilt: 10, Sayfa: 308

169 Pala, Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 183,184

verilsin!” dedi.¹⁷⁰ Osmanlılar bu davranışları ile daha savaş başlamadan düşmanlarını psikolojik olarak mağlup etmişlerdi.

İran Hediyeleri

II. Selim tahta çıktığında (1566) Safevî hükümdarı Şah Tahmasb yeni hükümdarı tebrik için Osmanlı merkezine 1700 hayvanlı bir kafilenin taşıyacağı kadar hediye göndermişti. Sadece padişahın şahsına gelen hediyeyi 44 deve taşımıştı. Bu hediyeler içinde içlerine zehirli bir şey konulduğunda derhal çatlayıp dağılan 8 adet mavi kâse de vardır.¹⁷¹

İnebahtı Bozgunu

Osmanlı, 1538’de Preveze Deniz Savaşı’nda bütün Haçlı dünyasının birleşik donanmasını mağlup etmeyi başarmış ve Akdeniz’i Türk gölü hâline getirmişti. Avrupalılar, bunun acısını unutamadılar. Sürekli olarak Osmanlının gafil anını kolladılar. Bu fırsatı II. Selim döneminde 1571 yılında yakaladılar. Ani bir baskın ile Osmanlı donanmasını İnebahtı’da tahrir ettiler. Daha sonra Osmanlı kısa zamanda yepyeni bir donanma inşa ederek, İnebahtı’da gördüğü tahribatı Venedik’ten tazmin etmişti.

Venedik Cumhuriyeti Osmanlıya 300 bin duka harp tazminatı ödeyecek, Zenta Adası için ödediği 500 dukalık yıllık vergiyi 3 katına çıkaracaktır. Dalmaçya’daki Sopoto Kalesi’ni Osmanlıya bırakacak ve Kıbrıs’ın Osmanlıya ait olduğunu kabul edecekti.¹⁷²

Genç Osman Katliamı

II. Osman, Hotin Seferi esnasında Yeniçerilerin gerektiği gibi savaşmadıklarını ve disiplinsiz hareket ettiklerini gördü. Bu durum onda Yeniçeri ocağının yerine başka bir ordu kurma fikrini oluşturdu.

II. Osman, Türklerden oluşan bir ordu kurmak fikrindeydi. Bunun için de hacca gitmek bahanesi ile harekete geçip Anadolu ve Mısır’dan asker toplayacaktır. Bu durumdan haberdar olan Kapıkulu ordusu padişahı hacca gitme fikrinden vazgeçirmeye çalıştı. Devlet adamları, âlimler ve o devirde saygı duyulan Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri de devreye girdiyse de II. Osman’ı fikrinden caydıramadılar. Sonradan ikna olduysa da iş işten geçmiş, Yeniçerilerin istekleri değişmişti. Bazı

170 Ergezer, Dr. Bahattin, Türk Tarihinden Damlalar, Ocak, Ankara, Sayfa: 53

171 Pala, Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 185, 186

172 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa: 326

devlet adamlarının kellelerini istemeye başlamışlardı. Sonuçta, II. Osman tahtından indirildi ve yerine I. Mustafa getirildi.

Yedikule Zindanları'na götürülen II. Osman, Yeniçeri isyanı sonucu sadrazam olmuş olan Davut Paşa tarafından öldürtüldü. Vefat ettiğinde 19 yaşındaydı.(1622)¹⁷³

II. Osman'ın, genel itibariyle Yeniçeriler tarafından öldürüldüğü zannedilir. Bunun sebebi, II. Osman'ın tahttan indirilişinin arkasındaki gücün Yeniçeriler olmasındandır.

Davut Paşa, Yedikule'ye II. Osman'ı bir pazar arabasıyla götürmüştü; ne gariptir ki kendisi de öldürüleceği zaman Yedikule'ye aynı araba ile götürülecekti.¹⁷⁴

Yeniçeriler, II. Osman'ın ölümünden Davut Paşayı sorumlu tuttular. "Sultan Osman'ı ne sebep ile katl eyledin? Biz sana emanet verdik!" diye bağırıldılar. Davut Paşa, kendini kurtarabilmek için, "Sultan Mustafa'nın fermanıyla." diyerek yalan söylemek zorunda kaldı. Hele hele de halk arasında Yeniçeriler için, "Padişah katilleri" lafları dolaşmaya başlayınca Yeniçeriler iyice bunalıma girdiler.

Durumu padişaha duyurduklarında o da, "Onun ölüm fermanını ben vermedim. Onu Davut Paşa öldürdü. Katillerin hakkından gelisin." dedi. Yeniçeriler, Davut Paşa ve diğer katilleri yakalayıp Yedikule'ye götürerek idam ettiler.¹⁷⁵

Sultan II. Osman daha küçükliğünden itibaren saraçlığa ilgi duymuş ve kendi bindiği atların eyerlerini çok zaman kendisi imal etmişti. Kaderin hazin cilvesidir ki Yeniçeriler isyan edip de onu İstanbul sokaklarında dolaştırırken eyersiz ata bindirmişlerdi,¹⁷⁶ başı açık, yalınayak bir şekildeydi Genç Osman.

Ne acıdır ki bir zamanlar "Padişahım çok yaşa!" diyen halk sadece manzarayı seyretmekteydi.

İstanbul Boğazı'nı Donduran Soğuk

II. Osman zamanında (1621) çok şiddetli kış olmuş, Haliç ve Boğaz donmuş; Haliç ve Boğaz üzerinden yürüyenler bile olmuştur.¹⁷⁷

173 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İst. Cilt: 10, Sayfa: 438-442

174 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 9, Sayfa: 37

175 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 10, İst. Sayfa: 443-445

176 Pala,Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 164, 165

177 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 10, Sayfa:443

Günümüzde İstanbul'da yaşayanlar Boğazdan karşıya geçmenin ne kadar zor olduğunu çok iyi bilirler. Donmuş Boğazdan yürüyerek karşıya geçmek müthiş bir kolaylık olsa gerek.

260 kg. Gürz

IV. Murat kendisine hediye edilen 260 kiloluk gürzü tek eliyle kaldırabilecek kadar güçlü idi. İrikıyım bir adam olan Musa Paşayı kuşağından yine tek eli ile tutup havaya kaldırmıştı.¹⁷⁸

IV. Murat hanedan ailesinin neredeyse tamamında görülen nikris hastalığından dolayı saray hekimi tarafından hazırlanan etkili bir ilaç kullanmaktaydı. Bu ilacın tesiri ile sarhoş gibi yürüyordu. Padişahı bu hâlde gören bir kısım önyargılı insanlar, onun sarhoş olduğunu düşünüyordu. Hâlbuki IV. Murat'ı içki içerken gören bir kişi bile yoktu.

Günümüzdeki bazı tarihçiler “padişahın içki içtiği” iddiasını Osmanlı Devleti'nin resmî tarihçisi olan Naima'nın eserine dayandırmaktadır. Fakat bu eserdeki ilgili bölümü okuduğunuzda Naima'nın bildiğimiz bir içkiden bahsetmediği görülür. IV. Murat'ın hayatı bir bütün olarak incelendiğinde de onun içki içmeyeceği daha iyi anlaşılır. Bu iddiayı ortaya atanlara göre içki içmek sıradan bir davranış olarak görülebilir. Fakat içki içmeyi inandığı din açısından uygun görmeyen bir kişiyi içki içmiş olarak tanıtmak sıradan bir davranış değildir.

Hükümdarın Sünneti

I. Ahmet döneminde hükümdar olma şartı olarak “ekber-erşed” sistemi getirilmişti. Yani “Osmanlı ailesinin en yaşlı ve en olgun erkeğinin padişah olması” benimsenmişti. İlk anda, Osmanlı tahtına çok yaşlı kişilerin geçmiş olabileceği akla geliyor. Oysa ne gariptir ki kanunun kabul edildiği ilk dönemlerde çocuk yaştaki kişiler tahta çıktı.

I. Ahmet'ten önce padişahın erkek evlatlarından birinin tahta geçmesi geleneği vardı. Tahta geçen kişinin nizam-ı âlem ve devletin bekası için diğer kardeşlerini ortadan kaldırma yetkisi bulunmaktaydı. Dolayısıyla da padişahların yerlerine halef kalmama ihtimali vardır. I. Ahmet, hükümdarlık hakkını sülalenin bütün erkek evlatlarını kapsayacak şekilde genişletse de her dönemde taht için yeterli olgunluğa erişmiş erkek evlat bulunamamıştır.

178 Ergezer, Dr. Bahattin, Türk Tarihinden Damlalar, Ocak, Ankara, Sayfa: 73

IV. Mehmet, 8 Ağustos 1648'de 7 yaşında tahta geçmiş, hükümdar olduktan sonra sünnet olmuştu.¹⁷⁹ IV. Murat ise tahta geçtiğinde 12 yaşındaydı.

On Dört

Bazı insanların hayatında bazı rakamların yeri çok anlamlıdır. Mesela Osmanlı padişahlarının on dördüncüsü olan I.Ahmet, on dört yaşında padişah olmuş ve on dört sene padişahlık yapmıştı.¹⁸⁰

Girit Kuşatması

Akdeniz'deki çapulcu şövalyeler geçimlerini gemileri ve sahilleri yağmalayarak sağlıyordu. Bundan en fazla zarar gören devletlerin başında Osmanlı geliyordu. Sümbül Ağanın gemilerinin yağmalanması bardağı taşıran son damla oldu. Çapulcular, Venedik'e ait olan Girit'e sığınmışlardı. Venedik, çapulcu korsanları teslim etmeyince Osmanlı Girit'i kuşattı (1645). Girit, defalarca kuşatıldı; ancak 1669 yılında fethedilebildi.

Girit'in fethi için yapılan mücadelede(1645-1669) 30.000 şehit verilmiştir.¹⁸¹

Girit kuşatması esnasında Giritli Rumlar Osmanlı adına casusluk yapmıştı.¹⁸² Bu durum, bölge halkının Venedik yönetiminden ziyade Osmanlı yönetimini istediğini göstermekteydi.

Biyolojik Silah

Düşman birliklerine öldürücü hastalık bulaştırmak da bir savaş hilesiydi. Karşısındaki düşmanı silahla yenemeyeceğini anlayan devletler veba hastası olan askerlerinin düşmanlarına esir düşmesini sağlarlar ve böylece amaçlarına ulaşırlardı.

Venedikliler, Osmanlının Girit'i kuşattığı dönemde Osmanlı askerlerini yok etmek için ordunun içine veba salgını sokmaya çalışmışlardır.¹⁸³

Hititler de Mısır ülkesine yaptıkları bir misilleme saldırısında ele geçirdikleri esirleri ülkelerine götürmüşlerdi. Esirlerin vebalı olduğunu

179 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 11, Sayfa: 19

180 Lütfi, Ahmet; Osmanlı Adalet Düzeni, İst., 1979, S:61

181 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 11, Sayfa: 63

182 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 58

183 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa:189

bilmiyorlardı. Veba, Hitit ülkesinde öyle yayıldı ki halkın çok önemli bir kısmı bu salgında hayatını kaybetti.

Demirbaş Şarl

İsveç Kralı XII. Charles, Rus Çarı Deli Petro'ya Paltova Savaşı'nda (1709) yenilince Osmanlıya sığındı. Osmanlı onu himaye etti. Fakat Şarl (Charles) ülkesine bir türlü dönmedi. Durum böyle olunca adı da "Demirbaş Şarl'a çıktı.¹⁸⁴

Osmanlıya sığınanların ve ondan yardım isteyenlerin sayısı oldukça fazlaydı. Bu durum Osmanlının gücünü, merhametini, insanlara verdiği değeri gösteriyordu.

Görüntüsü Aslan

Sadrazam Koca Ragıp Paşa, dünya dengelerini ve Osmanlının mevcut durumunu değerlendirerek III. Mustafa'yı Ruslarla yapılması muhtemel bir savaştan uzak tutmaya çalışıyordu. Sadrazamın savaş isteyen padişaha söylediği söz çok anlamlıdır: "Osmanlı savaş meydanlarının aslanıdır. Lakin o aslanın tırnakları sökülmüş, dişleri dökülmüştür. Uzaktan ürktücü görünse de mücadeleye girdiğinde zaafı anlaşılır." diyordu.¹⁸⁵ Koca Ragıp Paşanın bu sözü söylediği dönemlerde Osmanlı, devrin en büyük devletlerini mağlup edebilecek kadar güçlüydü; fakat eski gücünden çok uzakta idi. Belki de savaşlardan geri durup kendisini toparlaması gerekirdi. Dostunun olmadığı, düşmanlarının da saldırıdan geri durmadığı bir dönemde Osmanlının savaştan geri durması düşünülemezdi. Maalesef girdiği savaşlarda da Koca Ragıp Paşanın söyledikleri çıkmıştır.

Özi Katliamı

Osmanlının ruh inceliğini gösteren en ibretli hadiselerden biri I. Abdülhamid zamanında yaşanmıştı. Rusların Özi Kalesi'ne saldırıp kaledeki 20.000 masum Müslüman'ı öldürdükleri Sultan I. Abdülhamid'e bildirildi. O insanlık medeniyetinin bir hükümdarıydı ve yüreği bu vahşete dayanamadı. Sonunda koca sultan üzüntüsünden felç geçirerek vefat etti. (1789).¹⁸⁶ I. Abdülhamid de atası Yıldırım Bayezid gibi üzüntüden vefat etmişti.

184 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa:110,111

185 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt: 11, Sayfa: 158

186 Nişancı Mehmet Paşa, Hadisat, (Sadeleştiren Enver Yaşarbaş) Kamer Yay. İst.1983 Sayfa: 266

Besle Kargayı

Moralı Seyid Ali Efendinin Paris Elçiliği sırasında (1797-1802) sefaret (elçilik) tercümanı olan Osmanlı Rumlarından Godrika, Fransa hesabına çalışmış Babıali ile Ali Efendi arasında gidip gelen bütün yazıların kopyalarını Fransız Başbakan Talleyrant'a vermiştir. 1821'de Babıali Tercüme Odası açılmış ve dil bilen Müslüman diplomat yetiştirilmeye başlanmıştı.¹⁸⁷

Osmanlı bu döneme kadar yabancı dil bilen eleman yetiştirmede geç kalmasının cezasını çekmişti.

Kabakçı Olayı

III. Selim'in göreve getirdiği Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi ve Sadaret Kaymakamı Köse Musa, Nizam-ı Cedit'e karşı oldukları hâlde, padişaha ordu taraftarı gibi görünüyordular. Kendileri gibi düşünen Şehzade Mustafa ile de gizliden gizliye irtibatlıydılar. Sonunda ordunun Rusya ile savaşmasını (1806-1812) fırsat bilerek Nizam-ı Cedit'i ortadan kaldırmaya karar verdiler. Ortam da gayet müsait görünüyordu: Yeniçeriler yeni orduyu (Avrupa tarzında oluşturulan ordu) kıskanıyor ve haklarının kısıtlanacağından endişeleniyorlardı. Nizam-ı Cedit için konan yeni vergilerden dolayı bazı çevreler III. Selim'e karşı cephe almıştı. III. Selim yenilikleri yürütecek güçlü bir kadroya sahip değildi.

Köse Musa, 25 Mayıs 1807'de Boğaz'ı savunmakla görevli Rumeli Kavağı'ndaki Yeniçeri yamaklarına Nizam Cedit elbisesi giydirmek ve bunları yeni teşkilata bağlamak için Boğaz Nazırı Raif Mahmud Paşaya görev verdi. Ancak yamaklara gizlice haber göndererek, bu kararın padişah tarafından alındığını ve "Nizam-ı Cedit elbisesi giyerseniz dinden çıkarsınız, giymezeniz ordudan atılacaksınız. Belki de Nizam-ı Cedit sizi öldürecek!" diyerek onları kışkırttı.

Yeniçeriler, "Bu elbiseyi giymiyoruz!" diyerek ayaklandılar ve Raif Paşayı öldürdüler. Kabakçı Mustafa'yı kendilerine lider seçtiler. İsyân genişledi ve padişaha Nizam-ı Cedit'i kaldırttılar. Ataullah Efendiden fetva alarak III. Selim'i tahttan indirdiler. IV. Mustafa padişah yapıldı. Savaştan dönen Alemdar Mustafa Paşa ise II. Mahmud'u tahta geçirmek için harekete geçti. Yakınları tarafından saklanmış olan Mahmud bulundu ve tahta geçirildi.¹⁸⁸

187 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 9

188 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İst. Cilt: 11, Sayfa: 343, 344, 345

Birlikte Gitme Arzusu

Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'in başlattığı yenilikleri devam ettirme eğiliminde olan bir sadrazamdı. Fakat Avrupa tarzında ordu kurma girişimi Yeniçeriler tarafından hoş karşılanmadı. Alemdar'ı ortadan kaldırmak için harekete geçtiler.

Yeniçeriler, Alemdar'ı öldürmek için yaşadığı sarayı çepeçevre sarmışlardı. Bazıları çatıyı delerek içeri girme gayretindeydi. Kendisine hiçbir taraftan yardım gelmeyeceğini anladıktan sonra Alemdar Mustafa Paşa, mahzendeki barut fiçilerini ateşledi. Kendisini öldürmek isteyen 300-400 kişilik Yeniçeri grubu ile birlikte öldü.

Sakız

1829'da Amiral Adolphus Slade'nin cümleleri şöyledir:

“Sakız Adası olayları gerek Yunanlılar, gerekse yerli Rumlar tarafından Avrupa'ya pek uydurma hikâyeler hâlinde aktarıldı. Türkler ise ya aleyhlerinde neler söylendiğinin farkında olmadıklarından veya söylenenlere kıymet vermediklerinden dolayı sustular. Kendilerini savunmayan Türkler, kolayca barbarlık damgasını yediler. Şükredelim ki Türkler asılsız yakıştırmalara ve isnatlara cevap verecek yayın organlarından ve basından mahrumdurlar. Böylece Hristiyanlık âleminin namus ve şerefi lekelenmekten kurtuluyor. Eğer Türk gazeteleri olsaydı, zulüm ve barbarlık konusunda Fransızların Mısır ve Suriye'de yaptıklarını yazarlardı.”¹⁸⁹

İyilik Yap

Abdülmecit zamanında Osmanlı yönetimi İrlanda'da kıtlıktan binlerce insanın öldüğünü haber alınca bu mazlum halka, İngiliz kraliçesinin muhalefet etmesine rağmen, 1000 paund para ve 5 gemi gıda yardımı göndermişti. (1847) İrlanda halkı bu iyiliği unutmamış ve 1997'de Drogheda şehrindeki eski belediye binasının önüne üzerinde “1847'deki büyük kıtlık sırasında İrlanda halkına gösterilen cömertliğin nişanesi olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne şükranla.” yazan bir teşekkür plaketi asmışlardı.¹⁹⁰

Türk tarihi, sırf insanlık duygusu ile yapılan destanlarla doludur, zaten, “İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir.” anlayışını benimseyen bir milletten başka türde bir davranış da beklenilemez.

189 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa:125,126

190 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa: 166, 177

Güzergâh

Abdülaziz'den Rumeli Demiryolu'nun Topkapı Sarayı'nın bahçesinden geçmesi için izin istenmeye gidildiğinde, "Demiryolu yapılınsın da isterse sırtımdan geçsin razıyım." demişti.¹⁹¹

Hürmet

Sultan Abdülaziz, Medine-i Münevvere'den ne zaman mektup gelse abdest tazeler, "Bunlarda Medine-i Münevvere'nin tozu var." diyerek öpüp alınaya koyar, daha sonra başkâtibe okuturdu. Bir defasında hasta yatağında yatariken Medine mücavirlerinden bir dilekçe geldi. Padişah, "Hemen beni ayağa kaldırınız. Haremeyn'den gelen talepleri ayakta dinleyeyim. Allah Resülü'ne (s.a.s.) komşu olanların talepleri, böyle ayak uzatılarak edebe mugayir bir şekilde dinlenmez." demişti.¹⁹² Osmanlının Peygamberine karşı bu saygısı altı asır yaşamasını sağlamıştı.

Abdülaziz'in Katli

II. Mahmud döneminde Avrupa'ya eğitim için gönderilen öğrenciler geri döndükten sonra yapmaları gereken işi bırakıp siyasete özenmişlerdi. Doktor, mühendis vs. olsun diye gönderilenlerin çoğu; edebiyatçı, gazeteci ve siyaset tutkunu olarak geri dönmüştü. Her birisi yönetimde etkili olmanın yollarını arar olmuşlardı. Osmanlının bürokratik düzeni bunların siyasi emellerini karşılayacak tarzda değildi. Sistemi kendilerine uygun hâle getirmek için ellerinden geleni yaptılar. Bunlar, önce "Genç Osmanlılar" sonra "Jön Türkler" olarak anıldılar.

Abdülaziz, Jön Türklerin her istediğini yapmıyordu. Onlar tarafından büyük bir engel olarak görülüyordu. Abdülaziz'i "deli" ithamı ile tahttan indirdiler.¹⁹³

Abdülaziz'in tahttan indirilip öldürülmesinde başrolü Hüseyin Avni Paşa oynamıştı. Kendisi de 12 gün sonra Çerkez Hasan Vakası'nda öldürüldü.¹⁹⁴

Abdülaziz'in intihar ettiği ileri sürülmüştü. Fakat her iki bileğinin de çok derin kesilmiş olması, dişlerinin kırılmış, sakalının yolunmuş olması ve ilk anda tıbbi müdahale yaptırılmaması ve alelacele bir rapor alınması Abdülaziz'in intihar etmediğinin delilidir. Abdülaziz'in

191 Karatepe, Şükrü; a.g.e., Sayfa: 74

192 Aksiyon, Sayı: 417, Sayfa: 48, 49

193 Karatepe, Şükrü; Darbeler Anayasalar ve Modernleşme, İz, İst., 1993, Sayfa: 82

194 Aksiyon, Sayı: 417, Sayfa: 49

hayatı bir bütün olarak incelendiğinde de onun intihar edecek bir kişiliğe ve anlayışa sahip olmadığı daha iyi anlaşılır. “Hatıra-i Uhuvvet: Portre Fotoğraflarının Cazibesi” isimli kitapta yer alan Abdülaziz’in tahtan indirildikten sonra ve öldürülmesinden önce çekilen fotoğraf çok şey anlatmaktadır. Fotoğrafta yer alan saray görevlilerinin padişahı aşağılayıcı tavırları, padişahın başına gelecek acı olayların habercisi gibidir.¹⁹⁵

II. Abdülhamid’in Hayatından Tablolar

İnsan sarrafı

II. Abdülhamid insanları tanıma konusunda çok bilgili idi. Ona göre de 1854’te İstanbul’da doğmuş olan Şerif Hüseyin’in İstanbul dışına -Arapların yaşadığı bölgelere- çıkarılmaması gerekliydi. Bu konuda büyük çaba sarf etti. İttihat ve Terakki Partisi ise II. Meşrutiyetin ilanından sonra, Şerif Hüseyin’i Hicaz Valisi ve Mekke Şerifi olarak Arabistan’a gönderdi.

Şerif Hüseyin, kısa bir zaman sonra bağımsız Arap devleti kurmanın yolunu aramaya başladı ki onun bu düşüncesi petrol bölgesine el atmak isteyen İngilizler de işine geldi. 1915’te Şerif Hüseyin’le İngilizler arasında gizli antlaşmalar, aynı zamanda da Osmanlı askerlerine karşı kalleşçe saldırılar başladı.

1916’da kendisini Arap ülkelerinin kralı; 1924’te halifelik kaldırıncı da kendisini halife ilan etti. Tek başına krallık hayali ise kısa sürdü. Batılı devletler Arap bölgelerini böldüler ve başlarına da Hüseyin’in oğullarını getirdiler. Böyle olunca, bu bölgeleri dıştan idare etmek daha kolay hâle geldi.

Şerif Hüseyin ölürken oğlu Abbas’a (Ürdün Kralı), “Ben velinime-time ihanet etmiş asi bir kulum, günahım büyüktür. Kral olacağımı düşündüm. Allah beni sürgüne düşürdü.(1930’a kadar Kıbrıs’ta sürgün yaşadı)” demişti. Şerif Hüseyin 1931’de vefat etti.¹⁹⁶

II. Abdülhamid’i Kimler Tahttan İndirdi

II. Abdülhamid’e, kendisinin tahttan inmesi gerektiğini bildirmek için Yahudi Emanuel Karasu, Ermeni Komitacısı Aram Efendi, Arnavut Es’ad Toptani Paşa ve Gürcü Arif Hikmet Paşa gitmiştir.

195 Zaman, 05.03.2005 Sayfa: 1

196 Aksiyon, Sayı: 428, Sayfa:63-77.

Tecrübeli hünkâr gelenleri görünce; “Bir Türk padişahına, otuz üç sene bu makamda bulunmuş İslam halifesine, hal kararını bildirmek için bir Yahudi, bir Ermeni, bir Arnavut ve bir nankörden başkasını bulamadılar mı?”¹⁹⁷ demiştir.

31 Mart Hadisesi’ni bastırmakta kullanılan Hareket Ordusu, Mahmud Şevket Paşa tarafından padişahı kurtarmakla görevlendirildikleri konusunda kandırıldı. Hareket Ordusunun niyetini bilen I. Ordu Komutanı Nazım Paşa, II. Abdülhamid’den, Hareket Ordusu’nu durdurmak için izin istediye de, “Müslüman’ı Müslüman’a kırdırmam.” diyerek buna izin vermemiştir. Hatta Hareket Ordusuna silah çekilmemesi için Nazım Paşadan yemin bile almıştır.¹⁹⁸

Hicaz Demiryolu

II. Abdülhamid, Hicaz Demiryolu’nun yapım hazırlıklarını yaptığı dönemde Hintli Müslümanlar, evlilik ve cenaze masraflarını bile kısarak yardım sandıklarını doldurmuşlardır. 1909 yılına kadar Hicaz Demiryolu projesinin toplam sermayesinin yaklaşık yarısı bu yardımlar yolu ile elde edilmiştir.¹⁹⁹

Hassasiyet

Almanlar, 1871 yılında Musul ve civarında petrol aramaya başlınca II. Abdülhamid, Musul ve civarını Hazine-i Hassaya yani özel mülkiyeti durumuna getirdi.²⁰⁰ Uluslararası hukuka göre, Osmanlı Devleti yıkılsa bile hiçbir devlet özel mülkiyetleri hazinesine geçiremeyecektir.

I. Dünya Savaşı sonrası İngilizler Musul ve civarını işgal ettiler; fakat özel mülkiyet olan bu bölgeyi İngiliz devletinin toprağı hâline getiremediler, getiremezlerdi.

Osmanoğlu ailesi, Musul ve civarındaki gayrimenkullerini geri alabilmek için konuyu Lozan Antlaşması’nda gündeme getirdi. Bölgedeki petrol kaynaklarını kaybetmek istemeyen İngiltere, ortaya sahte bir ferman çıkarttı. İngiltere’nin İstanbul Büyükelçiliği’nde tercüman olarak çalışan Sir Andrew Raine tarafından hazırlanan sahte fermanda, II. Abdülhamid’in tahtını devrederken şahsi tapusunu “fakir kalmasın”

197 Aksiyon, Sayı: 436, Sayfa: 29

198 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 287

199 Özcan, Azmi; Pan-İslamizm, T.D.V. yay., İst., 1992, Sayfa: 158

200 Kocaoğlu, Prof. Dr. Mehmet; Petro-Strateji, Türkeli, Ankara, Sayfa: 30

diye Osmanlı Devleti'ne hibe ettiği öne sürülüyordu. Bu sahte belgeyi Lozan'a delil olarak sunan İngilizler böylece Osmanoğullarının hakkını gasp etmiş oldular.²⁰¹

Devlet Baba

Türk devlet geleneğinde “devlet” kavramı “baba” kavramıyla çok özdeşleşmişti. Devletin başında bulunan insanlar da baba şefkati ile halkın meseleleri ile ilgilenmişlerdi. Buna en güzel örneklerden biri olarak II. Abdülhamid Döneminde yaşanan ekmek zammı gösterilebilir.

Okkası 30 paraya satılan ekmeğin fiyatına 10 paralık bir zam yapmak isteyen fırıncıları huzuruna çağıran sultan, onlara: “Siz yine ekmeği 30 paraya satmaya devam edin. Sattığınız her ekmek için istediğiniz 10 parayı ben vereceğim; çünkü memlekette ekmek fiyatına zam yapılırsa bunu bütün zaruri ihtiyaçların pahalılaşması gibi bir hareket kovalar ki halkımız bundan büyük ıstırap çeker.” demiştir.²⁰² Ulu Hakan bu davranışıyla yüzlerce yıl öncesinden geleceğin yöneticilerine önemli bir ders vermişti.

Kazdığı Çukura Düştü

Kanunuesasi'ye (Anayasa) 13. maddenin (padişaha istediği kişiyi sürgüne gönderme yetkisi veren madde) konması için en fazla Mithat Paşa ısrarcı olmuştu. Amacı, çıkarlarına uygun bulmadığı yöneticileri devlet merkezinden uzaklaştırmaktı. Bu konuda kendisinin fikrini soğan Sultan II. Abdülhamid'e bu kanunun çok iyi olacağını belirtmişti.

Mithat Paşa, ısrarla çıkarılmasını istediği bu kanun gereğince, Şubat 1877'de sürgüne gönderilmişti.²⁰³ Bu kanun gereğince sürgüne giden ilk kişinin Mithat Paşa olması manidardı.

II. Abdülhamid'in etrafındaki kişilerin çoğu onun politikalarını ve zekâsını anlamaktan uzaktı. Yönetim mekanizmalarında etkili olma hırsı âdeta onların gözünü kapamış, Osmanlı düşmanlarının, oyunağı hâline gelmişlerdi. II. Abdülhamid yıllar sonra kısmen de olsa anlaşılabilir.

Bazı tarih kitaplarında Abdülhamid'in şüpheli, evhamlı, korkak bir kişiliğe sahip olduğu anlatılır. Bunun ispatı olarak da istihbarat teşkilatı kurmuş olması ve çok ihtiyatlı davranması gösterilir.

201 Zaman Gazetesi, 18.02.2004

202 Yıldız, Selim; Osmanlı, Nesil, İst., 2003, Sayfa: 40

203 Eğitim Bilim, Sayı: 17, Sayfa: 60

Osmanlı ülkesinde yabancı casusların kol gezdiği, devlet mekanizmasında dostla düşmanın ayırt edilmekte zorluk çekildiği, padişaha yönelik suikastların düzenlendiği, dost zannedilenlerle düşmanların birlikte hareket ettiği, dostun az, düşmanın çok olduğu bir dönemde II. Abdülhamid'in yaptıkları bir devletin biraz daha ayakta kalmasını sağlamaya çalışmaktı. Onun gibi bir dâhiden daha farklı bir davranış zaten beklenmezdi.

Lawrance

İngiliz casus Lawrance, II. Abdülhamid zamanında Araplara şöyle bir duyuru yapmıştı: “Osmanlı zabitlerinin (subay) üniforma düğmeleri altın kaplama olup her kim zabıt düğmelerinden beş adet getirirse iki İngiliz lirasına satın alınacaktır.”

Osmanlı zabitlerinin üniforma düğmelerini alabilmek için gayret gösteren Araplar olur. Bazı zabitler ıssız yerlerde soyguna maruz kaldığı gibi bazıları da beş düğme uğruna öldürülür. Zabıtlar zamanla üniforma giymemeye başlarlar. Sokak ortasında üniformasız bir şekilde dolaşan zabıtların ise Arapların gözündeki saygınlığı yok olur.²⁰⁴ Lawrence attığı bir yalanla amacına çok kolay ulaşmıştır.

Bu dönemlerde Osmanlı ülkesinde binlerce yabancı casus vardır. İngiltere, Fransa, Almanya, ABD gibi devletler, Osmanlı Devleti üzerinde elde etmek istedikleri çıkarlar doğrultusunda casuslar kullanmışlardır. Bunlardan bazısı, imam, bazısı şeyh, bazısı müderris, bazıları doktor kisvesi altında hareket etmişlerdi. Hepsisi de rolünü iyi oynar. İmamın(!) imamlığından, şeyhin(!) şeyhliğinden kimsecikler şüphelenmez. Arap dünyası bu casusların gayretleri ile Osmanlıdan soğutulmuştu.

Vahdettin'in hayatından tablolar

Vatanperver

Vahdettin'in Mustafa Kemal'i Anadolu'ya göndermek istediğinde Harbiye Nazırı Şakir Paşa, Mustafa Kemal'in cumhuriyetçi olduğunu ve hanedanı devre dışı bırakabileceğini hatırlatınca padişah, “Önemli olan hanedan değil, vatan ve devlettir.” demişti.²⁰⁵

204 Pala, Prof. Dr. İskender; Kahve Molası, L&M, İst. 2002, Sayfa: 129,130

205 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 301

İsteseydi

Vahdettin vefat ettiğinde Mustafa Kemal Paşa, “Çok namuslu bir adam öldü. İsteseydi, Topkapı Sarayı’nın bütün mücevherlerini götürür ve öyle bir ordu kurup dönerdi ki...” demişti.²⁰⁶

Topkapı Sarayı’nı gezenler Vahdettin’in nelerden feragat ettiğini daha iyi anlar.

Son padişah saltanat kaldırılıp da San Remo’ya gidince şu cümleyi söylemişti: “Saray ve saltanat yıkılmış ne çıkar, vatan kurtuldu ya.”

Ayasofya

Vahdettin, Mondros Ateşkesi’nin imzalanmasının ardından İstanbul işgal edilince kendisini korumakla vazifeli olan bir grup askeri Ayasofya’ya gönderdi ve herhangi bir müdahalede ateş açmalarını söyledi. İşgalciler tarafından Ayasofya’ya çan takılmak istenebilir, Ayasofya değiştirilmek istenebilirdi. Bu birlik, bir çadır kurarak Ayasofya’nın bahçesinde beklemişti. İngilizler Ayasofya’ya geldilerse de buradaki Osmanlı birliğinin kararlılığını görünce geri dönmüşlerdi. Ayasofya 1453’ten 1934’e kadar cami olarak kullanılmıştı.

Saltanat ve Teneşir

Vahdettin, bir hatırasında, bir yıkımın orta yerinde başa geçtiğini anlatmak için “Ben, benden evvelki padişahlar gibi, kuş tüyü üzerinde tahta oturmadım. Benden daha iyi veliaht bulunsaydı, vallah, tallah, ben padişahlığı kabul etmezdim. Saltanat ile teneşir arasındaki uzaklığı bilirim.” demiştir.²⁰⁷

Vahdettin, Birinci Dünya Savaşı’nın sonucu belli olduğunda, Osmanlının mağlup olacağı anlaşıldığında tahta geçmişti. Yani kucığına bir cenaze verilmişti. İşgalci devletler ise bu cenazeden pay almak isteyen leş kargaları gibi davranmışlardı.

Ülkemizde kendisine yönelik eleştiriler yapıldığı dönemde ise ne Vahdettin ne de onun soyundan gelenler bu eleştirilere cevap verebilecek durumdaydı.

206 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 302

207 Turan, Mustafa; Güldüren ve Düşündüren Tarih, Timaş, İst., 2004, Sayfa: 178

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Yalancının Şahitliği

Yalancı şahitliği tespit edilen kişi, kadı'nın maiyetinde görevliler tarafından uyuz bir eşeğe bindirilir, yalancı şahitlik yaptığını bağırarak bir tellalın eşliğinde, bulunduğu şehrin caddelerinde dolaştırılıp teşhir edildikten sonra serbest bırakılırdı. Ömür boyu bir daha şahitliği kabul edilmezdi. Yalancı şahitlik, devlet güvenliğini tehdit ettiyse kişi hapse atılır, padişahın şahsını ilgilendiriyorsa yalancı şahit idam edilirdi. Cezanın caydırıcılığı yalancı şahitliğin önüne geçiyordu.²⁰⁸

II. Abdülhamid'in İmzası

Mabeyn Başkâtibi Es'ad Bey önemli bir evrakı imzalamak için II. Abdülhamid'in yanına varmak ister. Gecenin geç saatleridir. II. Abdülhamid kapıyı geç açar. Sebebinin ise şöyle açıklar: "Evlat! Bu vakitte çok mühim bir iş için geldiğinizi anladım. Daha kapıyı ilk vuruşunuzda uyandım. Abdest aldım. Onun için geciktim. Kusura bakma. Ben bu kadar zamandır, bu milletin hiçbir evrakına abdestsiz imza atmadım."²⁰⁹

Yaptığı İşi Severse

Orhan Bey döneminin denizcilerinden, Osmanlı Devleti'nin ilk Kaptanıderya'sı Karamürsel'in vasiyeti şöyleydi:

"Ölünce beni öyle bir yere gömün ki sırtım dağlara dayansın, kucağıma denizi verin, daima donanma görevim."²¹⁰

Karamürsel, İzmit civarını Osmanlı topraklarına katmıştı. Karamürsel ilçesi onun adını taşır.

208 Karaçam, Ali; Osmanlı'yı Cihan Devleti yapan 150 Sır, Bilge, İst., 2001, Sayfa: 30, 31

209 Eğitim Bilim, Sayı: 12, Sayfa: 54

210 Göze, Ergun; Meşhurların Son Sözleri, Cihan, İst. 1983, Sayfa: 61

Gönüllü Bağlılık

Bizans idaresindeki İznik şehrinde yaşayan halk, şehrin Osmanlı tarafından fethedileceğini anlayınca Orhan Bey'e haber gönderdi. Hayatlarının bağışlanmasını ve İstanbul'a gidebilmek için izin vermesini istediler. Orhan Bey onların isteğini kabul ettiği gibi yanlarına istedikleri kadar mal mülk alabileceklerini de söyledi. Orhan Bey'in iyi muamelesini gören halk Osmanlı idaresinde kalmayı kabul etti.²¹¹

Osmanlı Gönüllüleri

Orhan Gazi, Bursa fethedildikten sonra, Rumlara şehri neden teslim ettiklerini sormuştu. Rumlar da, "Sizin devletinizin günden güne yükseldiğini ve bizim (Bizans'ın) devrimizin geçtiğini anladık. Babanızın idaresine geçen köylülerin memnun kalıp bir daha bizi aramadıklarını gördük ve biz de bu rahatlığa heves ettik." dediler.

Geciken Türkler

Süleyman Paşa, Göynük ve Taraklı Yenicesi taraflarını fethedince, bölgede yaşayan halka çok iyi davranmıştı. Bunun üzerine Hristiyanlar, "Ne olaydı bunlar (Osmanlılar) bize daha önceleri bey olaydı." demişlerdi.²¹²

Aradan yüzyıllar geçti. Devletler yıkıldı, devletler kuruldu; ancak bazı şeyler değişmedi. Şimdilerde de dünyanın değişik ülkelerinde, Türkler vesilesiyle Müslüman olan insanlar, "Keşke daha önce gelseydiniz de babam da Müslüman olarak ölmüş olsaydı." türünden serzenişlerde bulunuyorlar.

Osmanlı Sömürdü mü

Osmanlı, Macaristan'a hâkim olduğu dönemlerde, Macar halkından 7 milyon akçe vergi toplayıp buna karşılık aynı yıl Macaristan'a 21 milyon akçe yatırım yapmıştı.²¹³ Aynı dönemlerde Avrupalı devletler sömürü faaliyetleri sonucunda 150-200 yılda biriktirilecek sermayeyi 15-20 yılda biriktiriyorlardı.

211 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 42

212 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., Sayfa: 76

213 Eğitim Bilim, Sayı: 12, Sayfa: 55

Osmanlı, sömürgeci bir devlet olsaydı, Avrupa devletlerinin Hindistan'ı sömürdüğü dönemde, hiçbir karşılık beklemeden, Hindistan'ın yardımına gitmezdi. Yaptığı masrafların karşılığını da bir şekilde alırdı.

Bazı batılı devletlerin çok kısa süre için hâkim olduğu bazı yerlerde İngilizce hâlâ çok hâkim bir dildir. Oysa yüzlerce yıl Osmanlı hâkimiyetinde yaşayan günümüz devletlerinde Türkçe bilen yok denecek kadar azdır.

Casuslar

Fatih, Macaristan topraklarına yaptığı seferler esnasında 40 civarında casus (martaloz) kullanmıştı. Bunlar Hristiyan gibi görünen Müslümanlardı. Yaşadıkları bölgeye uyum sağlar, o bölgenin halkı gibi kendilerine uğraş edinirlerdi.²¹⁴

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti, batıda kral saraylarında özellikle Slav ve Hırvat sınırlarında papazları ve asilzadeleri casus olarak kullanmıştı.²¹⁵

Kaptanıderya Küçük Ali Paşanın kardeşliği Sicilyalı Mehmet Ağa, Titus Moldariensis Clericus adıyla kırk yıla yakın Osmanlı himayesindeki Fransız kralının sarayında Osmanlı casusu olarak görev yapmıştır.²¹⁶

Önce Güven

Fatih Sultan Mehmet, İslam hukuku ve Osmanlı adaletinin yüceliğini bir defa daha göstermek için, bütün imparatorluk dâhilinde bulunan mahkemelerin durumunu araştırmak üzere patrikten iki adet dirayetli papaz istedi. Bu iki papaz, Fatih'in emri üzere ülke genelindeki bütün şer'i mahkemeleri teftiş ederek Sultan Fatih'e rapor sundular:

“Yüce padişahımız tarafından eyaletlerde kurulan mahkemeler de İstanbul'da kurulan mahkemeler gibi adalet icra ediyorlar.

İşbu durum devam ettikçe, güçlü ve âdil devletlerinin, gelişme ve ilerlemenin en son noktasına varacağı, hükümetlerinin de devam edip, halkın saadeti ile ülkenin mamur olmasının tam anlamıyla sağlanacağını, zat-ı şahanelerine ifadeye cesaret ederiz.”²¹⁷

214 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 7, Sayfa: 167

215 A.g.e. Cilt: 7, Sayfa: 167

216 A.g.e. Cilt: 7, Sayfa: 168

217 Lütfi, Ahmet; Osmanlı Adalet Düzeni, İst., 1979, ss:20-21

Balık Baştan Kokar

II. Murat, Mısır'dan gelen Molla Gürani'yi oğlu II. Mehmet'e hoca tayin etmişti. Gürani'nin ilk dersinde elinde değnek vardı. Öğrencilerine, "Bu sopadır. Eğer siz derslerinize çalışmakta gayret göstermez, tembellik yolunu tutarsanız, sizi bununla dövcek ve çalışmanın yolunu göstereceğim." demişti. II. Mehmet, hocasının bu tutumuna karşı; 'Ben şehzadeyim. Şehzadeler dövülür mü?' deyince Gürani, "Daha iyi ya, hevesine kapılan, çalışmayı terk edip, tembellik eden şehzadeleri dövmek gerek. Zira bugünün şehzadesi yarının padişahıdır. Padişahlara cahillik gerekmez. Cahil bir padişah, millet için gece, aydın bir padişah millet için güneştir. Sizin güneş olmanız için, üzerinize konan tembellik tozlarını bu değnekle zaman zaman çırpaçım." demiştir.²¹⁸

Kuş Sarayları

Osmanlı zamanında inşa edilen mimari eserlerin bünyesine kuşların barınmaları için "kuş sarayları" yapılırdı.²¹⁹ Özellikle cami duvarlarına yapılan bu sevimli sarayların pek çoğu günümüze kadar gelmiştir.

Günümüzde, kuşların faydalanması için mezarların üzerlerine su kapları yapılması Osmanlıdan kalma sevgi mirasımızın küçük bir uzantısı olsa gerek.

Kime Niyet

Osmanlıdaki "Yaratılanı, Yaradan'dan ötürü hoş görme" anlayışının bir örneği de IV. Mehmet zamanında görüldü. Dimetoka'da kendisi için hazırlanan otağın içinde bir kırlangıcın yuva yaptığını gören hünkâr, otağa yerleşmekten vazgeçti ve adamlarına, "Bu kırlangıç, yavrusunu uçuruncaya kadar otağ sökülmesin." emrini verdi.²²⁰

Dilsizler

Sarayda iştirme ve konuşma özürü olarak hizmet gören kişilere "dilsiz" denirdi. Dilsizler çok dikkatli ve zekiydiler. Padişahın konuşmasına ihtiyaç duymazlar ve en ufak hareketinden padişahın ne demek istediğini anlayıp emrini yerine getirirlerdi.²²¹

218 Ünal, Tahsin; Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi, Sebil, İst., S:55,56

219 Altınok, Yrd. Doç. Dr. Ülkü; Türkler ve Sosyal Yapılar, İlgı Dergisi

220 Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı:36, S:32

221 Sertoğlu,Mithat; Osmanlı Tarih Lügati, Enderun Kitabevi, Sayfa: 85

Dilsiz denilen hizmet grubu doğuştan sağır olduğundan muhatabının söylemek istediğini kelimelerinden değil beden hareketlerinden anlardı. Dolayısıyla da beden dilinde âdeta uzmanlaşmışlardı. Beden hareketlerini anlama ve yorumlama konusunda etkiliydiler. Padişahla muhatap olan kişilerin asıl söylemek istediklerini ve niyetlerini anlamakta mahirdiler. Padişahın en ufak bir hareketini bile yorumlayabilirler ve tehlikeli olabilecek kişileri de anında etkisiz hâle getirirlerdi.

Önemli meselelerin görüşüldüğü dairelerin kapısında nöbetçi olarak tutulurlardı. Böylece nöbetçi içeride konuşulanları duymamış olurdu.²²² Kapının dışında tutulduklarından konuşanların beden hareketlerini de görme imkânları olmazdı.

Harem

Padişahın sarayda aile efradı ile birlikte kaldığı bölüme “harem” denmekteydi. Harem aynı zamanda bir okuldu. Haremdeki bütün kadınların sayısı bazı tahminlerle hesaplanarak, bazı kişiler tarafından, padişahın hanımı olarak gösterilmek istenmiştir. Hâlbuki bu sayının içinde, padişahların valideleri, kız kardeşleri, kendi kızları, yeğenleri, kuzenleri, şehzadelerin eşleri, hizmetçi kadınlar, eğitim gören kızlar vardı.

Haremi anlatan bazı kişiler, padişahları cinsel zevklerine müptela olan birer tuhaf mahlûk olarak anlatmaktadır. Hâlbuki haremdeki hayatı Osmanlı döneminde dışarıdan bir kişinin görmesi mümkün değildir.

Osmanlı ülkesine herhangi bir sebeple gelen batılılar geri döndüklerinde hatıralarını anlatırken daha fazla ilgi çekebilmek için Harem’i de anlatmaya kalkmışlardır. Bu insanlar, bırakın haremi görmeyi, sarayın bahçesine dahi girememişlerdi. Sarayın içindeki insanların çoğu bile Harem’e giremezken dışarıdan gelen birinin hareme kadar girebilmesi kesinlikle mümkün değildi. İstanbul’a hiç gelmediği halde haremi görmüş gibi kitap yazarlar vardır.

Batılı yazarlar Harem’i anlatırken ya kendi düşünceleri doğrultusunda resimler çizdirmiş veya kendi ülkelerindeki bazı ahlaksız durumların fotoğraflarını kullanmışlardı.²²³ Batılı yazarların kendi

222 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 9, Sayfa: 304

223 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı’da Harem, OSAV, İst., 1997, Sayfa: 69

kültürlerindeki saray hayatını ve kralların hayat şeklini Osmanlı saray ve hükümdarını anlatırken kullanmaları²²⁴ en hafif tabiri ile haksızlıktı. Bu saçma iddiaların bazı gayriahlakî resimlerle ispatlanmak istenmesi ise ahlaksızlıktı.

Bu konuda Ahmet Akgündüz'ün Topkapı sarayı'nda başından geçen bir olay ibret vericidir: "...Hünkâr Sofası denilen salonu anlatırken (misafirlere) duvardaki, aile hayatı ve terbiye ile alakalı bazı ayetleri ve hadisleri gösterdim. Buradaki görevlilerden birisi: 'Hocam, biz bu yazıları padişahların cariyeler ve güzel kadınlar için yazdığı tahrir edici aşk şiirleri olduğunu söylüyorduk. Gerçekten bunlar ayet ve hadis midirler?' diye sordu. Benden, evet, cevabını alınca da ağlamaya başladı.²²⁵

Harem Yürüyüşü

Osmanlı hükümdarlarından bazıları Harem dairesinde, altı gümüş çivili ayakkabılarla gezinirdi. Ayakkabıların çıkardığı ses hükümdarın varlığını haber verdiğinden o anda yolu üzerine kadınlar çıkmazdı.²²⁶

Devşirme

Osmanlı'nın kendisine bağlı Hristiyan ailelerden saray hizmetlerinde, devlet işlerinde ve orduda kullanmak üzere çocuk alması usulüne "devşirme" denilir. Alınan bu çocuklar en iyi şekilde yetiştirilir ve kabiliyetlerine göre en üst makamlara kadar yükselirlerdi. Osmanlı ülkesini zamanla bu insanlar idare ederdi.

Olaya günümüz şartları ile ve dıştan bakıldığında devşirme usulü farklı bir mahkûmiyet veya köleleştirme gibi görülebilir. Fakat devşirilen kişilerin yaşadıkları hayat ve yükseldikleri makamlar (sadrızamlığa kadar yükselenler vardır) göz önünde bulundurulduğunda durum daha iyi anlaşılır.

Bosnalılar, Müslüman olduktan sonra da kendilerinden çocuk devşirilmesini talep etmişlerdi.²²⁷ Fatih Sultan Mehmet, Bosnalıların devşirme usulünün kendilerine de uygulanması isteğini kabul etmişti.²²⁸ Müslümanlardan bazıları da çocuklarının devşirme alınması için

224 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 70

225 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV, İst., 1999, Sayfa: 319

226 Sertoğlu, Mithat; a.g.e., Sayfa: 155

227 Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB, Cilt:1, Sayfa: 445

228 Pakalın, M. Zeki; a.g.e., Cilt:1, Sayfa: 8

gayret gösterirdi.²²⁹ Bazı Müslümanlar çocuklarını Hristiyan çocuğu göstererek veya emekli Yeniçeriler başkalarının çocuklarını kendi çocukları gibi göstererek ocağa kaydettirirlerdi. Acemi oğlanlar ocağına kaydolmak bir ayrıcalık gibiydi.²³⁰ Muhtelif bölgelerden devşirilen Hristiyan çocuklarının devlet merkezine getirilmesi esnasında aralarına başka çocuklar da karışırdı ki bunlara “saplama” denirdi. Osmanlı bunları titiz bir şekilde ayıklar ve ocağa almamaya çalışırdı.²³¹

Devşirme usulüne göre 40 aileden 1 çocuk alınırđı.²³² Her çocuk devşirme alınmazdı: Bir çocuğu olanlardan, çobanlardan, ailesinde suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerden, belirli bir zanaat sahibi olanlardan, Çingenelerden, Yahudilerden; devşirme alınmazdı. Evli veya nişanlı olanlardan, babası belli olmayanlardan, kel, aşırı zayıf, çok uzun, çok kısa, görme özürölülerden vs. kişiler devşirilmezdi.

Orman Sürgünü

Osmanlı ordusu düşman memleketlerine girdiğinde ormanlara, ekili dikili arazilere, hayvanlara ve sivil insanlara zarar vermezdi.

Sultan II. Abdülhamid devrinde, Belgrat ormanlarına zarar verip ormanı tahrip ettikleri için bir köy, toplu hâlde sürgün edilmişti.²³³

Yolsuzluk Önleme Sistemi: Müsadere

Suçlu bir kimsenin malının devletçe padişah adına zapt edilmesi veya kanunen yasaklanmış olan eşya ve mallara yine kanuna uygun olarak el konulmasına müsadere denilir.

Müsadere yönteminin Eyyubiler, Gazneliler ve Selçuklular gibi birçok Türk-İslam devleti ile Moğollar zamanında uygulandığı görülür. Müsadere sistemi sultanların otoritesini tehdit edebilecek derecede güç kazanan siyasi oluşumları etkisiz hâle getirmek, hazineye gelir sağlamak ve isyana teşebbüs, vatana ihanet, katl, yağma, rüşvet gibi ağır cürümleri cezalandırmak amacıyla uzun bir dönem sıklıkla uygulanmıştı. Bu sistem daha çok siyasi güç ve servet sahibi olan devlet ricalini hedef almaktaydı.

Osmanlının ilk dönemlerinde devlet malını zimmetine geçirenlerle isyancılara müsadere uygulanırdı.

229 Pakalın, M. Zeki; a.g.e.,Cilt:1, Sayfa: 14

230 Pakalın, M. Zeki; a.g.e.,Cilt:1, Sayfa: 23

231 Sertoğlu, Mithat; a.g.e., Sayfa: 302

232 Pakalın, M. Zeki; a.g.e.,Cilt:1, Sayfa: 447

233 Sevinç, Necdet; Osmanlılarda Soysa-Ekonomik Yapı, Kutsan, İst., 1978, Sayfa: 150

Müsadere yapılırsa da ilgili kişinin çoluk çocuğuna yetecek miktarda servet bırakılırdı. Bazen de yönetime yeni gelen padişah önceki padişahın müsadere ettiği malları sahiplerine verebilirdi.

Müsadereden dolayı devlet adamları varislerine mal bırakamayacaklarını bilirlerdi. Bu da dürüst davranmalarına vesile olmaktaydı.

Devlet adamlarının devlet mallarını zimmetlerine geçirmesi ve şüpheli mal birikimi müsadere sistemi sayesinde önlenmekteydi.

Müsadere genelde üst kadroya uygulanırdı. Çünkü onların mal biriktirmek için özel işlerle ilgilenmesi, hediye görünümü altında rüşvet alması veya makamının saygınlığını kullanarak mal biriktirmesi önlenmek istenmişti.²³⁴

Müsadere, sermaye birikiminin oluşumunu engelliyordu. XIX. yüzyıldan önce büyük sermaye birikimlerine gerek olmadığı gibi devlet adamlarının elinde büyük sermayelerin birikmesinin de iş dünyasına ne tür fayda sağlayacağı veya halkın güvenini ne derecede etkileyeceği de düşünülmelidir.

Ne yazık ki sermaye birikiminin zaruri hâle geldiği XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti (II. Mahmud) müsadere usulünü kaldırmıştı.

Emanet Millet

Rumeli'deki Hristiyan nüfus çokluğunu gören ve bundan ürken devlet adamlarının bunları cebren Müslüman etme fikrini ortaya atmalarına karşı, Şeyhülislam Zenbilli Ali Cemali Efendi, "Mademki onlar raiyetliği kabul etmişler. Dinimiz gereği onların can, mal ve ırzlarını kendi can, mal ve ırzlarımız gibi korumakla mükellefiz. Bu yolda onlara cebretmek, dinimize muhalifliktir." diyerek bu fikri sınırlandırmıştı.²³⁵

Yavuz'u da Durdururlar

Batılı aydınlar tarafından padişahlar yetkileri sonsuz, astığı astık, kestiği kestik insanlar olarak gösterilse de; durum hiç de öyle değildi. Padişahlar mevcut kanunlara uyarlardı. İcraatları şeyhülislam tarafından kontrol edilirdi. Bu konu ile ilgili verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesi Yavuz döneminde gerçekleşmişti. Bu dönemde 150 kişi kadı kararı olmadan padişah tarafından tutuklatılınca Zenbilli Ali

234 Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 6, Sayfa:371-383

235 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 383

Cemali, “Şer’e uygun hareket ediniz. Yoksa büyük azap sizi bekliyor.”²³⁶ diyerek padişahı uyarmış ve yaptığı hatadan dönmesini sağlamıştır.

Divan Yolu

İrk, dil, din, sınıf ve cinsiyet ayrılığı gözetilmeksizin herkes Divan-ı Hümayun’a başvurabilirdi. Kişi şahsi olarak da burada kendini savunabilirdi.²³⁷ Divan-ı Hümayun bir üst mahkeme gibi çalışırdı. Kadının verdiği kararın haksız olduğuna inanan kişiler veya yerel idarecilerin haksız uygulamalarından şikâyetçi olanlar Divan’a başvurabilirlerdi. Bu kişilerin yolculuk masrafları ve İstanbul’daki barınma ihtiyaçları dahi devlet tarafından karşılanırdı.

Önceki Türk-İslam devletlerinde de Divan-ı Mezalim vardı. Hükümdarın gözetiminde toplanan bu divana halk bütün meselelerini getirebilirdi. Halkın hükümdarın kontrolündeki divanlara gitme hakkının olduğunu bilen yöneticiler halka zulmetmemeye özen gösterirlerdi.

Hayvanların Korunması

II. Bayezıt döneminde hazırlanan (1502) İstanbul Belediye Kanunnamesi’nde, “İstanbul’daki kural ve kaidelerin uygulanıp uygulanmadığını kontrol eden muhtesiplerin (bir nevi zabıta) iş için kullanılan hayvanlara zulmedilip edilmediğinin gözetilmesi ve gerekenin yapılması”²³⁸ emredilmişti.

İtiraf

Bir Macar müsteşirinin söylediği bir söz var ki üzerinde çok düşünülmesi gerekiyor: “500 sene hâkimiyetleri altında yaşadığımız Osmanlılar, bize hayat hakkı tanımasalar ve günde bir gayrimüslim öldürselerdi, bugün Yunan, Sırp, Bulgar ve Romen halkından bahsedilemezdi.”²³⁹

Osmanlı Kadısı

Yıldırım Bayezid kadıların rüşvet almaya meyletmemesi için gelirlerini artırmıştı.²⁴⁰ Maddi bakımdan kadıların durumu iyileştirilmişti. Buna rağmen, Osmanlı’nın ilk dönemlerinde kimse kadı olmaya

236 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 384

237 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 395

238 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 402

239 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 432

240 Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İst. Cilt: 12, Sayfa: 429, 430

yanaşmazdı. “Kadılık cehennemden bir hasır yeridir.” diyerek bu işin vebalinden kaçınırlardı.²⁴¹

Kadılarının görev süreleri oldukça kısaydı. 3 yıl, 2 yıl veya 1 yıl kadar olurdu. Herhangi bir yerde görev süresi dolan kadı tekrar eğitime dönerek kendisini geliştirir veya başka bir yere tayin edilirdi. Bir yerde uzun süre kalmalarında yöre halkıyla daha fazla kaynaşacakları ve buna bağlı olarak da davalarda hissî olabilecekleri düşünülüyorlarından sık sık tayin edilirdi.²⁴²

Kadılar buldukları bölgelerin beylerbeyine veya sancakbeyine bağlı değillerdi. Yöneticilerin etkilerine girme ihtimali düşünülerek kadılar doğrudan merkeze bağlı kabul edilmişti. Bu şekilde hukukun bağımsızlığı sağlanmıştı. Davalıları mahkemeye getirmek veya verilen cezaları infaz etmek ise diğer yöneticilerin görevidi.²⁴³

Osmanlı Divan-ı Hümayunu aynı zamanda bir yüksek mahkeme gibi idi. Hakkında verilen kararı temyiz etmek isteyen veya davası taşradaki kadılar tarafından görülmeyen kişiler divana başvururlar ve davaları burada, Rumeli kazaskeri tarafından görülürdü.²⁴⁴

Cizye

Cizye, gayrimüslimlerden askerlik yapmadıkları için alınan bir vergidir. Islahat Fermanı'na kadar bilfiil uygulandı. Islahat Fermanı ile birlikte Hristiyanlara askerlik vazifesi getirildi. Askere gitmemelerine karşılık ise bedel ödeme usul kabul edildi. Kanunuesasi ile Hristiyanlara fiilî askerlik getirildi. Böylece cizye de tam olarak kalkmış oldu. Kadın, çocuk, sakat ve acizlerden cizye alınmazdı. Askerliğe uygun gayrimüslim erkeklerden, askerlik yapmamalarına bir bedel olarak alınır-
dı. Hristiyan veya Yahudi olan kimse Müslüman olursa cizye yükümlülüğü düşerdi. Osmanlı, cizyeyi fakirlerden 15, orta hallilerden 30, zenginlerden 45 akçe olarak almıştır.²⁴⁵

1402'de meydana gelen Ankara Savaşı sonucunda Selanik elden çıkınca, Osmanlı, orada ikamet eden gayrimüslimlere, o yıl için toplanan vergileri iade etmiştir.²⁴⁶

241 Pakalın, M. Zeki; a.g.e., Cilt:2, Sayfa: 120

242 Osmanlı Devleti Tarihi, Zaman, İst., 1999, Cilt: 2, Sayfa: 392

243 Osmanlı Devleti Tarihi, Zaman, İst., 1999, Cilt: 2, Sayfa: 393,394

244 Osmanlı Devleti Tarihi, Zaman, İst., 1999, Cilt: 2, Sayfa: 401,402

245 Pakalın, M. Zeki; a.g.e., Cilt:1, Sayfa: 297-302

246 Çolak İsmail; Yeni Dünya Düzeninde Osmanlı'yı Aramak, Kırkambar, İst., 2002, Sayfa: 29

Yavuz'un Sadrazamı Olmak

Yavuz, devlet adamlarının en küçük hatalarına bile tahammül edemez, gerekirse cezalarını idam olarak uygulardı. Bunu çok iyi bilen devrin sadrazamı Piri Mehmet Paşa sözü şaka yollu söyleyerek, “Hünkârım, eninde sonunda bir bahane ile beni de öldürteceksin. Bari bir gün evvel bu olsa da endişeden kurtulsam!” deyince, Yavuz, gülmüseddi. “Benim de burası hatırımdaydı. Lakin yerini tutacak bir adam bulamadım ki sadrazamlığı ona vereyim. Yoksa seni istediğine ulaştırmak kolaydır.” dedi.²⁴⁷

Dua Birliği

Ordunun maddi olarak -silah cephane ve asker sayısı bakımından-ileri seviyede olmasına önem veren Osmanlılar, manevi olarak da ordunun başarısı için dua birlikleri kurmuşlardır. Yeniçeri Ocağı'nda doksan dokuzuncu cemaat ortasında bulunan ve vazifeleri sabah akşam ordunun selamet ve muvaffakiyetine dua etmek olan bu dervişlere “hûkeşan” denilirdi.²⁴⁸

Diksiyon

Osmanlı sarayında papağanlara konuşma öğretmek için, papağanın karşısına büyükçe bir ayna konur. Aynanın arka tarafında konuşmalar yapılır. Papağan, bu sesleri karşısında duran kuşun (aynadaki görüntüsü) çıkardığını zannederek, konuşmaya çalışır.²⁴⁹

Haşmet'li Yemin

III. Mustafa zamanında Veziriazam Koca Ragıp Paşa devlet adamlarını toplamış; rüşvet alıp almadıklarına dair sorular sorup yemin etmelerini istemiş. Herkes yemin ettiği hâlde o dönemde devlet memuru olan Şair Haşmet yemin etmeye yanaşmamış, Ragıp Paşa, “Haşmet, yemine yanaşmıyorsun; sakın rüşvet almış olmayasın?” diye söylenince Haşmet, “Paşam, bana beş dakika müsaade ediniz. Eğer bunlar çatlamazlarsa ben de yemin edeceğim.” demişti.²⁵⁰

247 Uzunçarşılı Drd. Prof. Dr. İsmail Hakkı; Osmanlı Tarihi TTK Yayınları Ankara 1988 c:2 Sayfa 303

248 Sertoğlu, Mithat; a.g.e., Sayfa: 152

249 Pala,Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002, Sayfa: 52,53

250 Pala,Prof. Dr. İskender; a.g.e., Sayfa: 97

Marangoz Padişah

Sultan II. Abdülhamid, Amerika'da (Chicago) açılan dünya sergisine katılıp branşında birincilik alacak derecede usta bir doğramacı ve marangozdu. Alacağı zor kararlar arefesinde, yatıp kalktığı odanın bitişindeki atölyeye giderek Yüzbaşı Mehmet Efendi ile yazı masası, konsol, sehpa gibi büro malzemeleri yapar, eli işlerken zihni derin düşüncelere dalarmış.²⁵¹

Dömeke Savaşı'nda bacaklarından yara alan askerleri memleketlerine gönderirken, onlara kendi elleri ile yaptığı 150 adet bastonu hediye etmiştir.²⁵²

Darülaceze

II. Abdülhamid zamanında, sokaklarda dilenmekte olan kimsesiz çocukları, sakat erkek ve kadınları hem dilenme zilletinden kurtarmak hem de eğitim ve bakımlarını sağlamak üzere Darülaceze kurulmuştu. Çalışmaya güçleri yettiği hâlde dilencililiği meslek edinenler memleketlerine gönderilirdi. Darülaceze'ye alınan kişilerde din ve milliyet ayrımı yapılmazdı. Darülaceze'ye gelmeyip dilenmekte ısrar edenler ise hapisle cezalandırılırdı.²⁵³

Yerinde Adalet

Osmanlı Devleti'nde her eyalet ve sancakta XVI. asır sonlarına kadar "toprak kadıları" ismiyle seyyar kadılar bulunurdu. Böylece toprakla ilgili davalar yerinde çözülür ve köylülerin işleri kolaylıkla halledilirdi. Dolayısıyla da köylü toprağın asıl sahiplerine ve yöneticilere ezdirilmezdi.²⁵⁴

Bir Taşla

Suçluların bir kısmına hapis cezası yerine gemilerde kürek çekme cezası verilirirdi. Böylece hem kürek işi bedavaya getirilir hem mahkûmun cezaevinde atıl halde bulunması önlenir hem de cezaevlerinin masrafı azaltılırdı.²⁵⁵

---

251 Pala, Prof. Dr. İskender; a.g.e., Sayfa: 166

252 Pala, Prof. Dr. İskender; a.g.e., Sayfa: 167

253 Karaçam, Ali; a.g.e., Sayfa: 143,144

254 Karaçam, Ali; a.g.e., Sayfa: 32

255 Karaçam, Ali; a.g.e., Sayfa: 34

Saint-Jean Zindanı

Bodrum'un, Saint-Jean Şövalyeleri tarafından imar edilen kalesi (Saint Peter Kalesi), 1523'te Kanuni zamanında Osmanlı'nın oldu. Zindan kapısının üzerinde "Tanrının Bulunmadığı Yer" (Inde Deus Abest) yazılı idi. Yıkanmamakla ün salmış olan Saint-Jean şövalyeleri bu mekâna hamam (banyo) bölümü yapmamışlardı. Osmanlı zamanında da hapishane olarak kullanılan bu mekâna II. Abdülhamid bir Türk hamamı yaptırmıştı.²⁵⁶

Adamına Göre Zindan

Osmanlı zamanında kullanılan Tersane Zindanı'na gerektiğinde yabancılar da kapatılmıştı. XVI. yüzyılda Avusturya elçilerinden biri de bu zindana atılmıştır. Bu elçi cenebilerin kapatıldığı zindanların her birinin "kendine has küçük bir kilisesi ve mihrabı" bulunduğunu ve dinî ayinlerini rahatça icra edebildiğini söylemekteydi.²⁵⁷

Ekonominin Mührü

Osmanlı esnaf cemiyetlerinin mühürleri dört parça olarak yapılırdı ve bu parçalar vidalı bir sapın içine geçirilerek birleştirilirdi. Mührün her parçası, dört kişilik idare heyetinin bir üyesinde, mühür sapı da reiste dururdu; beş kişinin oybirliği olmayınca mühür kullanılamazdı. Bu şekilde hem suiistimallerin önüne geçilirdi hem de cemiyet üyeleri, mesuliyetli bir işte, "Benim reyim yoktu." diyerek inkâr yoluna sapamazdı.²⁵⁸

Bir Cenazeye Üç Namaz

Kanuni Sultan Süleyman'ın cenaze namazı üç defa kılınmıştır. İlk namazı, Macaristan'da Zigetvar Kalesi önündeki Türk ordugâhında, padişahın ölümü askerden saklandığı için, gizli olarak kılınmıştı. İkinci namaz, babasının cenazesini Belgrat'ta karşılayan yeni padişah II. Selim'in de katılımıyla Belgrat'ta kılınmıştı; bu namaza 20 bin kişi katılmıştı. Üçüncü namaz da İstanbul'da, Süleymaniye Camii'nin musalla taşı önünde kılındı.²⁵⁹ Bu namazı devrin büyük âlimi Şeyhülislam Ebussuûd Efendi kaldırmıştı.

256 Bekiroğlu, Prof. Dr. Nazan; Cümle Kapısı, Timaş, İst., 2003, Sayfa: 103,104

257 Bekiroğlu, Prof. Dr. Nazan; a.g.e., Sayfa: 106,107

258 Koçu, Reşad Ekrem; Tarihimizde Garip Vakalar, Doğan Kitap, İst., 2003, Sayfa: 118

259 Koçu, Reşad Ekrem; a.g.e., Sayfa: 119,120

Değirmencinin Horozu

Osmanlı kanunlarına göre değirmencilerin, müşterilerin un ve buğdaylarına zarar verebilir ve bu şekilde hak geçer düşüncesi ile tavuk beslemeleri yasaklanmıştı. Vakti öğrenebilmek maksadı ile sadece bir tane horoz beslemelerine müsaade edilmişti.²⁶⁰

Düyun-ı Umumiye

Bir devletin tam bağımsızlığını devam ettirmesi ve halkının huzur içinde yaşaması için ekonomik açıdan bağımsız olması şarttır. Bu durumun en acı örneği Osmanlı'nın son döneminde görülen Düyun-ı Umumiye İdaresi'dir. Osmanlı Devleti'nin dış borçlarının ödenmesini planlı bir şekilde yürütmek üzere 1881'de Düyun-u Umumiye İdaresi kuruldu. 1883'te ise bu idareye bağlı olarak, Fransızlar tarafından Reji Şirketi kuruldu. Osmanlı borçlarından dolayı tütün gelirleri bu şirkete devredildi. Böylece tütünün üreticiden alım ve satımı Reji Şirketi'nin eline geçti. Türk köylüsünün tütününü Reji Şirketi'ne satması şart koşuldu. Türk köylüsü tütününü ya düşük fiyatla Reji'ye veya kaçak yollarla iç piyasaya satmak zorunda kaldı.

Kaçakçılık denetimini, Osmanlı Devleti'nin güvenlik güçlerinin yapması gerekirken, Reji bu işi de kendisi yapmaya kalktı. Kaçakçılığı önlemek için 1887'de 3600 kişiyi istihdam ettiler. Bu sayı 1897'de 6700'e kadar çıkar. 1925 yılında kaldırılacak olan Reji Şirketi istihdam ettiği görevlileri aracılığı ile 1883-1908 yılları arasında 20 bin Türk köylüsünü kaçakçılık yaptıkları gerekçesi ile öldürdü. Bu sayı bazı kaynaklarda 60 bin olarak da verilmektedir.²⁶¹

Türk köylüsü tütününü Reji'nin verdiği fiyatın 3-4 katına satma imkânına sahipti ve alıcı bulabiliyordu. Reji ise tütünü alabilecek tek merci olma hakkına sahip olduğundan Türk köylüsünden tütünü en düşük fiyata almaya çalışıyordu. Durum böyle olunca da tütüncüler ürünlerini kaçak yollardan yabancı kişilere satmaya çalışıyordu. Reji'nin özel olarak kiraladığı korucular ile Türk köylüsü arasında çıkan sürtüşmeler sonucunda, 1883-1902 arasında 20.000'den fazla Türk köylüsü öldürülmüştü.²⁶²

Düyun-ı Umumiye 1923'te Lozan Antlaşması ile kaldırıldı. 7 Ekim 1912'den önce alınan borçlar Balkan Harbi sonucunda Osmanlıdan

260 Yıldız, Selim; Osmanlı, Nesil, İst., 2003, Sayfa: 42

261 Karasu, Ali Rıza; Zaman Gazetesi, 31,12,2003

262 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 10, Sayfa: 60

ayrılan veya toprak alan ülkelerle Türkiye arasında, bu tarihten sonra alınan borçlar da Lozan Antlaşması ile Asya'da ortaya çıkarılan yeni devletlerle Türkiye arasında paylaştırıldı.²⁶³

Borçlardan dolayı anlaşmazlık çıkınca 1928'de Türkiye, 1912 öncesi üzerine düşen borçlarının %62'sini sonrakilerin ise %76'sını ödeme-yi kabul etti. Böylece 1854-1914 arasında yapılan 42 dış borçlanmadan doğan 161.303.833 liralık borcun 107.528.462 lirasının ödenmesi kabul edildi.²⁶⁴ 1933'te yeni bir anlaşma daha yapılarak dış borç 78.349.417 liraya düşürüldü. Bu borcun 50 yıl içerisinde ödenmesi kabul edildi.²⁶⁵

İlk defa 1854'te alınmaya başlanan Osmanlı dış borçları 1954'te kapandı.²⁶⁶

Aşiret mektepleri

Aşiret Mektebi Hümayunu: Osmanlı Devleti'nde aşiretlere mensup çocukların eğitimi için II. Abdülhamid tarafından 1882'de İstanbul'da kurulmuş olan okuldu.²⁶⁷ Devlet sınırları içindeki Arap aşiretlerine mensup çocukların, daha sonra da diğer aşiretlerin çocuklarının kabul edildiği saraya bağlı özel bir eğitim müessesesiydi, aşiret mektebi. Bu mekteple aşiret reislerinin ve çocuklarının devlete bağlılığını artırmak ve devlet için faydalı hizmet vermelerini sağlamak amaçlanmıştı.²⁶⁸

Aşiret mektebi Avrupalıların Müslümanları Osmanlıdan koparmak için gösterdikleri faaliyetlere karşı alınan bir önlemdi.²⁶⁹ Aşiret mektebinin verdiği eğitim sayesinde Avrupalıların Araplar arasında yapacağı milliyetçilik propagandasının tesirsiz kalması hedeflenmişti.²⁷⁰

Aşiret mektebine Arnavutluk'tan ve Doğu Anadolu'dan da çocuklar alınmıştı.²⁷¹

Osmanlı'nın son dönemlerinde sayıları bin beş yüzü geçen azınlık ve yabancı okullarda okuyan çocuklar da okudukları okulun bağlı bulunduğu devlete karşı sempati besliyorlardı.

263 A.g.e. Cilt: 10, Sayfa: 61

264 A.g.e. Cilt: 10, Sayfa: 61

265 A.g.e. Cilt: 10, Sayfa: 61

266 A.g.e. Cilt: 10, Sayfa: 62

267 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 9

268 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 9

269 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 9

270 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 10

271 A.g.e. Cilt: 4, Sayfa: 10

AVRUPA TARİHİNDEN SAHNELER

Günümüz medeniyeti değişik toplumların ortak katkıları sonucunda ortaya çıkmıştır. Medeniyete katkısı olan topluluk ve fertlerin her birisinin tam olarak bilinebilmesi mümkün değildir. Bilinen bir şey var ki o da günümüz topluluklarından bazılarının uygarlığa yaptığı katkıları abartarak anlatması, bazılarının ise yapıp ettiklerini bile dile getirmemesidir. Daha da önemlisi bazı fert ve toplulukların başkalarının yaptıklarını sahiplenip kendileri yapmış gibi gösterip asıl kişileri inkâr etmeleridir.

Avrupa'nın bugün geldiği seviye gerçekten de takdir edilecek durumdadır. Orta Çağın karanlıklarından çıkarak bu seviyeye gelmesi alışlanacak bir durumdur. İslam dünyasının kendisini yeterli görerek ve yapabileceğinin en iyisini yaptığına inanarak heyecanını kaybettiği bir dönemde, Avrupa'nın İslam dünyasının yaptığı birikimi günümüze taşınması insanlık için faydalı olmuştur. Fakat yaptıkları çalışmaların ilham aldıkları yerlerin inkâr edilmesi bu başarıya gölge düşürmektedir.

Meselenin bir yönü de Avrupa'nın yegâne ilerleme sebebinin bilim-teknik olmadığıdır. Bilim ve tekniğe dayalı yatırımları yapmak, dünya ülkeleri ile bu konuda yarışabilmek için çok güçlü bir ekonomi gereklidir. Avrupa, Yeni Çağ başlarında başlattığı sömürgecilik faaliyetleriyle bir devletin 150-200 yılda biriktirebileceği sermayeyi 15-20 yılda biriktirmiştir. Avrupa'ya gelen tonlarca altın, gümüş ve çeşitli mücevherler, yapılacak her türlü yenilik ve bilimsel faaliyet için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Yine sömürülen ülkelere yok pahasına alınan hammaddeler işlenerek, aynı ülkelere çok pahalıya mamul madde olarak satılması ile de önemli bir finansal kaynak sağlanmıştır. Asya ve Afrika'dan kaçırılan insanlar köleleştirilerek karın tokluğuna çalıştırılmış bu şekilde de bedava işgücü temin edilmiştir.

Osmanlı Devleti'ni Avrupa ile kıyaslarken insaflı olmak gerekir, çünkü Osmanlı sömürgecilikle ilgilenmediği gibi, gerektiğinde ülkesinin

dışındaki bölgelere bile karşılıksız yardımlar göndermiştir. Bu durum, tarihî kayıtlarla sabittir. Meseleyi tek yönlü ele alıp da, “Osmanlı Avrupa’daki bilimsel gelişmeleri takip etmedi.” demek, haksız bir yargıdır. Osmanlı’nın Avrupa’nın gerisinde kalmaya başladığı dönemin de Yeni Çağ başlarına rastladığını unutmamak gerekir. Kaldı ki Osmanlı biraz geç de olsa bilimsel gelişmeler yönünden Avrupa’yı takip etmeye çalıştığı dönemlerde de, güçlenmemesi için bütün Avrupa, ona karşı düşmanca davranmıştır. Bazen doğrudan doğruya saldırmışlar, bazen de azınlıkları muşallat etmişlerdir. Zaten Avrupa’daki bütün gelişmelerin aynen Osmanlıya getirilmemesi için sıkı bir ambargo uygulandığı da unutulmamalıdır.

Avrupa’nın ekonomik ve bilimsel olarak kalkınmasında etkili olan sömürgecilik sadece bir dönem için geçerli değildir. Bazı yerlerin günümüzde bile hâlâ sömürüden tam olarak kurtulduğu söylenemez. Günümüzde de değişik maskeler altında sömürgecilik devam etmektedir.

Bu bölümde Avrupa’nın Orta Çağ dönemine ait bazı ilginç olaylara karşılaşacaksınız. Burada ilginç olan Orta Çağ karanlığında yaşananlardan ziyade Avrupa toplumunun bu karanlıktan kurtulmasıdır.

Aklın Dünyası

Orta Çağ Avrupalısı Dünya’yı bir tepsi gibi dümdüz düşünüyor ve Kudüs’ü de bu düzlüğün tam ortasında varsayıyordu. Bilinmeyen denizlere doğru yapılacak seyahatlerde dünyanın kıyısından düşüleceğine inanılıyordu.²⁷² Amerika, Avustralya, bazı adalar ve kutuplar Avrupalıların çizdiği haritalarda yoktu. Haçlı Seferlerinden itibaren Avrupalı’nın ufku açılmaya başladı. Seferler esnasında edindikleri tecrübeler ve İslam âlimlerinin eserlerinden yaptıkları tercüme bünde etkili oldu.

Çanlı Rasathane

XI. asırda meşhur âlim Cabir tarafından Sevilla şehrinde (Endülüs) bir rasathane yaptırılmıştı. Hristiyanlar şehri işgal edince bu rasathaneyi, -ne olduğunu bilmediklerinden- çan kulesi yapmışlardı.²⁷³

Kopernik Yasağı

Roma İmparatorluğu yıkıldıktan sonra başına buyruk yaşamaya başlayan kilise, eğitimden mahrum kalan halka, Hristiyanlığı ve bilimsel gerçekleri işine geldiği gibi anlatıyordu. Araştırmaya, deneye

272 Arnold, David; Coğrafi Keşifler Tarihi, Alan, İst. 1995, Sayfa: 14,15

273 Gürkan, Ahmet; İslam Kültürünün Garbı Medenileşirmesi, Zaman, Ankara, Sayfa: 210

ve gözleme yönelen insanlar, “kiliseye güvensizlikle” itham ediliyordu. Bazıları çok ağır cezalara çarptırılıyordu.

İslam âlimlerinin eserlerinden ilham alarak değişik bilimsel çalışmalar yapan, icatlara imza atan Avrupalı bilim adamları kilise tarafından dışlanıyordu. Bazıları büyücülükle, bazıları dinsizlikle, bazıları delilikle itham ediliyordu. Kilise örgütünün ak dediğine de kara demek her babayığidin harcı değildi. Kilise, Kopernik Teorisi üzerindeki yasağını bile 1822’de kaldırmıştı.²⁷⁴

Kim Daha Çağdaş

XII. yüzyıla kadar Avrupa’ya hâkim olan hastalıkların insanın içine giren şeytandan kaynaklandığı, bundan kurtulmak için rahibin dua ederek şeytanı kovması gerektiği şeklindeki anlayış Müslümanlar sayesinde değişmiş; hastalıklar için uygun olan tedavi usulleri uygulanmaya başlanmıştı.²⁷⁵

Büyücülerden ve akıl hastalarından bazıları da “içlerine şeytan girdiği veya ruhlarını şeytana kaptırdıkları” düşüncesiyle diri diri yakılmıştı. Bazılarının “içindeki şeytanın” çıkarılması için (?) kızgın demirlerle dağlandıkları görülür. Oysa aynı dönemlerde Anadolu’daki pek çok darüşşifada akıl hastaları, Kur’an okunarak, su sesi, ney sesi ve güzel kokularla tedavi edilirlerdi.

Kara Ölüm

1348-1349 yıllarında Avrupa’da meydana gelen veba salgınından dolayı nüfusun üçte birinden fazlası ölmüştür.²⁷⁶ Avrupa halkı çare bulmakta güçlük çektiği veba salgınına “kara ölüm” demişti.

Temizliğe dikkat edilmemesi bazı salgın hastalıkların yayılmasında da çok etkilidir. Orta Çağ Avrupasında yeni doğan çocuklar şarapla vaftiz edilir ve bundan sonra da vaftizinin bozulmaması için su ile yıkanmamasına özen gösterilirdi.

Bayıltan Pislilik

12. yüzyılda Paris sokakları her türlü pislüğün aktığı bir açık kanalizasyon hâlindeydi. 1185 yılında bir gün Fransız Kralı Phillip August, sokaklardaki kötü kokunun ağırlığından dolayı baygınlık geçirmişti.

274 Brown, J.A.C.; Beyin Yıkama ve İkna Metotları, Boğaziçi, İst., 1978, Sayfa: 15

275 İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 11, Sayfa: 223

276 Arnold, David; a.g.e., Sayfa: 17

Orta Çağda ve Yeni Çağın başlarında binlerce kişinin kalabildiği, yüzlerce odası olan Avrupa saraylarında tuvalet bulunmaması²⁷⁷ çok garipti.

1531 yılında çıkartılan bir kanunla evlere tuvalet yaptırmak ve tuvaletleri lağım çukurlarına bağlamak mecburiyeti getirilmişti.²⁷⁸

Lağım Çukurunda Biten Toplantı

Almanya'da Erfurt Şatosu'nda lağım, salonun altında bulunmaktaydı. İmparator Frederich Barbarossa başkanlığındaki, meclis 1183'te o salonda toplandığı sırada taban çöktü, sekiz prens ve birçok asilzade ile üç yüzden fazla şövalye lağıma düşerek boğuldu. İmparator ise pencereden atlayarak kurtulabildi.²⁷⁹

Avrupa'da Köle Olmak

Coğrafi Keşifler sonucunda, Avrupa'ya, sömürülen ülkelerden yüz binlerce insan köle olarak getirilmişti. Birkaç gün önce, özgürce yaşayan insanlar bir anda eşya gibi alınıp satılmaya başlanmıştı. Suçları neydi? Savaşa girmek mi, terörist faaliyette bulunmak mı, korsanlık yapmak mı? Hiç biri... Büyük devletlerin sömürgecilik yapmayı planladıkları bir coğrafyada doğmaktı tek suçları.

Orta Çağın Fransasında, kölelerin hakları o kadar kısıtlanmıştı ki köle ile evlenenler köle olma cezasına çarptırılıyordu.²⁸⁰ Yani, kölelikten çıkışın bütün yolları kapatılıyordu.

Fransa'da 1685 yılında çıkarılmış olan kanuna (Karalar Kanunu) göre, kaçan köle ya öldürülür ya da kölenin kulağı kesilirdi. Bu uygulama sadece zenci köleler için geçerliydi.²⁸¹

1767'de çıkarılan bir kanunla da siyahların Fransa'ya girmeleri yasaklanmıştı. Bu kanuna göre siyahlar adi ve hakir sayılmış, beyazlarla aynı haklara sahip olmaları uygun görülmemişti.²⁸² Kaderin cilvesine bakın ki bir zamanlar hakir gördükleri kölelerin torunları, şimdi, futbol sahalarında ve değişik spor dallarında Fransa'ya uluslararası başarılar getirmektedir. 2002 Dünya Kupası'nı kazanan Fransa Millî Takımı'nın asıl on birinde, dokuz tane futbolcunun sömürülen ailelerin çocuklarının

277 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1967, Sayı: 7, Sayfa: 40

278 Gürkan, Ahmet; a.g.e., Sayfa: 64

279 Gürkan, Ahmet; a.g.e., Sayfa: 65

280 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı'da Harem, OSAY, İst., 1997, Sayfa: 101

281 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 102

282 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 102

olması ne kadar gariptir. Biz zamanlar Fransa'ya girmeleri bile yasak olan zenciler sayesinde bugün Fransa, spor alanında sayısız başarılar elde etmiştir.

Kölelerin eşya gibi kullanıldığı İngiltere'de de Kraliçe Elizabeth (1558-1603) bizzat köle ticareti ile ilgilenmiş ve bu işi teşvik etmişti. Bir seferinde 47.146 köleyi Afrika'dan gemi ile getirtmişti.²⁸³

Pek çok bilimsel deney, yine köleler üzerinde denenmişti. Birçok köle bu deneyler sonucunda ya sakat kalmış ya da ölmüştü.

Akla Gelmeyen

Osmanlıyı büyük bir tehlike olarak gören Alman İmparatoru Şarlken, bütün Avrupa'yı Osmanlı üzerine yürütmeyi planlamaktaydı; fakat Martin Luther'in kilise örgütüne karşı başlattığı isyan Avrupa birliğini zedelemiş ve Şarlken'in ümitlerini suya düşürmüştü.²⁸⁴ Avrupa'nın Reform Hareketleri ile çalkalandığı bu dönemde Kanuni, Avrupa üzerine büyük bir sefer gerçekleştirmişti. Osmanlı ordusu bütün Avrupa'yı baştanbaşa geçtiği hâlde onun karşısına hiçbir güç çıkamamıştı. Fakat o büyük sultan hiçbir sivil insana da zarar vermemişti. Masum kanı akıtmamıştı. Onların elindeki varlığı toplamamıştı.

Asil Dost

Boğdan Beyi Stefan'ın ölüm döşeğindeyken evlatlarına vasiyet ve nasihatı: "Belki de yakında himayeye muhtaç olacaksınız. Asla Rus'a yanaşmayın; haindir sizi yok eder! Fakat kendinizi Osmanlılara emanet edin; âdil ve merhametlidirler."²⁸⁵

Anlayış Farkı

Sırp Krallığı, Osmanlı ile Macaristan arasında kalmıştı. Bir tarafı tercih etmek zorundaydılar. Sırp Ortodoks, Macarlar ise Katolik idiler. Macar Kralı Jan Hunyad ve Osmanlı Padişahı Fatih, Sırbistan'ı ele geçirmek istiyordu.

Sırp Kralı George Brankoviç, Macar kralına bir mektup gönderdi ve sordu: "Macarlar Türklere galip gelirse Sırp'ların mezhepleri olan Ortodoksluk hakkında ne gibi müsaadelerde bulunacaksınız?"

283 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 103

284 Tarih 2, MEB, 1993, Ankara, Sayfa:43

285 Çolak,İsmail; Yeni Dünya Düzeninde Osmanlı'yı Aramak, Kırkambar, İst., 2002, Sayfa: 33

Jan Hunyad'ın cevabı: "Sırbistan'ın her tarafına Katolik kiliseleri yapacağım ve Ortodoks kiliselerini yıkacağım." oldu. Sırp kralı benzer bir soruyu Fatih'e sorduğunda ise Fatih, Ortodoksların istedikleri yerde kilise yapımına müsaade edeceğini ve mezheplerini özgürce yaşayabileceklerini söyleyince Sırlar, kendileri gibi Hristiyan olan Macarları bırakarak Müslüman olan Osmanlıya katılmışlardır.²⁸⁶

Hangisi Memnun

İspanyollar Mursiye'yi zapt ettikleri zaman dönemin kralı X. Alfonso, büyük âlim Muhammed b. Ahmet el-Mursî'yi hizmetine alarak ona bir medrese inşa etti; bu âlim Müslümanlara, Hristiyanlara ve Yahudilere mantık, hendese, tıp, felsefe ve musiki dersleri okuttu. Kral, bu âlime Hristiyan olmayı teklif edince, "Tek Allah'a ibadet ederken dahi vazifelerimi öğrenmekten ve yapmaktan âciz kalıyorum. Üç tanrıya ibadet edersem hâlim nice olur." cevabını verdi.²⁸⁷

Çocuk Hakları

Eski Avrupa'da çocuklar acımasız bir şiddetin kucağında yaşıyorlardı. Ağır işlerde çalıştırılıyor ve pek çoğu iyi bir eğitim almaktan mahrum kalıyordu. Bu duruma isyan eden Fransız düşünür Montaigne, 1580'de ülkesinin çocukları için şöyle der: "Dayaktan sakatlanmış, sersem olmuş nice çocuklar vardır. Devletimizin kanunları niye bu işe karışmaz. Sanki bu sakatlar ve sersemeler bizim toplumumuzda yaşamıyorlar!"²⁸⁸

Teröre Taviz Verilmez

XIX. yüzyılın sonunda Fransa'nın Millet Meclisi Başkanı Charles Dupuy, soğukkanlılığı ile tanınmıştı. 9 Aralık 1893'te bir anarşist tarafından meclise bomba atılmış; yaralananlar olmuştu. Dupuy da yaralananlar arasında idi. Dupuy birkaç dakikada kendisini toparlamış, hafif bir öksürükle sesini kontrol etmiş ve meclise hitaben, "Beyler! Oturum devam ediyor!" demiştir.²⁸⁹ Dupuy bu hareketiyle devlet adamının anarşi ve teröre taviz vermemesi gerektiğini göstermiştir; çünkü anarşi ve terör, insanları yıldırarak ve tavizler kopararak amacına

286 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., Sayfa: 10)

287 Turan, Prof. Dr. Osman; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, Boğaziçi, İst., 1993, Sayfa:433

288 Karaçam, Ali; Osmanlı'yı Cihan Devleti yapan 150 Sır, Bilge, İst., 2001, Sayfa: 30, 31

289 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 3, Sayfa: 53

ulaşmaya çalışır. Teröre taviz verildiği müddetçe taviz, yeni tavizleri doğuracaktır.

Hazır cevap

I. Napolyon zamanında Fransız orduları Moskova'dan dönüyordu. Albay Klayiski komutasındaki bir alay yanlışlıkla Rus askerlerinin hatına girmişti. Birden bire Ruslarla karşılaşan Fransız Albay, soğukkanlılığını korudu. "Kimdir o?" sorusuna karşı, Rusça olarak, "Sus be şaşkın! Görmüyor musun biz Rus askeriyiz. Gizli bir göreve gidiyoruz." diyerek birliğini Ruslardan kurtarmayı başarmıştı.²⁹⁰ Albayın zekâsı ve bildiği yabancı dil onu ve askerlerini kurtarmıştı.

Toptan Satış

Orta Çağ Avrupasında derebeylerine ait bir toprakta karın tokluğuna çalışan köylüler toprakla birlikte kiralanır ve alınır satılırlardı.²⁹¹

Orta Çağ karanlığını yaşayan Avrupa halkının Osmanlı hâkimiyetine girmek istemesinin bir sebebi de bu tür uygulamalardı; çünkü halk, yaşadıkları hayat ile Osmanlı egemenliği altında olanların yaşadıkları hayatı mukayese ediyorlardı. Osmanlıya karşı gelen halk değil, tahtlarından olmak istemeyen zalim yöneticilerdi.

Kimseler Görmesin

Hollanda Autricht Üniwersitesi'nde Doğu Dilleri Profesörü olan Hadrian Reland(öl. 1718) İslamiyet'le daha iyi mücadele edilmesini sağlamak amacıyla İslam dini ile ilgili objektif bir kitap yazar. Kitapta, İslam gerçeği tarafsız olarak anlatılır. Ancak halk kitlelerince İslamiyet'e geçenlerin olacağı endişesi ile İslamiyet'le mücadele edecek kitap da yasaklanır.²⁹²

Kasıtlı Hatalar

Kur'an-ı Kerim 1143'te Pampeluna Başpapazı İngiliz asıllı Robert de Conton tarafından Latinceye çevrildi. Bu çeviriler İslam'ı kötü göstermek için kasıtlı hatalarla doluydu. Yıllarca Avrupa'da halk tarafından bu yanlış çeviriler okundu.²⁹³ Halk bir papazın Latinceye çevirdiği Kur'an'a göre İslamiyet'i tanıyordu.

290 Bilgisever, Evrim; Savaş ve Hile, Işık, İst., 1992, Sayfa: 27

291 Zaporozhets, N.; Svanidze, A.; Tarihte ve Mitolojide İsyân, Yurt, Ankara, 2002, Sayfa: 62

292 Zakzûk, Prof. Dr. M. Hamdi; Oryantalizm, Işık, İzmir, 1993, Sayfa: 23, 24, 25

293 Sızıntı, Sayı: 195, Sayfa: 126

Çek(tirilen)ler

Almanlar 1620'de Çekleri egemenlikleri altına aldı. Çek dili ve kültürünü unutturmak için kütüphaneleri yaktılar, 40 bin kadar aydını yurt dışına sürgün ettiler; Çek dilinin konuşulmasını yasakladılar ve XX. yüzyıl başlarına kadar Almancadan başka bir dil kullanılmasına izin vermediler.²⁹⁴

Etme Bulma Dünyası

Fransız İhtilali, haksızlığa, eşitsizliğe, zulme karşı çıkmıştı; fakat aradan çok zaman geçmeden ihtilali çıkaranlar da zalimleşti. Öfkelerine kapılarak suçlu-suçsuz demeden kendilerine göre sakıncalı gördükleri herkesi öldürmeye başladılar.

İhtilali yapanların demokrasi, insan hakları, özgürlük, laiklik türü söylemleri vardı; fakat davranışları farklıydı. Kişilerin en temel hakkı olan yaşama hakkını ellerinden alıyorlardı. Kral da idam edilenler arasındaydı. Ne gariptir ki kralı idama götüren Danton ve Robespierre de giyotinde idam edilmişti. Halk önce kralı alkışlamış, ardından kralı idam edenleri alkışlamış, en sonunda da kralı idam edenlerin, idamını gerçekleştirenleri alkışlamıştı. Kısaca, önce alkışlamışlar, sonra öldürmüşlerdi.

Sırp İsyanı

Sırlar yüzlerce yıl Osmanlı idaresinde yaşamışlardı. Avrupa'nın karanlıkta boğulduğu bir dönemde Osmanlı ülkesindeki Sırlar dünyanın en büyük devletinin sınırları içinde insan gibi yaşama şerefine erişmişlerdi. Fakat Fransız İhtilali'nden sonra başlayan "milliyetçilik" dalgası ve Osmanlıyı parçalamak isteyen batılı devletlerin kışkırtmaları Sırları da isyan kervanına katmıştı. Sırlar, kendilerine yüzyıllardır sahip çıkan efendilerine isyan etmiş ve Rusya'nın desteği ile bağımsız bir devlet kurmuşlardı.

Sırp isyanları 1804'te başlamıştı. Sırp İsyanı'nın elebaşı Kara Yorgi adında bir domuz tüccarıydı. Anne ve babasını bile öldürtecek kadar acımasız olan Kara Yorgi'yi de kendisine bağlı bir subay öldürmüştü.

Kara Yorgi'den sonra yönetime Kara Yorgi'yi öldüren Miloş Obrovich gelmiştir. O da oğlu Aleksandr lehine tahtından feragat etmiş, Aleksandr ise 1903'te bir askerî darbe sonucu öldürülmüştü, hem de

294 Armağan, Mustafa; a.g.e., Sayfa:143

sarayındaki gizli bölmesinde bulunarak... Telaşlı bir şekilde kapandığı gizli bölmenin kapağını tam olarak kapatmaması subaylardan birinin Aleksandr'ın saklandığı yeri fark etmesini sağlamıştı.

Mussolini

İtalya'nın Trablusgarp'taki (Libya) sömürgeciliği 1912 yılında başlamıştı. İtalyanlar bölgeyi ellerinde tutabilmek için türlü zulüm metotları kullanmışlardı.

Mussolini, Trablusgarp halkını yıldırabilmek için ilginç bir metot uygulamıştır. İtalyan birliklerini vahalara ani baskınlar yaptırarak kabilelerin başkanı olan şeyhleri kaçırmıştır. Kaçırılan şeyhler uçağa bindirilip, kabilesinin yaşadığı köyün üzerine getirilip çadırların arasına atılmıştır. Liderlerinin başına gelenleri ve parçalanan cesetleri gören halk İtalyanlara karşı gelmekten korkmaya başlamıştır.²⁹⁵ Bunları yapan Mussolini'yi yıllar sonra kendi partizanları suikastla öldürmüşlerdir.

Haçlı Seferleri

Haçlı Seferleri 1096-1291 yılları arasında meydana gelmiştir. İlk bakışta dinî nitelikli görünen bu seferlerin temel sebepleri: Türklere karşı destek arayan Bizans'ın siyasi güç kazanma, fakirleştirilmiş Avrupa halkının ekonomik avantajlar elde etme, papalığın ise Ortodokslar üzerinde nüfuz kurma gayesinden başka bir şey değildi. Haçlı Seferleri, doğu dünyası ve insanlık değerlerini kaybetmemiş Avrupalılar tarafından, nefretle kınanmıştı. Ortaya konan zulümden ne dünün ne de bugünün bütün Avrupa toplumu sorumlu tutulabilir. Kaldı ki seferlere katılanların çoğu kendi toplumuna da zulmeden ve onlar tarafından da dışlanan insanlardı. Maalesef, bu gün bile bir kritiğe tâbi tutulsa Haçlı Seferleri benzeri çapulcu seferlerine katılacak binlerce insan, yani insanlıktan uzaklaşmış varlıklar bulunabilir.

Tanrıdan Mesaj Almış (!)

Haçlı Seferlerinin tertipleycilerinden Pierre Lermite, tanrının kendisiyle görüşüp İsa'nın mezarının (Kudüs) Müslümanlardan temizlenmesi gerektiğini ve Müslümanlara karşı savaşılması gerektiğini söylediğini ileri sürüyordu.²⁹⁶ Bu insan, eğitimden mahrum edilerek cahil

295 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 4, Sayfa: 20

296 Nomiku, H. A.; Haçlı Seferleri, İletişim, İst., 1997, Sayfa: 22

bırakılmış binlerce insanı peşine takmayı başarmıştı. 1096 yılında başlayan I. Haçlı Seferinin ilk birlikleri böylece oluşmuştu.

Asker Çocuklar

Papa, seferlere katılanlara zafer vaat etmişti. İlk dört seferde istedikleri başarıyı elde edemeyenler bu başarısızlığın sebebini papaya sorduklarında ondan, “Sizler günahkâr insanlarsınız; seferlere günahsız kişiler katılmalı.” cevabını almışlardı. Papanın bu yaklaşımı seferlere 12-13 yaşlarındaki çocukların gönderilmesinde etkili olmuştu.

1212’de (V. Haçlı Seferi) Fransa’da Etienne adlı bir Fransız çocuk İsa’yı (a.s.) gördüğünü ve kendisini kutsal toprakların kurtarılması için elçi tayin ettiğini iddia ederek binlerce çocuğu peşine taktı. Bu çocukların çoğu, daha İtalyan limanlarına inemedi, uzun yolculuğa dayanmadan öldü. 7 gemi dolusu çocuk (bazı kaynaklarda bunların sayısının 17-18 bin civarında olduğu yazılmaktadır.) kutsal toprakları kurtaracaktı. Gemilerin iki tanesi battı. Sağ kalanlar ise gemiciler tarafından İskenderiye’de köle olarak satıldı.²⁹⁷ O zamanın papasının müthiş(!) fikriyle binlerce masum çocuk ölmüştü. O zamanın Avrupalısını bu tür insanlar yönlendiriyordu.

Perşembenin Gelişi

I. Haçlı Seferi için Almanya’dan yola çıkanlar seferler esnasında günahlardan arınacaklarına inanıyorlardı. Bundan dolayı da günah işlemekten de çekinmiyorlardı. Yol boyunca türlü türlü hayâsızlıklar sergilediler, cinayetler işlediler. “Müslümanlarla savaşmadan önce, Yahudileri yok etmek lazımdır.” deyip yolda karşılaştıkları Yahudileri toplu hâlde öldürdüler.²⁹⁸ Alman şehirlerindeki Yahudi dükkânlarını yağmaladılar, havralara sığınan Yahudileri bile öldürdüler.²⁹⁹

Eğitimden yoksun bırakılan, papazlar tarafından dinden çıkarılabilen, günahları para karşılığında bağışlanabilen (endülüjans) ve kilise tarafından ahireti belirlenebilen insanların, Haçlı Seferlerine din adamları tarafından sevk edilmesini ve Avrupa’dan ayrılır ayrılmaz ahlak dışı davranışlar göstermelerini normal karşılamak gerekir. Baskı altından ve içten yaşamadıkları bir dinden kurtulmanın rahatlığını ve sersemliğini yaşamışlardı. Müslümanları tanıdıktan sonra bazıları din

297 Brown, J.A.C.; Beyin Yıkama ve İkna Metotları, Boğaziçi, İst., 1978, Sayfa: 248

298 Sızıntı, Sayı: 170, Sayfa: 67

299 Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 4-5, İst., 2000, Sayfa: 165,166

değiştirmişlerdi. III. Haçlı Seferi esnasında Fransa Kralı Lui'ye bağlı askerlerden yaklaşık 3000 tanesi Müslüman olmuştu.³⁰⁰

Atların Attıkları

I. Haçlı Seferi öncesinde öncü birlik olarak sayıları 20.000 kadar olan bir çapulcu sürüsü geldi. Etrafı yağmalayan, Müslüman, Hristiyan ayrımı gözetmeden öldüren bu caniler, İznik civarında Türklerle karşılaştı. Önde atlıları, arkada yayaları vardı. Türk okçuları bu durumu göz önünde bulundurarak sürekli olarak atlara nişan aldı. Yaralanan atlar ürküp kaçmaya başladılar. Geri dönen atlar, büyük bir izdihama sebep oldular. Sürücülerini düşen atlar sürücülerini ve yaya askerleri ezerek geçtiler. Canını kurtarabilenler İstanbul'a kendilerini zor attılar.³⁰¹

Kan Deryası

I. Haçlı Seferi'nde Haçlılar, Kudüs'te yaklaşık 40.000 Müslüman'ı katlettiler. Gödofroi de Buygon, Papa II. Urban'a yazdığı mektupta: "Kudüs'te bulunan bütün Müslümanları katlettik; malumunuz olsun ki Süleyman Mabedi'nde atlarımızın diz kapaklarına kadar Müslüman kanına batmış olarak yürüyoruz." diyordu.³⁰² Bu sahnelerin günümüzün çağdaş dünyasında bile aynen sürmesi insanlığın sandığımızın aksine gelişmediğini mi gösteriyor acaba?

Yine bu seferlerde Müslümanlara yardım ettikleri gerekçesiyle Yahudiler de bir binanın içine toplatılarak diri diri yakıldılar.³⁰³

Urfa ve Antakya'yı alırken dindaşları olan Hristiyanları dahi, bile bile öldürdüler.³⁰⁴

Ne İçin Gelmişlerdi

Kudüs ve civarını işgal eden Haçlılar altın, gümüş ve değerli taşların peşine düşmüştü. "Müslümanlar kurnazdır, değerli takıları yutarak saklamışlardı." diyerek öldürdükleri Müslümanların cesetlerini parçalayarak içlerinde değerli takılar arıyorlardı.³⁰⁵ Seferlere çıkışlarının asıl sebepleri de böylece ortaya çıkmış oluyordu.

300 Gürkan, Ahmet; İslam Kültürünün Garbı Medenileşirmesi, Zaman, Ankara, Sayfa: 352

301 İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt: 14, Sayfa: 525-545

302 Kotan, Necati; Tarih Fıkraları, M.E.B., İst. 1988, Sayfa: 80

303 İslam Ansiklopedisi, a.g.e., Sayfa: 525-545

304 Sızıntı, Sayı: 170, Sayfa: 68

305 Zaporozhets, N.; Svanidze, A.; Tarihte ve Mitolojide İsyân, Yurt, Ankara, 2002, Syf.:75

Haçlı Seferleri, Kudüs'ü Müslümanlardan alma düşüncesi ile başlatılmıştı. Fakat bu sebep pek tutarlı görünmemektedir; çünkü Kudüs 637 yılından beri Müslümanların elindedir. 637 yılından 1096 yılına kadar Kudüs'ün Müslümanların elinde olduğu bilinmemekte midir? Kudüs'ü kurtarmak için gelen insanların Urfa, Antakya ve Kıbrıs'ı, Hristiyan halkı dâhi öldürerek ele geçirmesi, buralarda devlet kurması ve 1204 yılında Rumların öldürülerek İstanbul'u yağmalaması düşündürücüdür. Din adına geldiklerini söyleyen insanların kendi dindaşlarını öldürmeleri nasıl izah edilebilir?

Günümüzde de bazı devletlerin terörle mücadele etme görüntüsü altında başka ülkelere saldırması, masum insanları; çocuk, kadın, ihtiyar, hasta demeden öldürmesi; kendilerine teslim olmuş olanlara bile işkence etmesi düşündürücüdür. Belki de tek fark var; o günlerde değerli mücevherler uğruna gelenler bu gün petrol veya başka ekonomik değerler uğruna geliyorlar. Elllerinde bulundurdukları sınırsız iletişim imkânı ile de yaptıkları zulmü haklı göstermekten geri durmuyorlar.

Ayasofya'ya Atlılar Girdi

IV. Haçlı Seferi (1204) esnasında Haçlılar, Ayasofya'ya atları ile girdiler. Kutsal kitapları ve eşyaları yerlere atarak üzerlerinde tepinip şarkılar söylediler. Diz çökerek kendilerinden merhamet dileyen, kadın, ihtiyar ve çocukları öldürdüler.³⁰⁶

Haçlıları, -kendilerine yardım edecekleri ümidiyle- harekete geçiren Bizans da onların zulmünden fazlası ile nasibini almıştı. İstanbul'da binlerce masum insanı öldüren Latinler 1204'te yönetimi ele geçirmişlerdi. 1261 yılına kadar İstanbul, Latinler tarafından yönetilmişti.

Katolik Latinlerin 1204'te İstanbul'u işgal ettiklerinde Bizans halkına yaptıkları zulmü kınarcasına, batılı bir yazar, bu zulmü yapanları Bizans'la değişik zamanlarda mücadelelere girmiş olan Müslümanlarla karşılaştırıyor ve "Onlar hiç olmazsa kadınlarımıza tecavüz etmiyorlardı, Ahaliyi sefalete uğratmıyorlardı, onları sokak ortasında anadan doğma soymuyorlar, açlıkla ve ateşle yok etmiyorlardı. Buna rağmen, dinimizi paylaşan Hristiyanlar, işte bize bu muameleyi yaptılar!"³⁰⁷ diyordu.

306 İslam Ansiklopedisi, a.g.e., Sayfa: 525-545

307 Bailly, Auguste; Bizans Tarihi, Cilt: 2, Tercüman, Sayfa: 376

Kudüs'ün geri alınışı

Selahâddin Eyyubi 1187 yılında yaptığı Hittin Savaşı sonucunda Haçlılardan Kudüs'ü geri almayı başardı. Fakat o, Haçlıların yaptığı taşkınlıkların hiçbirisini yapmadı. Yahudilerin Kudüs'te yerleşmesine müsaade etti,³⁰⁸ hiçbir Hristiyan'a kötü muamelede bulunmadı,³⁰⁹ Kudüs'ten gitmek isteyen işgalcilere eşyalarını taşıyabilmeleri için vasıtalar bile verdi. Parası olmayan esirlerin fidyelerini ödedi.³¹⁰ İnsanlıktan nasibi olmayanlara insanlık dersi verdi. Gerçi ders, anlayan için bir anlam ifade eder. Ders almış olsalardı, bundan sonra Haçlı Seferleri olmamalıydı.

Coğrafi Keşifler

XV. yüzyılın sonlarında İspanya ve Portekiz tarafından başlatılan Coğrafi Keşiflerin insanlık açısından faydalarını inkâr edemeyiz, fakat keşifleri başlatanların amacı pek masum değildi. Çoğu ya kendi için veya desteğini gördü devletin çıkarı için hareket ediyordu. Amaçları uğruna masum insanları öldürmekten çekinmiyorlardı. Bu keşifler, dünya haritasını baştanbaşa değiştirdi. Fakat dünyada eşi görülmemiş yağmacılığın ve istismarın en büyüğü sergilenerek.³¹¹

Avrupalıların ilk keşif seyahatlerine esin kaynağı, Afrika ve Asya'nın zenginlikleriydi.³¹² Keşifleri yönlendiren kralları, keşfedilen yerlerden ziyade oralardan gelebilecek zenginlikler ilgilendiriyordu. "Keşif" adı altında gidenlerin fikirleri de çok farklı değildi. Örneğin, Francisco Pizarro, 1533'te Peru'yu fethettiğinde, "Ben buraya altın elde etmek için geldim." demişti.³¹³ Pizarro emellerini açıkça söylemesi ile tebriki hak ediyor. Keşke, bu gün de hiçbir tutarlı sebep göstermeden başka ülkelerin topraklarını işgal edenler, gerçek amaçlarını dünya kamuoyuna açıklayabilme erdemine sahip olabilselerdi.

Al Gülüm Ver Gülüm

Kenya'nın babası sayılan Joma Kenyatta, "Misyonerler geldiği zaman bizim toprağımız onların İncil'i vardı. Bize 'Gözleriniz kapalı dua

308 İslam Ansiklopedisi, a.g.e., Sayfa: 525-545

309 Nomiku, H. A.; a.g.e., Sayfa: 47

310 Nomiku, H. A.; a.g.e., Sayfa: 48

311 Çankırılı, Ali; Batıda İlmî Skandallar, Feza, İzmir, 1993, Sayfa: 23

312 Arnold, David; Coğrafi Keşifler Tarihi, Alan, İst. 1995, Sayfa: 23

313 Arnold, David; a.g.e., Sayfa: 46

etmelisiniz.’ dediler. Gözlerimizi açtığımızda ise onların toprakları, bizim ise İncil’imiz vardı.” demiştir.³¹⁴

Misyonerlerin faaliyetlerine karşı Müslümanların, tedbir almamasının sebebini onlardan kötülük beklememelerinde veya misyonerlerin sinsî davranışlarında aramak gerekir. Bağımsızlığa kavuşmadan önce Kongo’da yabancı uyruklu 15.000 kadar misyonerin ateşli bir çalışma içindeyken Müslümanların bir tek cemiyetinin bile olmaması³¹⁵ gariptir. Güney Afrika’da Hollanda’nın reformist kilisesi, Hristiyanlığı yaymak uğruna yılda 1 ila 2 milyon arasında değişen meblağda sterlin sarf ederken zengin Müslümanların, aynı dönemde, İslam daveti için ciddi bir harcamasının olmaması³¹⁶ düşündürücüdür. Diğer İslam ülkelerinde de durum bundan çok da farklı değildir.

İnsan Avcıları

Sömürgeciler, zamanla, köle ticaretinde de büyük paralar olduğunu keşfettiler. Ele geçirdikleri ülkelerdeki hür insanları da kaçırarak köleleştirdiler. Bu iş için yerli işbirlikçileri kullanmayı ihmal etmediler.

Portekizliler XV. Yüzyılda Batı Afrika sahillerinden taarruzlar yaparak hür insanları toplayıp köle olarak Avrupa’ya götürmüşlerdi. 1450-1500 yılları arasında yaklaşık olarak 150.000 kişi Afrika sahillerinden köle olarak Avrupa’ya taşınmıştı.³¹⁷ Bu sayı azımsanacak gibi değildi, bu gün orta büyüklükte bir şehrin nüfusuna denkti. Afrika’dan köle toplama işini ilk defa Portekizliler başlattı. Bu iş için özel gemiler yapılmıştı. Zincirlerle birbirine bağlanan insanlar balık istifi hâlinde gemilere atılıyordu. Soğuğa ve sıcağa karşı hiçbir korumaları yoktu. İşlerinden hasta olanlar, yaralı olanlar, sakat olanlar denize atılıyordu. Bunlar taş değildi, kereste değildi, fıçı değildi; insandı...

Soykırım

Sömürgeciler 25 milyon civarında olan Orta Meksika nüfusunu 1600’lü yıllara kadar 1 milyona düşürdüler.³¹⁸ Bu gün bile pek çok ülke nüfusunun 25 milyonu aşmadığını göz önünde bulundurduğumuzda sömürgeci Avrupalıların yaptığı katliam daha iyi anlaşılır.

314 Kocaoğlu, Prof. Dr. Mehmet; Petro-Strateji, Türkeli, Ankara, Sayfa: 86

315 Halil, İmadüddin; Afrika Dramı, İnsan, İst., 1985, Sayfa: 67

316 Halil, İmadüddin; a.g.e., Sayfa: 67

317 Arnold, David; a.g.e., Sayfa: 63

318 Arnold, David; a.g.e., Sayfa: 89

Ne gariptir ki dün sömürgecilikle insanların en temel haklarına saldıranlar bugün insan haklarının, demokrasinin, her çeşit hürriyetlerin en ateşli savunucuları olmuşlardır.

Çalışmadan Kazanmak

İspanyollar Amerika'ya gittiklerinde önce yerlileri öldürdüler. Elde ettikleri topraklarda çalışmayı göze alamayınca da Afrika'dan binlerce insanı, topraklarında çalıştırmak için Amerika'ya getirdiler. Yerli halkın hakları hiçbir zaman göz önünde bulundurulmadı.³¹⁹ Bu gün Amerika'da bulunan zenci nüfusun geneli Afrika'dan kaçırılıp köle olarak kullanılan mazlum insanların torunlarıdır.

Kristof Kolomb

Kristof Kolomb, Portekiz'den çıkıp sürekli batı yönünde gittiğinde Hindistan'a ulaşacağına inanıyordu.³²⁰ Kolomb, sürekli batı yönünde giderek Amerika'ya ulaştı. Fakat burayı varmak istediği Hindistan zannetti. Amerika'nın yeni bir kıta olduğunu 1507'li yıllarda Ameriko Vespuçi anladı.

Kristof Kolomb, 1492, 1493, 1498 ve 1502 yıllarında Amerika'ya sefer yaptığı hâlde buranın yeni bir kıta olduğunu anlayamamış ve Hindistan'a gelip gittiğini zannetmiştir. İlk seferi esnasında tayfasında isyan emareleri görülünce, Müslümanların kitaplarından okuduğuna göre buldukları yerlerde bir kara parçası olduğuna yemin etmiştir.

Kolomb, 1502'de Jamayka yerlileri ile savaşa tutuşmuştu. Barutları bittikten sonra Kolomb, adamlarına yakın muharebe silahlarını kullanmalarını söyledi. Yerliler ateşli silahlar sustuktan sonra Kolomb'un adamlarına karşı üstünlük sağlamaya başlamıştı. Kolomb'un adamları dağılma emareleri gösteriyordu. Kolomb, Alman astronomu Johann Müller tarafından hazırlanan ve Ay'ın tutulma tarihlerini de içeren astronomi kitabını sürekli olarak yanında taşıyordu. Bu kitaptan ilham alarak birden bire aklına bir kurnazlık geldi. Yerlilere. "Savaşı bırakmazsanız Ay'ı karartacağım. Size çok zarar verecek daha başka işler yapacağım." dedi. Ertesi gün Ay tutulması yaşandı. Kolomb, yerlilerin elinden kurtulduğu gibi onların saygısını ve bağlılığını kazanan bir adam oldu.³²¹

319 Arnold, David; a.g.e., Sayfa: 83

320 Keşifler Ansiklopedisi, Tercüman, Sayfa: 6

321 A.g.e., Sayfa: 17

Amerika yerlileri vücutlarını kırmızının değişik tonlarından boya- larla boyamışlardır. Avrupalı sömürgeciler onlara bu hâllerinden dola- yı “Kızılderili” adını vermişlerdir, yoksa derileri kızıl değildi.³²²

Kolomb, son seferinde isyan eden tayfası tarafından gemi ambarına hapsedilmiş olarak İspanya’ya döndü. Altın ve baharat yerine, birkaç adi eşya ve birkaç esirden başka bir şey getirmemesi onu gözden düşür- müştü. Sonuçta inkisar ve sefalet içinde öldü.³²³

Sivri Para

James Cook, Tahiti’ye gittiği dönemde buradan Venüs’ün Dün- ya ile Güneş arasından geçişini izlemişti. Tahiti yerli halkı demir çiviye çok önem vermişti. İlk defa gördükleri bu malzeme onlar için apayrı bir değer ifade eder olmuştu. Cook’un adamları ellerin- de bulundurdıkları demir çivileri vererek Tahiti yerlilerinden iste- dikleri malları alabiliyorlardı. Çivi, burada para yerine kullanılır olmuştu.³²⁴

James Cook Avustralya’ya geldiğinde(1770’li yıllar) buradaki yerli- lerin nüfusu yaklaşık olarak 400 bin civarındaydı. Bölgede sömürgeci- lik arttıkça yerlilerin sayısı 30 binlere kadar düşmüştü.³²⁵

Avustralya’da XIX. Yüzyıl ortalarına kadar dışarıdan gelenlerin nü- fusu 100 bini aşmadı. 1851’de kıtanın batısında altın madeni bulunun- ca Avustralya’ya hızlı bir şekilde göç başladı. 40 yıl içinde dıştan ge- lenlerin sayısı 4 milyona ulaştı.³²⁶

Cook, Avustralya’nın İngiltere’ye ait olduğunu ilan ettiğinde yerli- lerin olumsuz bir tepkisi olmadı. Koskoca kıta tek kurşun bile atılma- dan İngiltere’ye bağlanmıştı.³²⁷

---

322 A.g.e, Sayfa: 15

323 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 30

324 Keşifler Ansiklopedisi, Tercüman, Sayfa: 167

325 A.g.e, Sayfa: 175

326 A.g.e, Sayfa: 175

327 A.g.e, Sayfa: 176

YAHUDİ TARİHİ

Toledo Konsülü

694 yılında İspanya'da 17. Toledo Konsülü toplandı. Konsülde kralın isteği doğrultusunda karar alındı. Daha önce, gayrimenkul bulundurmaktan, ticaretten ve gemicilikten men edilmiş Yahudiler, köle ilan edildi; malları müsadere edildi ve çocukları, Katolikliğe göre yetiştirilmek üzere ellerinden alındı.³²⁸

Oysa Endülüs Emevi Devleti'nde Hasday İbn Şarput adında bir Yahudi, vezirliğe kadar yükselmiş, yabancı devletlerle antlaşma dahi imzalamıştır. Din değiştirmesi için hiçbir baskı yapılmamış o da kendi dininde kalmıştı.³²⁹ Endülüs Emevi Devleti Yahudilere en iyi şekilde sahip çıkmış ve onlara gereken değeri vermişti. İnsana insan olduğu için değer veren bir medeniyetten zaten başka bir davranış da beklenemezdi.

Engizisyon Zulmü

İspanya'da 1481-1490 yılları arasında 2000 Yahudi, Engizisyon Mahkemeleri tarafından diri diri yakılmıştır.³³⁰

Kral Ferdinand ve Kraliçe İsabella, 31 Mart 1492'de ülkelerinden bütün Yahudilerin kovulması için ferman çıkarmıştı.³³¹ Hristiyanlığı kabul etmeyen bütün Yahudilerin dört ay içinde Kastilya sınırları dışına çıkması; buna uymayanların öldürüleceği ve mallarına el konulacağı duyurulmuştu.³³² 1496 yılına gelindiğinde İspanya'da bir

328 Eroğlu, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; Osmanlı Devleti'nde Yahudiler, Andaç, Ankara, 2003, Sayfa: 37

329 Eroğlu, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; a.g.e., Sayfa: 41

330 Eroğlu, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; a.g.e., Sayfa: 48

331 Eroğlu, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; a.g.e., Sayfa: 50

332 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., Sayfa: 67

tane bile Yahudi kalmamıştı. Bunun üzerine papa, Kral Ferdinand ve Kraliçe İsabella'yı gösterdikleri başarıdan (!) dolayı mükâfatlandırmıştı.³³³

Osmanlı Şefkati

II. Bayezid zamanında İspanya'dan getirilerek Edirne, İstanbul ve Selanik'e yerleştirilen Yahudilerin sayısı 40 bin civarındadır. II. Bayezid, Yahudileri ülkeye dağıtıp, yerleştirdikten sonra onlara iyi davranılması konusunda ferman yayınladı ve bu emre uymayanların ölümle cezalandırılacağını ilan etti.³³⁴ 1594 yılına gelindiğinde sadece İstanbul'la gelip yerleşen Yahudilerin sayısı 150 bine ulaşmıştı.³³⁵

Yahudiler, Osmanlı vatandaşı olmanın avantaj ve saygınlığını kullanarak yaptıkları ticaret sayesinde ülkenin en zenginleri durumuna gelmişlerdi.

Bizans Hoşgörüsü (!)

408'de tahta çıkan Bizans İmparatoru II. Theoderios, yayınladığı "Theodorus Code" de Museviliğin dini inanışlarını yaşayanların ölümle cezalandırılacağını bildirmişti.³³⁶

Osmanlı Ülkesine Davet

Avrupa topraklarından Osmanlı ülkesine sürekli olarak Yahudi göçü yaşandı. Onlar, kendi soydaşları ve dindaşlarından aldıkları mektuplara göre hareket ediyordu.³³⁷

Osmanlı ülkesine dışarıdan gelenler sayılamayacak kadar çoktu. Bununla beraber yönetimden memnun olmadığı için Osmanlı ülkesinin dışına çıkmak isteyenlerin sayısı yok denecek kadar azdı.

Dönmeler

İspanya'daki baskılara dayanamayan bazı Yahudiler, Hristiyan olmuş gibi göründüler. Görünüşte de olsa Hristiyanlığı kabul ettikleri için bu Yahudilere bir şey yapamayan Katolikler, onlara hakarete varan lakaplar taktılar.³³⁸

333 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 100,101

334 Eroğlu, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; a.g.e., Sayfa: 126

335 Kocabaş, Süleyman; a.g.e., Sayfa: 102

336 Kocabaş, Süleyman; a.g.e., Sayfa: 95

337 Kocabaş, Süleyman; a.g.e., Sayfa: 98,99

338 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., Sayfa: 333

Osmanlı ülkesinde sıradan bir haham olan Sabatay Sevi 1648 yılında 22 yaşındayken Mesih olduğunu ilan etti. 1666'da mesihliğini ispat etmesi için Divan-ı Hümayuna çıkarıldı. Kanıtlayamayınca da hapse atıldı. Buradan kurtulabilmek için Müslüman oldu ve "Mehmet" adını aldı; fakat eski inancını sürdürdü. Onun peşinden gidenler de onun gibi davrandı. Müslüman görünüp gizli bir şekilde Yahudiliği yaşadılar. Bu davranışlarını Mesihliğin bir gereği saydılar.³³⁹

Osmanlı ülkesinde yaşayan "dönmeler" Müslüman kisvesi altında önemli mevkilere geldiler.

Yahudiler tarih boyunca değişik toplumların zulmüne maruz kalmıştır. Bazen sürgün edilmişler, bazen köleleştirilmişler, bazen çocukları ellerinden alınmış.

Yahudiler, tarihin birçok döneminde Müslüman devletler tarafından himaye edilmişlerdir. Onlara Müslüman devletler tarafından kötü muamele yapıldığını gösteren belgeye rastlamak çok zordur, fakat bugün Yahudilerin Filistin topraklarındaki acımasızca davranışlarını ise anlamak mümkün değildir.

---

339 Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., Sayfa: 334,335

ERMENİ TARİHİ

Türklerle Ermeniler yüzlerce yıl birlikte yaşadılar; hem de kardeşçe. Osmanlı, onlara bağlılıklarından dolayı “Millet-i Sadıka” demişti. Öyleyse XIX. Yüzyıldan sonra ne oldu da Ermeniler Osmanlıya karşı isyan eder oldular? Bu durumun sebebini Rusya ve İngiltere’nin Osmanlı toprakları üzerindeki çıkar çatışmasında aramak gerekir. Rusya, Doğu Anadolu üzerinden güneye inmenin peşine düşmüş ve bu iş için Ermenileri maşa olarak kullanmayı planlamış; İngiltere ise Rusya’nın güneye -Hint sömürge yollarına- inişini önlemek için Doğu Anadolu’daki Ermenileri maşa olarak kullanmak istemişti.

İngiltere ve Rusya’nın Ermenilere yönelik yoğun propagandası sonuç verdi. Ermeniler Osmanlı toprakları üzerinde bağımsız devlet kurma hayaline kapıldılar. Bu bir hayaldi, çünkü Ermeniler Osmanlı ülkesinin hiçbir yerinde yeterli çoğunluğa sahip değillerdi. Doğu Anadolu’da çoğunluk olabilmek için Türklere yönelik öldürme ve yıldırma faaliyetlerine giriştilerse de başarılı olamadılar. Kendilerini çoğunluk olarak göstermeyi başardıkları farz edilse bile her iki millete ait olan mezar sayıları bölgede kimin nüfusunun çoğunlukta olduğunu gösterecektir.

XX. Yüzyıl başlarında emellerine ulaşamayan Ermeniler, daha sonraki yıllarda Türklere iftira atmaya başladılar. İftiranın adı “Ermeni Soykırımı” idi. Ermeniler de aslında ileri sürdükleri iddialara inanmıyorlardı. Hatta kendilerini haklı gösterebilmek için olmadık hilelere başvurmuşlardır.

I.Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında da Türklere karşı faaliyet gösterenler bütün Ermeniler değildir. Çoğu, Rusya tarafından eğitilip Anadolu’ya gönderilen bu Ermeniler ve onlar tarafından kandırılan kıt akıllılardır.

Ya Zerdüştleşirsin

İran İmparatoru II. Yezdegerd 449 yılında yayımladığı bir fermanla, hiçbir ayırım gözetmeksizin, herkesin bir yıl içerisinde Zerdüştlüğü kabul etmesini mecbur tutmuştur. Bu uygulamaya karşı olan Ermeni illeri gelenleri ve etraflarındaki kuvvetler öldürülmüştü.³⁴⁰

Bizans'a Cevap

Bizans İmparatoru II. Justinyen, Müslüman Arapların idaresinde yaşayan Ermenileri Bizans hâkimiyetine girmeye çağırınca Ermeniler şu cevabı vermişti: “Biz kaç defa Greklerin (Bizans) hâkimiyetine girdiysek, kötü anlarımızda, onlardan hiçbir yardım görmedik. Aksine, itaatimiz hakaretle karşılandı. Sadakatle bağlılığımız, yıkımımıza ve ölümümüze mal oldu. O hâlde, bizi, himayeleriyle kuşatan Müslümanların hâkimiyeti altında bırakın.”³⁴¹

Selçuklular Anadolu'ya geldikten sonra Ermeni halkı, Bizans İmparatorluğu'nun başlarından gitmesini ve Türklerin kendilerine hâkim olmasını istemişti.³⁴²

Markos'un Köpeği

Bizans'ın Kayseri Metropoliti Markos, yanından ayırmadığı köpeğine “Armen” (Ermeni) adını vermişti. Ermeniler için ise “köpek” sıfatını kullanmıştır. Ermeni Kralı Gagik, bu olayı haber almış ve çok öfkelenmişti. Gagik, metropolitten intikam almak için onun evine misafir olmuş. Ziyafeti müteakiben Metropolit'e, “İştittiğime göre güzel bir köpeğin varmış, onu görmeyi arzu ediyoruz.” demiş. Markos, duymazlıktan gelmiş. Israr üzerine köpeği çağırılmışlarsa da gelmemiştir. Köpek, “Arman, Arman!” diye çağrılınca gelmişti. Bunun üzerine Gagik, Kayseri metropoliti ile köpeği aynı çuvalın içine koydurdu. Köpeğe vurulmasını emretti. Köpek, canı acıdıkça Metropolit'e saldırdı ve onu parçalayarak öldürdü(XI. yüzyıl).³⁴³

Daha sonra Rumlar ise, metropoliti öldüren Ermeni Kralı Gagik'i ve çocuklarını öldürmüşlerdi.³⁴⁴

340 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; Ermeni Kilisesi ve Türkler, Ancaç, Ankara, 2003, Sayfa:58

341 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; a.g.e., Sayfa:62,63

342 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; a.g.e., Sayfa: 85

343 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; a.g.e., Sayfa:78

344 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 53

Bıktıran Bizans

Anadolu'daki Ermeni ve Süryaniler Bizans'ın baskısından bıkmalarından dolayı Türklerle birlikte hareket ediyordu. Bunun üzerine Bizans İmparatoru Alexis, İstanbul'da bu halkların kilisesini yıktırması ve papazlarını da kovmuştu.³⁴⁵

Türkleri kurtarıcı olarak gören Ermeniler, Anadolu'ya girdiklerinde Bizans'a karşı mücadelelerinde onlara yardım etmişlerdi.³⁴⁶

Ermeni Piskoposun Duası

II. Mehmet, İstanbul'un fethinden önce Bursa'daki Ermeni Piskoposu Hovakim'i evinde ziyaret edip zihninin İstanbul'un fethi ile meşgul olduğunu söyledi. Piskopos da II. Mehmet'i dinledikten sonra: "Allah, krallığını aziz etsin ve bütün dünyaya yaysın." dedi ve sultanın kılıcını alıp bir hafta dua etti.³⁴⁷

Ermenilere Verilen Değer

Osmanlı Devleti tarihi incelendiğinde Ermenilerden 22 bakan, 33 milletvekili, 29 paşa, 7 büyükelçi, 11 başkonsolos, 11 üniversite öğretim üyesi ve 41 üst kademe yönetici memur çıktığı kaydedilmektedir.³⁴⁸

Osmanlı Şefkati

I. Dünya Savaşı esnasında Osmanlı Devleti yetimhaneler kurarak din, mezhep ve millet farkı gözetmeksizin buralara sahipsiz kalan çocukları alarak onlara sahip çıkmıştı. Bu çocukların çoğu barış ortamı oluştuktan sonra yakınlarına teslim edilmeye çalışılmıştı.³⁴⁹

Osmanlı, dünyaya hükmettiği dönemde "Ermeni soykırımı" yapma düşüncesinde olsaydı bütün Ermenileri yeryüzü haritasından silebilirdi ve buna hiçbir devlet de itiraz edemezdi.

1915'te haklı olarak Tehcir Kanunu'nu çıkarıp Ermenileri daha güvenli yerlere göçe tâbi tutmanın adı günümüzde bazı kesimlerce haksız olarak "soykırım" olarak adlandırılmaktadır.

345 Kocabaş, Süleyman; a.g.e., Sayfa: 31

346 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; a.g.e., Sayfa:80

347 Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; a.g.e., Sayfa: 91

348 Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı: 38, Sayfa: 7

349 Güler, Yrd. Doç. Dr. Ali; Tarihin Tanıklığında Ermeniler ve Rumlar, TÜRKAR, Ankara, 2000, Sayfa: 36

Osmanlının derdi soykırım olsaydı, Ermenileri daha güvenli yerlere yerleştirme derdinde olmaz, gittikleri Suriye’de rahat edebilmeleri için tedbir almaya çalışmaz, buldukları bölgede ortadan kaldırırdı. Bu konudaki bütün belgeler, Osmanlı arşivlerinde mevcuttur. Soykırımla suçlanan ise tarihinin hiçbir döneminde, böyle bir hadise görülme-yen Müslüman Türk insanıdır.

Babayı Evladına Kırdırdılar

İkinci Meşrutiyetten sonra Van’da yapılan belediye seçimlerinde çoğunluğu Müslüman olan Vanlılar, Ermeni Bedros Kapamacıyan’ı belediye başkanı seçmişti. Ermeni asıllı belediye başkanı tarafsız bir insandı. Gerektiğinde Ermeni esnaflara bile ceza kesmekten çekinmezdi. Ermenileri kayırmaması Taşnak Cemiyeti, (Rusya’nın çabaları sonucu kurulmuştur) tarafından düşman ilan edilmesine sebep oldu. Belediye başkanının oğlu meyhanede sarhoş edilerek bizzat kendi babasını vurması sağlandı.³⁵⁰

Ermeni Teessüfü

Bir zamanlar Van’da esnaflık yapan Ermeni asıllı Karapit Nedeniyan Rus asıllı Ermenilerin, Anadolu’daki Ermenileri kışkırtması üzerine şu şekilde teessüf etmiştir: “Ah sebep olanlar ah, eviniz yıkılsın. Güzel güzel yaşıyorduk. Müslümanların çekmediği sefayı biz sürüyorduk. Bizim gençlerimizi kandırarak kendi emelleri uğruna çalıştırdılar. Şimdi her birimiz dünyanın bir yerindeyiz.”³⁵¹

---

350 Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı: 38, Sayfa: 10

351 Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı: 38, Sayfa: 11

AMERİKA TARİHİ

Amerika, 1492 yılında Avrupalılar tarafından keşfedildi. Keşfedilmeden önce bölgede doğal hayata zarar vermeden yaşayan yerliler vardı. Tabiatla iç içe olmuş insanlardı bunlar. Avrupalıların gelmesi ile birlikte yerlilerin sayısı günden güne azaldığı gibi çevre dengesi de bozulmaya başladı. Son dönem kitaplarında ve görsel kaynaklarda yerliler, vahşi ve uzlaşmaz insanlar gibi anlatılsa da durum hiç de öyle değildi. Amerika onların vatanydı. Soyları tükenen, “kâşif” adı altında gelenler değil, yerliler olmuştu. Aslında sonuç kimin daha vahşi ve uzlaşmaz olduğunu açıkça göstermekteydi.

XVIII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Amerika’ya yerleşmiş olan Avrupalılar bölgede kendilerine göre bir düzen kurmuşlardı. Burada kendilerine göre teşkilatlanan koloniler Avrupalı devletlerin sömürgesi durumundaydı. 1774’te İngiltere’ye karşı başlatılan bağımsızlık mücadelesi 1783’te meyvesini verdi. Bir zamanlar Avrupa’dan göçerek gelen ve İngiltere tarafından sömürge olarak kullanılan koloniler, bağımsızlıklarını ilan ettiler. 1787 yılında da bu koloniler üzerinde ABD kuruldu. Amerika’da yeni bir süreç başladı.

İspanyol Hizmeti (!)

İspanyollar 1493 yıllarından itibaren yaptıkları Amerika istilalarında, “Tanrı’ya ve majestelerine hizmet ediyoruz, karanlıklara ışık taşıyoruz.” diyerek, işgalleri ve altın toplama işini devam ettirmişlerdi. İspanyollar, Meksika’yı fethederken 25 milyonluk yerli halkın sayısı 1600 yılında bir milyona düşmüştü. Din değiştirmek ve İspanyolca öğretmek için yerli halka yapılan baskı ise işin cabasıydı. Günümüzde Meksika, Arjantin, Venezüella, Şili, Peru, Uruguay, Paraguay, Kolombiya, Ekvator, Küba gibi pek çok Güney Amerika ülkesinde bugün İspanyolca anadil olarak konuşulmaktadır.

Amerika Amerika

Amerika'nın keşfi Avrupalılar için âdeta bir bayram sevinci oluşturmuştu. Avrupa'da yöneticilerin baskısından bıkan, fakir, başıboş insanlar Amerika'ya göç ediyordu.³⁵² Bu göçler Avrupa toplumunu ve devletlerini de rahatlatacaktı. İngiltere, kurtulmak istediği birtakım işsiz güçsüz adamları, sürgün edilmek istenen bazı suçluları Amerika'ya gönderiyordu.³⁵³ Yani ekonomik durumu, kültür seviyesi, adli sicili iyi olanlardan ziyade fakir, başıboş, suç dosyası kabarık insanlar yöneliyordu Amerika'ya.

İngiltere'den Amerika'ya geçmek pek kolay değildi. 1620'de "Mayflower" gemisi Atlantik'i 70 günde geçmiştir. 1732'de bir gemi, 24 hafta denizde kalmış 154 yolcudan 100'ü ölmüştü. 1752'de bir geminin seyahati 6 ay kadar sürmüş, 340 yolcudan sadece 20'si sağ kalmıştı.³⁵⁴

Yol parası bulmak da ayrı bir mesele idi. Çoğu insan kendilerini götürmeyi vaat eden insanlara birkaç sene karın tokluğuna çalışmaya söz vermekte İngiltere-Amerika arası yol parası uğruna 3-4 yıl Amerika topraklarında köle gibi çalışmaktaydı. Sömürgeciler kendi hemşerilerini de sömürmeyi ihmal etmiyorlardı.

Boş arazi oldukça fazla olduğundan yeni ülkede toprak edinmek de pek zor değildi. Amerika'ya sonradan gelenler, gerekli gördüklerinde ormanları yaktılar³⁵⁵, Kızılderililerin ellerindeki toprakları içki, renkli boncuk vs. vererek aldılar.³⁵⁶ Yerli halkı yok ettiler; toprak sahibi oldular. Kızılderililerin onların gözünde hiçbir değeri yoktu. İngilizler, "En iyi yerli, çabuk ölendir." diyorlardı.³⁵⁷

Kafa Derisi Yüzülen Kim

Amerika'da âdeta insan -Kızılderili- avı başlamıştı. Dağdan gelenler bağdakileri kovuyordu. Bu bir soykırımdı, planlı ve sinsice yapılan. Amerika'ya gelen işsiz güçsüz, ayak takımı Avrupalılar, getirdikleri Kızılderili kafa derisi karşılığında ücret alıyorlardı. Yerli halkın kökü böylece kazanıyordu. Amerikan yerlilerinin kafa derilerine ayrı ayrı para veriliyordu. Kadın ve erkeğin ödülü farklıydı. Kesik başı getirmek zor olduğundan daha pratik (!) olan kafa derisi getirme usulü

352 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 57

353 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 56

354 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 8

355 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 18

356 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 23

357 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 23

benimsenmişti. Kafa derisi yüzme usulünü Avrupalı sömürgecilerden öğrenen Kızılderililer de zamanla aynı yöntemi kullandılar,³⁵⁸ fakat kafa derisi yüzme suçu yerli halkın üzerine kaldı. Çünkü geride kendilerinin haklılığını savunabilecek bir kitle kalmamıştı. Amerika'nın yeni efendileri ne söylerse doğru kabul edilmek zorundaydı.

1492-1890 yılları arasında 50 milyona yakın Kızılderili soykırımı maruz kalmıştı. Bazı araştırmalar bu rakamın çok daha yüksek olduğunu belirtmektedir.³⁵⁹

Amerika'ya Avrupalıların ilk gittiği yıllarda Küba'nın nüfusu 20 yılda 50.000'den 14.000 indirilmiştir. Haiti'nin nüfusu ise 100.000'den 15.000'e indirilmiştir. Yerli halkı yıldırım için akla gelen her türlü işkence uygulanmıştır. Bunu, Avrupalılar kendi hatıralarında anlatmışlardır.³⁶⁰

Amerika'ya giden Avrupalılar da tıpkı Haçlı Seferleri'ne katılanlar gibi işsiz güçsüz, dışlanmış, sorun olarak görülen, ayak takımı insanlardır. Amerika'daki olaylardan bütün Avrupalıları sorumlu tutmak veya günümüz Avrupalıları ile benzerlik kurmak haksızlık olur.

Adamına Göre

XVI. asırda Amerika'nın Lunisiana ve Karolina Eyaleti, Karalar Kanununa göre, efendi kölesini öldürebiliyordu. Efendisine veya onun ailesine karşı gelen köle idam ediliyordu.³⁶¹

“Satılık Köle” İlanları

Amerika'da çıkan Comercio Gazetesi'nin 5 Eylül 1868 tarihli nüshasındaki bir ilan: “Dikiş ve ütü bilir; 14 yaşında genç bir zenci kıızı satılıktır. Çay verebilir.”³⁶²

Amerika'da bir köle sırtında yük dahi olsa bir beyazla karşılaştığında yana çekilir ve: “Geç beyazım.” derdi.³⁶³

1859'da Kansas eyaletinde çıkarılan bir kanun beyaz olmayanların eyaleti terk etmesini istiyordu.³⁶⁴ Yine 1860'ta Kansas'ta çıkarılan bir

358 Baybura, İbrahim; Amerika, Sayfa: 23

359 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı'da Harem, OSAV, İst., 1997, Sayfa: 105

360 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 5, Sayfa: 78

361 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 104

362 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 105

363 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 105

364 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 105

kanunda eyaleti terk etmeyen zencilerin, köleleştirileceğinden bahsediliyordu.³⁶⁵

Kölelik ABD'de 1865'te yasaklandı.³⁶⁶

Amerikalıların İlk Türkçe Antlaşması

Bir deniz devleti olan ABD, temel ihraç ürünleri olan mısır, tuzlanmış balık vb. ürünleri daha çok Akdeniz ülkelerine satıyordu. Bu nedenle de Akdeniz'e ticaret gemilerini ulaştırmak için o dönemde Akdeniz'e hâkim olan Osmanlı Devleti'ne bağlı Garp Ocakları adı verilen Cezayir, Tunus ve Trablus ile antlaşma yapmak zorundaydı.

ABD imzaladığı antlaşma gereği Osmanlı toprağı olan Cezayir'e yılda 12.000 altın veya buna eşdeğer askerî mühimmat olmak üzere vergi ödemekle mükellefti. ABD 1795-1815 yılları arasında yirmi yıl boyunca Cezayir'e vergi ödemişti. ABD, antlaşmalarını sürekli İngilizce olarak yaptığı hâlde Cezayir ile Türkçe olarak antlaşma yapmıştı.³⁶⁷ Amerika Birleşik Devletleri, tarihinde kendi dili dışında yaptığı ilk antlaşma, Osmanlılarla ve Türkçe olarak yapılmıştı.

Osmanlı-Amerika Gerginliği

ABD-Osmanlı ilişkileri XVIII. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Bu ilişkiler ilk dönemlerde ekonomik eksenli gibi görünmekteydi. Fakat zamanla, ABD de bütün sömürgeci devletler gibi Osmanlı ülkesinde misyonerlik faaliyetlerini yürütmeyi ihmal etmemişti. Amerikan misyonerlerinin, anaokullarından, liselere; yayınevlerinden, hastanelere, uzanan çeşitlilikteki faaliyetleri dikkat çekiciydi.³⁶⁸

ABD, Osmanlı ile olan ticari yakınlığını kullanarak devletin içişlerine de karışmanın yollarını aramıştı. Bunun için de özellikle Ermeni azınlığı kullanma yolunu tutmuştu. Merzifon Amerikan Koleji'nin azınlıklara silah vs. yardımı yaptığı ve azınlıklar tarafından bir üs olarak kullanıldığı belgelerle kanıtlanmıştır. Amerikalılar, Ermeni nüfusunun yoğun olduğu Harput, Erzurum gibi bölgelerde konsolosluk açmak için büyük çabalar göstermiş ve bu yüzden Osmanlı ile gerginlik bile yaşamışlardı.³⁶⁹

365 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 105

366 Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; a.g.e., Sayfa: 108

367 Nurdan, Dr. Şafak; Zaman, 09.04.2003

368 Nurdan, Dr. Şafak; a.g.e.

369 Nurdan, Dr. Şafak; a.g.e.

Oyun ve Gerçek

Amerika'nın eski başkanlarından Abraham Lincoln "Amerikalı Yeğenimiz" adlı oyunu izlemek üzere tiyatroya gitmişti. Lincoln'ın kendisini oyuna kattığı bir anda John Wilkes Booth isimli aktör Lincoln'a yaklaştı ve ceketinin cebinden çıkardığı tabanca ile Amerikan başkanını vurdu(14 Nisan 1865). Bir aktör Amerikan başkanını öldürmüş, 1981-1989 yılları arasında ise Amerika, bir aktör (R. Reagan) tarafından yönetilmiştir.

Savaş Yolcuları

Amerika Birleşik Devletleri, I. Dünya Savaşı başlarken tarafsız görünüyordu. 2 Nisan 1917'de Almanya'ya savaş ilan etti. Savaş sebebi olarak da Almanların Avrupa'ya yolcu taşıyan gemileri vurmasını gösterdi. ABD batırılan gemilerin yolcu gemisi olduğunu iddia etse de Almanya'ya göre savaş zamanında Amerika'dan Avrupa'ya yolcu gelmesi pek mantıklı değildi; bu gemiler İtilaf Devletlerine silah ve cephane satışı yapıyordu.

ABD her iki dünya savaşına da sonradan katılmış ve galip olacak tarafta yerini almıştır.

RUSYA TARİHİ

Zafer Sarhoşluğu

1678 yılında Ruslar ile Lehistan (Polonya) arasında yapılan savaşta İskit Kalesi Ruslarca kuşatıldı. Leh Generali Losnoski, Ruslara teslim olmak istediğini bildirdi. Gereken barış antlaşmasını imzalamak için gelen Rus heyetine büyük ikramlarda bulundu ve ordularına içirmeleri için de 25 fıçı şarap gönderdi. Zafer neşesine kapılan Rus birliği gönderilen şaraplarla sarhoş oldu. Bundan sonra harekete geçen Leh ordusu, Rus birliğini mağlup etti.³⁷⁰

Çarlık Rusyası'nda Hürriyet

Rus Çarı I. Paul 1799'da, önünde resmigeçit yapan askerî birliğin yürüyüşünü beğenmediği için, "Sibiryaya marş marş!" diye emir vermiş ve Sibiryaya sürülen bu birlikten (400 kişi) bir daha haber alınamamıştır.

Rusya'da 12 Nisan 1902'de din hürriyeti ilan edilince önceden zorla Hristiyan yapılan 50.000 kişi tekrar Müslümanlığa dönmüştü.³⁷¹

Yıllarca Rus Çarlığı'nın hâkimiyeti altında yaşadıkten sonra 70 yıl da Sovyet Rusya'nın Komünizm zulmüne katlanan ve milyonlarca insanını kaybeden Orta Asya Türk toplulukları şimdilerde öz benliğine kavuşma gayreti içindedir.

Nikola'nın Gücü (!)

Rusya'nın son çarı Nikola bir zamanlar ordusuna o kadar güveniyordu ki "Gök yere inse, ordumun süngüleriyle tutarım." diyordu.³⁷² Fakat güvendiği ordunun süngüleri Bolşevik İhtilali'nde kendisini koruyamamıştı.

370 Bilgisever, Evrim; Savaş ve Hile, Işık, İst., 1992, Sayfa: 67

371 Halidi, Prof. Dr. Mustafa ve Ferruh, Dr. Ömer; Misyonerler Siyonizm ve Sosyal Hayat, Araştırma Yayınları, İst., 1991, Sayfa: 20

372 Göze, Ergun; Meşhurların Son Sözleri, Cihan, İst. 1983, Sayfa: 41,42

Bolşevik İhtilali sonucunda son Rus Çarı Nikola tahtından indirilip, ailesi ile birlikte sonunu tahmin edemedikleri bir yolculuğa çıkarılmışlardı. Günlerce süren belirsizlikten sonra, Çar ve ailesi önce tabancayla öldürüldü. Sonra ateşe atılarak yakıldı. Yanmayan kısımları da sülfürik asitle eritildi.³⁷³

Alfabe ve Lehçe

Rus papazı İlminski, Türk lehçeleri arasındaki farklılıkları çoğaltmaya ve onların ayrı birer dil gibi kullanılmasını sağlamaya çalışıyordu. Böylece Türkleri “böl ve yönet” taktiğine göre daha rahat idare edeceklerdi. İlminski, Türk lehçelerinin her birinin ayrı birer lisan hâlini almasını göremese de bunu Sovyet Rusya başarmıştı.³⁷⁴

Bütün Türk dünyası 1928 öncesinde Arap alfabesini kullanmaktaydı. İlminski'nin yıllar önce ortaya atmış olduğu fikirler doğrultusunda 1928'de Sovyet Rusya'da yaşayan Türk toplulukları için temelini Kiril alfabesinden alan ve birbirinden farklı olan alfabeler hazırlandı.³⁷⁵

Rus hâkimiyeti altında yaşayan her Türk topluluğu için ayrı lehçe ve alfabe geliştirilmesi zamanla Türkleri birbirinden kopardı. Türklerin birbirinden hızla uzaklaşmasında Sovyet Rusya'nın, sınırları içinde yaşayan Türk boylarının her birine ayrı birer millet olduğu bilincini aşılama çalışması³⁷⁶ da etkili oldu. Bugün bile Orta Asya'daki Türk ve Müslüman topluluklar kendilerini “Kazak, Kırgız, Azeri, vb.” şeklinde tanımlamakta Türk denilince Anadolu'da yaşayan Türkleri anlamaktadır.

SSCB'nin çıkardığı “Sovyet Müslümanları” adlı dergi Sovyet Rusya'daki Müslümanları hayatlarından memnunmuş gibi anlatıyordu. Rusya dışındaki ülkelere dağıtılan bu dergiyi Sovyet Müslümanları hiç göremiyorlardı.³⁷⁷

II. Dünya Savaşı'nda Türkler

Ruslar II. Dünya Savaşı'nda hâkimiyetleri altında olan Türkleri de kullandılar. Böylece hem asker sayılarını çoğaltıyorlar hem de Türk nüfusunu eritiyorlardı.

373 Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 2, Sayfa: 86

374 Saray, Prof. Dr. Mehmet; Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi, TTK, Ankara, 1999, Sayfa: 377

375 Saray, Prof. Dr. Mehmet; a.g.e., Sayfa: 377

376 Saray, Prof. Dr. Mehmet; a.g.e., Sayfa: 378

377 Saray, Prof. Dr. Mehmet; a.g.e., Sayfa: 376

Ruslar, savaşa götürecekleri Türklere: “Türkiye, emperyalistlerin boyunduruğu altına düştü; siz bunları kurtarmaya gidiyorsunuz.” diyorlardı.

1940-1942 yılları arasında Sovyet ordusundan Almanya'ya esir düşen askerlerin sayısı 5 milyonu buluyordu. Alman kaynaklarının ifadelerine göre bunların 1 milyon 700 bini Rusların savaşa sürdüğü Müslüman Türk askerleriydi.

Türk esirler, esmer ve sünnetli olduklarından Yahudilerle karıştırılabiliyor ve Yahudi düşmanı Naziler tarafından donmuş toprak üzerinde, tel örgüler içinde, çadırsız, aç ve çaresiz bir şekilde ölüme terk ediliyorlardı. 600 bin Türk esirin 400 bini hayatını bu kamplarda kaybetti.³⁷⁸

Almanlar işgal ettikleri Kuzey Kafkasya'dan çekilirken, bölge halkından 7 bin kadar kişi Alman ordusuyla beraber Avrupa içlerine geldi. Alman makamlarınca İtalya'nın Paluzza bölgesinde dağ köylerine yerleştirildi. Savaşın sona ermesinden bir süre önce de Avusturya'nın Karnten bölgesi Ober Draburg çevresine nakledildiler. Mülteciler Drau Nehri boyunca çadırlar kurup vadiye yerleşmeye çalışırken Avusturya'nın bu bölgesini işgal eden 8. İngiliz ordusunun eline düştüler. Kendilerinin Türkiye'ye gönderileceğini bekleyen Kafkasyalı mülteciler, 28 Mayıs 1945 günü Londra'dan gelen emirle Ruslara teslim edileceklerini öğrendiler. Bunun anlamı ise ya kurşuna dizilmek ya da Stalin'in çalışma kamplarında senelerce sürünmekti. Bu akıbete ölümü tercih edenler çocukları ile birlikte Drau Nehri'ne kendilerini bıraktılar.³⁷⁹

Bugünkü Rusya ile Rus Çarlığı'nı veya Sovyet Rusya'yı aynıymış gibi görmek veya göstermek doğru olmaz. Çünkü üç dönem birbirinden büyük oranda farklıdır. Çarlık Rusyası zamanında devleti büyütme uğruna başka milletlerin hak ve hürriyetleri yok sayılırken, Sovyet Rusya zamanında ferdiyetçi düşünce ve şahsi hürriyetler yok sayılarak devletin ideolojisi dayatılmıştır. Şimdiki Rusya ise modern manada demokratik bir sistemin oluşması ve korunması için çaba göstermektedir.

I. Dünya Savaşı (1914-1918)

Coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupalıların sömürgecilik faaliyetleri başladı. Sanayi İnkılabı ile birlikte ortaya çıkan hammadde ve pazar

378 Aksiyon, Sayı: 122

379 Aksiyon, Sayı: 130

ihtiyacı sömürgeciliğe hız kazandırdı. Petrolün sanayide ve ulaşımda kullanılmaya başlaması ve Avrupa'da yeni devletlerin ortaya çıkması sömürgeciliği büyük bir rekabete dönüştürdü. Sömürgecilik Avrupa devletlerinin genel ahlakı hâline geldi. Başka toplulukların haklarını gasbetmek, masum insanları öldürmek, her türlü hile ve düzenbazlığa başvurmak sömürgecilikte başı çeken İngiltere ve Fransa tarafından mubah görüldü.

Sömürge toprakları asıl topraklarının 104 katına ulaşan İngiltere ve sömürgeleri asıl topraklarının 20 katına ulaşan Fransa, sömürge edinmekte gecikmiş olan Almanya ile İtalya'ya karşı cephe aldı. Zamanla her iki grubun da ittifak kurduğu devletlerin sayısı arttı. Başlayacak savaş çok sayıdaki devleti içine alacaktı. Öyle de oldu; Balkanlarda başlayan savaş dünyanın büyük bir kısmını etkisi altında aldı. Birkaç sömürgeci devletin çıkarı için milyonlarca masum insanın canına kıyıldı; insanlar sakat kaldı, yavrular yetim kaldı, toplumlar peşışan edildi.

Zulüm

I. Dünya Savaşı sonunda Filistin Cephesi'nde İngilizlere esir düşen askerlerimiz balık istifi dolduruldukları vagonlarla Mısır'a götürüldü. Seydibeşir esir kampında ilaçlı suya sokulan esirlerden 15 bini kör oldu.³⁸⁰ İlaçlı su ile doldurulmuş bir havuzun içine sokulan Türk esirler kafaları suyun içine sokularak kör edildi. İlaçlı su gözlerini tahrip etmişti.

Çanakale'ye Anzak birlikleri ile gelen Avustralyalı gazeteci Charles Bean'in 68 sene sansürlü tutulan savaş sırasında tuttuğu hatıratı da oldukça ilginçti.

Resmî Savaş Muhabiri Bean'in günlüğünde insanın tüylerini diken diken eden en önemli ayrıntı maalesef Türk esirleri canlı canlı yaktıklarını itiraf ettiği satırlardır. Bean, "8 Ağustos 1915" diye başlayan satırlarına şöyle devam ediyor: "Bugün Pazar. Bu topraklara ayak basalı 15 hafta oldu... Bugün hayatımda gördüğüm en alçakça davranışlardan birine şahit oldum. Sığmağımın hemen karşısında 100 kadar Türk ile 2 Alman esirin barındığı tutukevi çevresine benzin dökülüp tutuşturuldu. Türklere çok yakın gelen dev alevler karşısında zavallı esirler tutukevinin en uç köşesine üşüştüler ama acı akıbetten kurtulamadılar..."

---

380 Aksiyon, Sayı: 200

Bu görüntüyü seyredip gülüşenler arasında İngilizler de Avustralyalılar da vardı.”³⁸¹

Araştırmacı Mehmet Niyazi Özdemir, yakılma olayının Yüzbaşı Weistock'un emriyle yapıldığını bildiriyor. Özdemir, yakma olayının bir önceki gece gerçekleşen Türk saldırısının bir intikamı olduğunu ve tepelerden saldırıya hazırlanan Türklere bir gözdağı vermek ve moral-lerini bozmak gayesi ile yapıldığını söylüyor.³⁸²

İngilizlerin esirlere uyguladığı bu zulüm uluslararası hukuka aykırıydı. Fakat her nedense bunların hesabı sorulamamıştı.

“En iyi müdafaa, taarruzdur.” prensibiyle hareket eden büyük devletler her nedense kendi yaptıkları zulümleri unutturmak için, başkalarını değişik sebeplerle dünya kamuoyunda suçlu gösterme eğiliminde olmuşlardır.

Cepheye Zorla Sürülenler

I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılında Bombay'a toplanan Hintli Müslüman askerler, Türklere karşı silah çekmek üzere Irak'a gönderileceklerini öğrendiklerinde, gitmeyi reddettikleri için İngilizler tarafından kurşuna dizilmişlerdi.³⁸³

İngilizler, I. Dünya Savaşı'nda Türklere silah çekmeyen Müslüman Hintli askerleri, domuz derisinden yaptıkları iplerle idam ediyorlardı. Haram olan domuzun derisinden yapılan iple asılanların cennete gide-meyeceği yaygarasını da çıkarıyorlardı. Bu yöntemi Müslüman askerleri ikna etmek için kullanıyorlardı.³⁸⁴ Maalesef İngilizlerin bu yaygarasına dinini gerektirdiği gibi öğrenmemiş olan Müslümanlar inanıyordu.

İngilizler, I. Dünya Savaşı'nda yaklaşık 1,5 milyon Hintli asker kullandılar. Hindistan'ın savaş yoluna akıtılan ekonomik varlığı ise cabası. İngilizler I. Dünya Savaşı'nda mazlumların kanını ve rızkını kullanmıştı.

Hileler

İngilizler, Türklere karşı kullanacakları casusları özellikle Rum ve Ermenilerden seçiyorlardı.³⁸⁵ Çünkü bunlar Türklerle yıllardır aynı

---

381 Aksiyon, Sayı: 223

382 Aksiyon, Sayı: 223

383 Özcan, Azmi; Pan-İslamizm, T.D.V. yay., İst., 1992, Sayfa: 30

384 Öke, Prof. Dr. M. Kemal; Hilafet Hareketleri, T.D.V. , Ankara, 1991, sayfa: 4

385 Hiçyılmaz, Ergün; ‘Bozkurt’ Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri, Kamer, İst., 1997, Sayfa: 18

topraklar üzerinde komşu olarak yaşamışlardı. Türkleri çok iyi tanıyorlardı, kimileri Türkçe biliyordu ve Türkler de onları dost gözüyle görüyordu; fakat Rumlar ve Ermeniler, Ortadoğu petrol bölgelerine rahat bir şekilde yerleşmek için Türkleri meşgul etmek isteyen İngilizler tarafından kurnazca kullanılmıştı. Ermeniler ve Rumlar ümitliydi. Kendilerine Anadolu toprakları üzerinde devlet vaat edilmişti. Buna kanmışlardı.

Filistin Cephesi'nde Türk askeri üniforması giyerek ordu içine sızan casuslar, Türk askerlerini kaçırmaya teşvik etmişlerdi.³⁸⁶

İngiliz uçakları, esir Türk askerlerinin rahatlık içinde yaşadığını gösteren yazılar ve resimler dağıtmışlardı.³⁸⁷ Hâlbuki Türk esirlere yaptıkları muameleler insanlık dışıydı.

İngilizler, Millî Mücadele esnasında da Anadolu'daki asker ve halkı tereddüde düşürmek için bol bol para vererek Anadolu'ya ajanlar göndermişlerdi.³⁸⁸

I. Dünya Savaşı esnasında İngilizler, Suriye Cephesi'nde, askerlerinin çoğunu portakal bahçelerinde gizlemişler, kamplarını ise Kudüs ve Batı Şeria'da göstermişlerdi. Kendilerini gizleyerek Anadolu yönünde ilerlemişlerdi. Askerlerini yerli halka bile hissettirmeden takviye etmişlerdi. Türk ordusu bir gün öncesine kadar İngiliz saldırısından haberdar olamamıştı. Bu saldırıyı İngiliz birliğinden kaçan Hintli bir asker Türklerle haber veriyse de bu dikkate alınmamıştı. Türk ordusu saldırıyı Şeria Vadisi yönünden beklediğinden siper ve yığınakları o tarafa yapmışlardı. VII. Ordu üzerine sürpriz bir şekilde taarruza geçen İngiliz birlikleri ordunun sağ kanadındaki askerlerin çoğunu esir almıştı.³⁸⁹

Maori kıtasında Er Abraham'ın Çanakkale Savaşı'nda anlattığı olay şöyledir: "Bir İngiliz hastane gemisini, Suvla Koyu'nda demirlemiştik. Türk tarafı bu gemiye, hastane olduğu için, zarar vermiyordu. Bir İngiliz savaş gemisi bu durumdan faydalanmak için kıyı ile hastane gemisi arasına girerek Türkler tarafına top atışına başladı. Türkler de buna cevap verdiler. Türk mermileri hastane gemisinin yakınına düşmeye başlayınca Türkler atışı durdurup İngiliz savaş gemisinden

386 Hiçyılmaz, Ergün; 'Bozkurt' Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri, Kamer, İst., 1997, Sayfa: 55

387 Hiçyılmaz, Ergün; a.g.e., Sayfa: 55

388 Hiçyılmaz, Ergün; a.g.e., Sayfa: 17

389 Yeşilyurt, Süleyman; Zirvedekiler ve Unutulanlar Hiv Yayınları, Ankara, 2001, Sayfa: 54, 55

bölgeyi terk etmesini işaretlerle istediler. Biz kendi savaş gemimizin bu davranışını hiç beğenmedik; Türkleri takdirle karşıladık.”

Türk Centilmenliği

İngiltere’de genelkurmay başkanlığına kadar yükselebilmiş olan Festings, Çanakkale Savaşları esnasında teğmen rütbesindedir. Savaş esnasında, bir pazar günü, yanındaki askerleri de alarak cephe gerisinde kurmuş oldukları kiliseye gitmek üzere silahsız bir şekilde yola çıkar. Silahsız İngiliz birliği, yolda bir Türk askeri tarafından esir alınarak Türk teğmenin yanına getirilir. İngiliz teğmen İncil üzerine yemin ederek kiliseye ibadet etmek için giderken silahsız bir şekilde esir alındıklarını söyler. Bu durum üzerine Türk teğmen, İngiliz birliğini serbest bırakır. Festing, yıllar sonra genelkurmay başkanı olduktan sonra bu olayı minnetle anlatmıştır.

Keramet Periskopta Değil

İngiliz Harbiye Nazırı Lord Kitchener, Çanakkale Savaşı öncesinde: “Gelibolu’nun karşısında bir denizaltımız su yüzüne fırlayıp, İngiliz sancağını üç kere sallarsa, yarımadaadaki bütün Türk Garnizonu, tabanları yağlayıp soluğu Bolayır’da alır.” demişti. Savaş başladıktan sonra İngilizlerin Turkuaz adlı denizaltısı periskopunu (denizaltı gemilerinin su yüzeyini görmelerine yarayan dürbün) çıkarır çıkarmaz Osmanlı askeri tarafından top mermisi ile vurulmuş ve geminin mürettebatı da esir alınmıştı.³⁹⁰

Düşman Farkı

Çanakkale Savaşı esnasında, Sargı Yeri’nde Türk askerleri ile birlikte düşman askerlerinin tedavisi de yapılmaktaydı. Kendileri de bunun farkındaydılar ve bile bile 28 Haziran 1915 gecesi Sargı Yeri’ni topa tuttular. Yaralı askerlerin üzerine tonlarca mermi yağdı. İngilizler, o gece 18.000 yaralı askeri öldürdü.³⁹¹

Noel Hediyesi

I. Dünya Savaşı içinde Aralık 1917’de İngilizler tarafından Osmanlıların 401 yıllık hâkimiyetinin ardından alınan Kudüs’ü İngiliz komutan Allenby, Noel hediyesi olarak görmüştür.³⁹²

390 Martı, Mehmet, Yaşayan Çanakkaleliler Matbuat Yayınevi, İstanbul 1961 Sayfa: 215

391 Martı Mehmet a.g.e., Sayfa: 121

392 Yeşilyurt, Süleyman; Hiv Yayınları, Ankara, 2001, Sayfa: 48

İngiliz komutan Allenby, Kudüs'e girince: "Haçlı Seferleri şimdi bitti." demişti. Selahâddin Eyyubi'nin yaşadığı yerlere gelince: "Ey Selahâddin, işte yine biz, tekrar döndük." demiştir.³⁹³

Dostun Böylesi

I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği günlerdi. Mehmet Akif, Viyana'da kaldığı bir gece otelinin yakınında sesler ve gürültüler duydu. Merakla aşağıya inerek otel görevlisine seslerin ve gürültünün sebebinin sordu. Görevliden: "İngilizlerin Kudüs'ü Müslümanlardan aldığını duyan halk eğleniyor." cevabını aldı. Hâlbuki eğlence düzenleyen Avusturya halkı, Kudüs'ü kaybeden Osmanlı ile savaşta müttefiktir. İngilizler ise karşı cephetedir.

YAKIN TARİH

Bu vatan

Millî Mücadele'nin başlangıcında ve savaş yıllarında din adamlarımızın çok büyük hizmetleri olmuştur. Onların halk üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Din adamları Osmanlı zamanında halkın öncüsü durumundaydı. Onların halkı yönlendirmesi daha kolay olmaktaydı.

Birkaç örnek:

1) İzmir'in işgalinden dört saat -gibi kısa bir süre- sonra düzenlediği mitingde, "İşgal edilen memleket halkının silaha sarılması dinî bir görevdir." diyen Müftü Ahmet Hulusi Efendinin etrafında Denizli halkı birleşmiştir.³⁹⁴

2) Isparta'da Hafız İbrahim Efendi, "Demiralay" Afyonkarahisar'da da Hoca İsmail Şükrü "Çelikalay" adlarında gönüllülerden oluşan alaylar oluşturmuşlardır.³⁹⁵

3) Denizli-Çal Müftüsü Ahmet İzzet Efendi ilçesinde ve çevresinde Millî Mücadele için çalışmalarda bulunmuştur. Halkı camiye toplayarak Millî Mücadelenin gereğini anlatmış, yapmış olduğu toplantıda katılımcılardan mücadeleye katılacaklarına dair imzalı senet almıştır. Kurmuş olduğu yüz kişilik birlikle düşmana karşı da savaşmıştır.³⁹⁶

393 Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan, Sayfa: 230

394 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali; Millî Mücadelede Din Adamları I, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2002, S:11

395 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali, age. S:12

396 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali; age. S:20

4) İzmir Müftüsü Âlim Efendi, Kırkağaç Müftüsü Hacı Rifat Efendi, Burhaniye Müftüsü Mehmet Efendi, Edremit Müftüsü Hafız Cermal Efendi, Tire Müftüsü Sunullah Efendi, Yunan işgalini din açısından değerlendiren bir fetva yayınlamışlardır. Bu fetvada, Yunan işgali ve zulmünün haksızlığı belirtildikten sonra, buna karşı fiili mukavemetin farz olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Damat Ferit Hükümeti de telin edilmiştir. Bu fetvadan dolayı Yunanlılar ve İstanbul Hükümeti bu din adamları hakkında idam kararı almıştır.³⁹⁷

5) Mustafa Kemal 15 Haziran 1919 günü Amasya'ya geldiğinde onu karşılayanların başında Müftü Tevfik ve Vaiz Abdurrahman Kamil Efendiler bulunuyordu.³⁹⁸

6) Mustafa Kemal Paşanın Kurmay Başkanı Binbaşı Hüsrev Gerede'nin Amasya'daki karşılama ile ilgili hatırası şöyleydi:

“En gönülden ve coşkun karşılama Amasya'da oldu. Başlarında müftü efendinin olduğu beldenin mümtaz heyeti bizi şehrin dışında karşıladı. Saraydüzü'ndeki bu merasim paşanın gözlerini yaşarttı. Müftü efendinin itimat telkin eden güler yüzü ve nurani çehresiyle ilerleyerek paşaya yüksek seda ile “Paşam! Bütün Amasya emrinizdedir. Gazanız mübarek olsun.” demişlerdi.³⁹⁹

Milli Mücadele'nin hazırlıkları, savaşlar, Türk halkının gösterdiği akıl almaz fedakârlıklar, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere bütün komutanların gösterdikleri dâhice yönetimler ve bütün bunların sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması gibi konulara, başka bir kitapta incelenmesi planlandığı için burada yer verilmemiştir.

Kore Savaşı

ABD, bir zamanlar komünizme karşı verilen mücadelenin öncülüğünü yapmıştı. Buna SSCB'nin yayılışını durdurma, kendisi karşısında büyümesini engelleme mücadelesi de diyebiliriz. Amerika, bu politikası doğrultusunda, Kuzey Kore'ye karşı savaşan Güney Kore'nin yanında yer aldı. Türkiye de bazı sebeplerden dolayı Amerika'nın yanında olmak zorunda kaldı.

Amerika, Kore Savaşı'nda da -girdiği diğer savaşlarda- olduğu gibi kendisinden beklenen başarıyı gösteremedi.

397 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali; age. S:22

398 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali; age. S:29

399 Sarıkoyuncu, Prof. Dr. Ali; age. S:29-30

Savaş, sadece silahla kazanılmaz. Silahı kullanan insandır; insanı da güçlü kılan maneviyatıdır. Hayata ve ölüme verilen değerdir. Tarih boyunca nice savaşlar vardır ki küçücük ordular koskoca orduları perişan etmiştir.

Kore Savaşı esnasında esir düşen ABD askerlerinin durumu şöyleydi: 7.190 esirden 2.730'u esaret sırasında çeşitli sebeplerden dolayı ölmüştü. 21 tanesi ABD'ye geri dönmek istememiş, Kore'de kalmayı yeğlemişti. Her üç askerden bir tanesi düşman propagandasına kanarak düşmanla işbirliği yapmıştı. Geri dönenlerden 75 tanesi komünizm adına ajanlık yapmıştı.⁴⁰⁰ Komünizme karşı mücadele veren devletin askerleri komünistler adına çalışmaya başlamıştı. "Propagandanın etkisidir." diye düşünülebilir; fakat aynı muamelelere tâbi tutulan Türk askerlerinin hiç birinde komünizm lehine dönme emaresi görülmemiştir.

Türk askerlerinin durumu: 229 Türk askeri esir düşmüştür. Bir tanesi bile düşmanla işbirliği yapmamıştı. Esir düşen Amerikan askerlerinin çoğu psikolojik çöküntü sonucunda hastalıklara maruz kalıp ölüren Türk askerleri arasında ölüm vakasına pek rastlanılmamıştı.⁴⁰¹

Esir olanlara birliği sorulduğunda ABD askerleri esir kampındaki birlik künyelerini söylerler.(ABD ordusundaki künyelerini reddedip, esir kampındaki propaganda sonucunda oradaki künyelerini benimsemişlerdir.) Türk askerleri ise "Gönüllü Türk Tugayı" künyesini söylemişlerdir. Yapılan propagandaların etkisine girmemişlerdir.⁴⁰²

Çinli uzmanlar çok iyi Türkçe konuşan kişiler getirerek Türklere komünizm propagandası yapmaya çalışsalar da başarılı olamamışlardır.⁴⁰³ Bu fark kültürden, hayata ve insana yüklenen değer farkından kaynaklanmaktadır.

Müslüman Zalim Olamaz

Aliya İzzet Begoviç'in Ninesi Sıdika, Üsküdarlı bir Türk kızıdır. Begoviç'in dedesi Üsküdar'da askerlik yaptığı yıllarda tanımıştı Sıdika'yı.

Tito'nun yönetiminde olduğu dönemde(1946) Begoviç yazdığı "İslam Manifestosu" adlı kitap yüzünden 14 arkadaşı ile birlikte hapse atıldı ve 3 yıl hapse mahkûm oldu. Hapse atılması da kendisi açısından rahmet olmuştu; çünkü dışarıda kalan arkadaşları öldürülmüştü.

400 Brown, J.A.C.; Beyin Yıkama ve İkna Metotları, Boğaziçi, İst., 1978, Sayfa: 209, 210

401 Brown, J.A.C.; a.g.e., Sayfa: 222

402 Brown, J.A.C.; a.g.e., Sayfa: 224

403 Brown, J.A.C.; a.g.e., Sayfa: 223

1983'te yeniden tutuklandı ve 14 yıl hapse mahkûm edildi. 1988'de affedildi ve hapisten çıktı. 1990'da Yugoslavya Cumhurbaşkanı oldu. 1992'de Sırp ordusu tarafından esir edildi. Daha sonra serbest bırakıldı. 8 yıl cumhurbaşkanlığı yaptı. Bosna mücadelesinin sembolü hâline geldi. Eski Yugoslav yönetiminin merkezinde olup da komünist olmayan tek kişiydi.

Sırlara üstünlük kurduğu bir dönemde onlara çok büyük kayıplar verdirebileceği hâlde: "Müslüman zalim olamaz, aramızdaki fark görülmelidir." demiştir.⁴⁰⁴ Aynı dönemlerde Sırların, çoluk, çocuk, kadın, ihtiyar demeden Boşnaklara her türlü zulmü uygulaması göz önüne alındığında, Aliya İzzet Begoviç'in nasıl bir büyüklük gösterdiği daha iyi anlaşılır. Begoviç 19 Ekim 2003 günü Saraybosna'da vefat etmiştir.

Bosna Savaşı'nda Türk halkı her zaman Boşnakların yanında olmuştu. 9 Kasım 1993'te Hırvat topçu ateşi ile yıkılan, Kanuni zamanından kalma Mostar Köprüsü, Türkiye Cumhuriyeti tarafından, Türk mühendis ve ustalarınca, aslına sadık kalınarak yeniden yapıldı. 23 Temmuz 2004 Cuma günü açılış töreninde Mehter Takımımızın köprüden geçişi sırasında, törendeki binlerce, ekranları karşısında milyonca insanımız gözyaşlarını tutamadı. Mehter Osmanlının bütün ihtişamı ile köprüyü geçerken, âdetâ Bosna halkına şu mesajı da veriyordu: "Dün Osmanlı sizi hiç yalnız bırakmadı, bugün de Osmanlının torunları yine sizin yanınızdadır, tasalanmayınız."

Ne hazindir ki Mostar'ın yıkılışını gören Begoviç, Mostar'ın açılışını görememiştir.

---

404 Aksiyon, Sayı: 464, Sayfa:58-63

KAYNAKÇA

- Ahmed** Refik; Tarih-i Umumî, Cilt: 2
Ahmed Refik; Tarih-i Umumî, Cilt: 3
Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Bilinmeyen Osmanlı, OSAV, İst., 1999
Akgündüz, Prof. Dr. Ahmet; Osmanlı'da Harem, OSAV, İst., 1997
Akşit, Prof. Dr. Oktay; Roma İmparatorluk Tarihi, İ. Ü. E. F. Y., İst., 1985
Altınok, Yrd. Doç. Dr. Ülkü; Türkler ve Sosyal Yapıtlar, İlgi Dergisi
Armağan, Mustafa; İnsanlığın Son Adası, Ufuk Kitapları, İst., 2003
Arnold, David; Coğrafi Keşifler Tarihi, Alan, İst. 1995
Ateş, Doç. Dr. Ali Osman; İslama Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri, Beyan, İst.,
Ayvazoğlu, Beşir; "Kitaba, Kütüphane ve Kitap Kurtlarına Dair"; Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 252
Armstrong; 'Bozkurt' Hazırlayan Hiçyılmaz, Ergün Armstrong ve Casusluk Örgütleri, Kamer, İst., 1997
Baban, Cihad; Çin Tarihi, İst., 1983
Bailly, Auguste; Bizans Tarihi, Cilt: 2, Tercüman
Baines, John ve Malek, Jaromir; Eski Mısır, İletişim,İst., 1986,
Baybura, İbrahim; Amerika
Bekiroğlu, Prof. Dr. Nazan; Cümle Kapısı, Timaş, İst., 2003
Bilgisever, Evrim; Savaş ve Hile, Işık, İst., 1992
Blanck, Horst; Eski Yunan ve Roma'da Yaşam, Arion, İst., 1999
Blunden, Caroline ve Evlin, Mark; Çin, İletişim; İst., 1989
Bozgeyik, Burhan; Meşhurların Son Anları, Cihan, İst. 2003
Brown, J.A.C.; Beyin Yıkama ve İkna Metotları, Boğaziçi, İst., 1978
Bucaille, Dr. Maurice ve Fatoohi, Dr. Louay ve Al-

- Bursalı**, Mustafa Necati; Tarihe Şan Verenler, Ölçü
- Dânişmend**, İsmail Hâmi; İzahlı İslam Tarihi Kronolojisi
- Dargazelli**, Prof. Dr. Shetha; Musa ve Firavun Çıkış Kitabı, Gele-
nek, 2003
- Cereci**, Dr. Sedat; Vahşi Batı, Şule, İst., 1993
- Çankırılı**, Ali; Batıda İlmî Skandallar, Feza, İzmir, 1993
- Çolak**, İsmail; Yeni Dünya Düzeninde Osmanlı'yı Aramak, Kır-
kambar, İst., 2002 Demircioğlu, Prof. Dr. Halil, Roma Tarihi, TTK,
Ankara, 1998
- Diakov**, V.; Kovalev, S.; İlkçağ Tarihi 1, V Yayınları
- Eliot**, Sır Charles; Avrupa'daki Türkiye, Tercüman, Cilt: 2, Sayı: 35
- Ergezer**, Dr. Bahattin, Türk Tarihinden Damlalar, Ocak, Ankara
- Eroğlu**, Doç. Dr. Ahmet Hikmet; Osmanlı Devleti'nde Yahudiler,
Andaç, Ankara, 2003
- Fikret**, Dr. Halil; Terbiye ve Tedris Tarihi, Cilt: 1, M.F.V., İst., 1930
- Göde**, Yrd. Doç. Dr. Kemal; Sultan Alaattin Eratna, Kültür Bakan-
lığı, Ank., 1990
- Göze**, Ergun; Meşhurların Son Sözleri, Cihan, İst. 1983
- Güler**, Yrd. Doç. Dr. Ali; Tarihin Tanıklığında Ermeniler ve
Rumlar, TÜRKAR, Ankara,
- Günaltay**, Şemseddin; İlkçağ Tarihi
- Güngör**, Celalettin; Sömürgeci Ulusa Hint Milliyetçiliğinin
Kökenleri, Gazi
- Gürkan**, Ahmet; İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi, Za-
man, Ankara
- Güvenç**, Bozkurt; Japon Kültürü, İş Bankası, Ankara, 1992
- Halidi**, Prof. Dr. Mustafa; Ferruh, Dr. Ömer; Misyonerler Siyonizm
ve Sosyal Hayat, Araştırma Yayınları, İst., 1991
- Halil**, İmadüddin; Afrika Dramı, İnsan, İst., 1985
- Haylamaz**, Reşit; Güller ve Dikenler 1, Işık, İst., 2005
- Hekimoğlu İsmail**, İslam Tarihi, Zaman, İst. 2001
- İnan Afet**, Prof. Dr.; Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti, TTK, Ankara,
1992

İplikçioğlu, Prof. Dr. Bülent; Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, Marmara Üniversitesi Yayınları, İst., 1992

Kabaklı, Ahmet; Temellerin Duruşması, T. E. V., İst., 1993

Kafesoğlu, Prof. Dr. İbrahim; Türk Milli Kültürü, Boğaziçi, İst., 1991

Karaçam, Ali; Osmanlı'yı Cihan Devleti yapan 150 Sır, Bilge, İst., 2001

Karatepe, Şükrü; Darbeler Anayasalar ve Modernleşme, İz, İst., 1993

Kazancı, Doç. Dr. Ahmet Lütfi; Peygamberler Tarihi, Cilt: 2, Zaman

Kocabaş, Süleyman; Tarihte Adil Türk İdaresi, Vatan

Kocaoğlu, Prof. Dr. Mehmet; Petro-Strateji, Türkeli, Ankara

Koçu, Reşad Ekrem; Tarihimizde Garip Vakalar, Doğan Kitap, İst., 2003

Kotan, Necati; Tarih Fıkraları, M.E.B.,İst. 1988, Sayfa: 80

Kulke, Hermann ve Rothermund,Dietma; Hindistan Tarihi, İmge, İst., 2001

Küçük, Prof. Dr. Abdurrahman; Ermeni Kilisesi ve Türkler, An-
daç, Ankara, 2003

Levçenko, M.V.; Bizans Tarihi, Özne, İst., 1999

Levi, Peter; Eski Yunan, İletişim, İst., 1987

Lütfi, Ahmet; Osmanlı Adalet Düzeni, İst., 1979

Malay, Doç. Dr. Hasan; Çağlar Boyu Kölelik, Gündoğan, Ankara, 1990

Martı Mehmet, Yaşayan Çanakkaleliler, Matbuat İstanbul 1960

Memiş, Prof. Dr. Ekrem; Eskiçağ Türkiye Tarihi, Özeğitim, Konya, 1995

Müderrişoğlu, Alptekin; Sarıkamış Dramı, Kastaş A.Ş., Cilt: 1, İst., 1988

Nomiku, H. A.; Haçlı Seferleri, İletişim, İst., 1997

Öke, Prof. Dr. M. Kemal; Hilafet Hareketleri, T.D.V. , Ankara, 1991

Özalp, Yalçın; Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ankara, 1976

Özcan, Azmi; Pan-İslamizm, T.D.V. yay., İst., 1992

Özer, Ord. Prof. Yusuf Ziya; Mısır Tarihi, TTK, Ankara, 1939

Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB,Cilt:1,2,3

Pala, Prof. Dr. İskender; İki Dirhem Bir Çekirdek, L&M, İst. 2003

Pala, Prof. Dr. İskender; Kahve Molası, L&M, İst. 2002 Pala, Prof. Dr. İskender; Kudemanın Kırk Atlısı, L&M, İst., 2002

Pala, Prof. Dr. İskender; Tavan Arası, L&M, İst., 2002

Rice, Tamara Talbot; Bizans'ta Günlük Yaşam; Göçebe, İst., 1998

Saray, Prof. Dr. Mehmet; Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi, TTK, Ankara, 1999

Sarikoyuncu, Prof. Dr. Ali; Milli Mücadelede Din Adamları I, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2002, S:12

Sertoğlu, Mithat; Osmanlı Tarih Lügati, Enderun Kitabevi

Sevinç, Necdet; Osmanlılarda Soysa-Ekonomik Yapı, Kutsan, İst., 1978

Sezgin Prof. Dr. Fuat.; Wissensscha Aft Und Technik Im Islam Wolfgang Üniv. Frankfurt 2003

Sırma, Prof. Dr. İhsan Süreyya; İslam Tebliğinin Medine Dönemi ve Cihad, Beyan

Turan, Mustafa; Güldüren ve Düşündüren Tarih, Timaş, İst., 2004

Turan, Prof. Dr. Osman; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, Boğaziçi, İst., 1993 Turan, Prof. Dr. Osman; Selçuklular Zamanında Türkiye, Boğaziçi, İst., 1998, Sayfa:209 Turan, Prof. Dr. Osman; Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi, Ötüken, İst., 2003

Uçarol, Dr. Rifat; Siyasi Tarih, Filiz, İst.,1995, Sayfa: 370,371,372

Uğur, Prof. Dr. Ahmet; Örf Ve Adetlerimizin Genel Karakteri, Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı: 13

Ünal, Tahsin; Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi, Sebil, İst.

Vakkasoğlu, Vehbi; Bir Destandır Çanakkale, Nesil, İst., 2003

Yeşilyurt, Süleyman; Zirvedekiler ve Unutulanlar, Hiv, Ankara, 2001

Yıldız, Selim; Osmanlı, Nesil, İst., 2003

Yıldız, Prof. Dr. Hakkı; Bizans Tarihi

Zakzûk, Prof. Dr. M. Hamdi; Oryantalizm, Işık, İzmir, 1993

Zaporozhets, N.; Svanidze, A.; Tarihte ve Mitolojide İsyân, Yurt, Ankara, 2002

Zuhayli, Prof. Dr. Vehbe; İslam Hukukunda Savaş, İhtar, İst., Zaman Yayınları 1996

Dergi-Ansiklopedi-Külliyat

- Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 4-5, İst., 2000
Aksiyon, Sayı: 464, 412, 458, 442, 422, 430, 200, 223, 428, 417, 436
Ana Britannica, Cilt: 25
Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı: 38,
Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi;, Çağ, Cilt: 11, 9, 4, 10, 12, 8
Eğitim Bilim, Sayı: 17
Genç Larousse, Cilt: 11
Gelişim Ansiklopedisi, Cilt: 6
Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi, Risale, İst. 1990
İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı, Cilt: 10, 4, 11, 12, 7, 9, 8, 14
Keşifler Ansiklopedisi, Tercüman
Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 6
Osmanlı Medeniyeti Tarihi, Zaman, Cilt: 1
Osmanlı Devleti Tarihi, Zaman, İst., 1999, Cilt: 2
Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 1
Sahabîler Ansiklopedisi, Nesil, İst., 2002, Cilt: 2
Sızıntı Sayı:170,195
Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1967, Sayı: 7
Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 1
Tarih Mecmuası-Hayat, Yıl: 1965, Sayı:6
Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1967, Sayı: 7
Tarih Mecmuası-Hayat; Yıl: 1965, Sayı: 3
Türklerde İnsanî Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:1, Türk
Kültürüne Hizmet Vakfı, İst., 1992
Tarih ve Medeniyet Dergisi Sayı:36
Türklerde İnsanî Değerler ve İnsan Hakları, Cilt:2, Türk Kültürüne
Hizmet Vakfı, İst., 1992
Yeni Rehber Ansiklopedisi, Cilt: 9
Zaman Gazetesi, 31-12-2003, 18-02-2004, 09-04-2003